

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERSLERİNDE METİN TÜRLERİNİN
ÖĞRETİMİ ÜZERİNE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

ÇİLEM TARAKCI

TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Nuray KAYADİBİ

KIRIKKALE-2023

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERSLERİNDE METİN TÜRLERİNİN
ÖĞRETİMİ ÜZERİNE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

ÇİLEM TARAKCI

TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Nuray KAYADİBİ

KIRIKKALE-2023

KABUL VE ONAY

Çilem TARAKCI tarafından hazırlanan “ORTAOKUL TÜRKÇE DERSLERİNDE METİN TÜRLERİNİN ÖĞRETİMİ ÜZERİNE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ” adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Nuray KAYADİBİ

İmza:.....

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Başkan: Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU

İmza:.....

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Suphi Güneş ALAMDAR

İmza:.....

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 19/06/2023

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- o Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- o Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- o Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- o Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- o Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim.

Çilem TARAKCI

19/06/2023

ÖZET

ORTAOKUL TÜRKÇE DERSLERİNDE METİN TÜRLERİNİN ÖĞRETİMİ ÜZERİNE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Nuray KAYADİBİ

Haziran, 2023, 89 sayfa

Ortaokulda Türkçe derslerinin temel amacı öğrencilerin dinleme/izleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerini geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda derslerde en yaygın kullanılan öğretim materyalleri ders kitaplarıdır. Ders kitaplarında yer alan metinler sayesinde öğrencilerin dil becerileri geliştirilir. Bu metinlerin ders kitaplarına seçiminde kullanılan önemli kriterlerden biri metin türleridir. Bu sebeple metin türlerinin öğrencilere nasıl öğretilmesi gerektiği ile ilgili yapılan çalışmalar öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek için önemlidir. Bu çalışmanın amacı ortaokul Türkçe derslerindeki metin türleri öğretimi Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine göre ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmış ve 20 Türkçe öğretmeniyle görüşülerek veriler toplanmıştır. Türkçe öğretmenlerine veri toplama aracı olan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular yöneltilmiş ve görüşleri alınmıştır. Elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak çözümlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğretmenlerin dörtte üçü metin türlerini birbirinden ayırma konusunda sorun yaşamaktadır. Öğretmenler öğrencilerinin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmek için daha çok hikâye edici metinleri kullanmakta, bilgilendirici metinleri veya şiirleri ise daha az kullandıklarını belirtmektedir. Araştırmaya katılan tüm öğretmenler, öğrencilerinin metin türlerini ayırt etme konusunda sorunlar yaşadığını belirtmektedir. Bu sorunlar öğrencilerden, ders kitaplarından ve metinlerden kaynaklanmaktadır. Öğretmenler öğrencilerine metin türlerini öğretirken çok çeşitli yöntem/teknik/uygulamalardan yararlanmaktadır. Ayrıca öğretmenler öğrencilerine metin türlerini öğretirken çeşitli sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Çalışma dâhilinde öğretmenlerin metin türlerinin öğretiminde ders kitapları ve Türkçe Dersi Öğretim Programı ile ilgili olumlu ve olumsuz eleştirilerine de yer verilmiştir. Araştırmanın sonuçlarından yola çıkılarak Türkçe öğretmenlerine, Türkçe ders kitaplarının yazarlarına ve Türkçe programlarının geliştiricilerine çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Metin türü, Metin türlerinin öğretimi, Edebî tür, Türkçe öğretimi

ABSTRACT

TEACHERS' OPINIONS ON THE TEACHING OF TEXT TYPES IN SECONDARY SCHOOL TURKISH LESSONS

Kırıkkale University

Social Science Institute

Department of Turkish Education, Master's Thesis

Advisor: Doç. Dr. Nuray KAYADİBİ

June, 2023, 89 pages

The main purpose of Turkish lessons in secondary school is to improve students' listening/watching, reading, speaking and writing skills. For this purpose, the most commonly used teaching materials in lessons are textbooks. Thanks to the texts in the textbooks, the language skills of the students are improved. One of the important criteria used in the selection of these texts into textbooks is the text types. For this reason, studies on how text types should be taught to students are important to improve students' language skills. The aim of this study is to reveal the teaching of text types in secondary school Turkish lessons according to the views of Turkish teachers. For this purpose, phenomenology, one of the qualitative research designs, was used in the research. The study group of the research consists of Turkish teachers. Maximum diversity sampling method, one of the purposive sampling methods, was used in the research and data were collected by interviewing 20 Turkish teachers. The questions in the semi-structured interview form, which is the data collection tool, were asked to the Turkish teachers and their opinions were taken. The obtained data were analyzed by subjecting content analysis. According to the results of the research, three-quarters of the teachers participating in the research have problems in distinguishing text types from each other. Teachers state that they mostly use narrative texts to improve their students' listening/watching, speaking, reading and writing skills, and they use less informative texts or poems. All teachers participating in the research state that their students have problems in distinguishing text types. These problems arise from students, textbooks and texts. Teachers benefit from a wide variety of methods/techniques/applications while teaching their students about text types. In addition, teachers stated that they experienced various problems while teaching text types to their students. Within the scope of the study, positive and negative criticisms of the teachers about the textbooks and the Turkish Lesson Curriculum in the teaching of text types were also included. Based on the results of the research, various suggestions were made to Turkish teachers, authors of Turkish textbooks and developers of Turkish programs.

Keywords: Text type, Teaching text types, Literary genre, Teaching Turkish

TEŞEKKÜR

Tezimin her aşamasında sabırla bana yardımcı olan, akademik bakış aŐısıyla bana her daim yol gÖsteren ve beni destekleyen kıymetli danıŐmanım Doç. Dr. Nuray KAYADİBİ'ne teŐekkürü borç bilirim.

Tez sürecinde yardımını esirgemeyen değerli eŐim Dr. Rasim TARAKCI'ya teşekkür ederim. Ayrıca değerli görüşleri sayesinde tez verilerini elde etmemde yardımcı olan değerli Türkçe Öğretmenlerine de minnettar olduğumu belirtmek isterim.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Varsayımlar	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Metin Kavramı	7
2.2. Metin Türü.....	8
2.2.1. Bilgilendirici Metinler	10
2.2.2. Hikâye Edici Metinler.....	11
2.2.3. Şiir.....	13
2.3. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) Metin Türleri	14
2.4. İlgili Araştırmalar	18
3. YÖNTEM	23
3.1. Araştırmanın Modeli	23
3.2. Çalışma Grubu.....	24
3.3. Veri Toplama Süreci	26

3.3.1. Veri Toplama Aracı	28
3.4. Verilerin Analizi	29
4. BULGULAR	31
4.1. Metin Türü Kavramıyla İlgili Bulgular	31
4.1.1. Metin Türü Kavramının Tanımına İlişkin Bulgular	31
4.1.2. Türkçe Öğretmenlerinin Metin Türlerini Ayırt Etme Durumuyla İlgili Bulgular	33
4.2. Dil Becerilerini Geliştirmek için Yararlanılan Metin Türleriyle İlgili Bulgular	36
4.2.1. Dinleme/İzleme Becerisini Geliştirmek için Yararlanılan Metin Türleriyle İlgili Bulgular	36
4.2.2. Okuma Becerisini Geliştirmek için Yararlanılan Metin Türleriyle İlgili Bulgular	38
4.2.3. Konuşma Becerisini Geliştirmek için Yararlanılan Metin Türleriyle İlgili Bulgular	40
4.2.4. Yazma Becerisini Geliştirmek için Yararlanılan Metin Türleriyle İlgili Bulgular	43
4.3. Metin Türlerinin Öğretimiyle İlgili Bulgular	46
4.3.1. Ortaokul Düzeyindeki Öğrencilere Öğretilmesi Gereken Metin Türleriyle İlgili Bulgular	46
4.3.2. Ortaokul Öğrencilerinin Metin Türlerini Ayırt Etme Konusunda Yaşadığı Sorunlarla İlgili Bulgular	50
4.3.3. Metin Türü Öğretim Yöntem/Teknik/Uygulamalarıyla İlgili Bulgular	53
4.3.4. Metin Türü Öğretimi Açısından Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla İlgili Bulgular	56
4.3.5. Metin Türü Öğretimi Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Bulgular	60
4.3.6. Türkçe Öğretmenlerinin Metin Türü Öğretiminde Sorun Yaşama Durumlarıyla İlgili Bulgular	64
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	71
5.1. Sonuç ve Tartışma	71
5.2. Öneriler	78

KAYNAKÇA 81

EKLER..... 87

EK-1: Görüşme Formu 88

ÖZGEÇMİŞ..... 89

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 2.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunması gereken metin türleri ve sınıf düzeyleri	14
Çizelge 2.2. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2019) dinleme/izleme beceri alanındaki metin türleriyle ilgili kazanımlar	15
Çizelge 2.3. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2019) okuma beceri alanındaki metin türleriyle ilgili kazanımlar	15
Çizelge 2.4. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2019) yazma beceri alanındaki metin türleriyle ilgili kazanımlar	17
Çizelge 3.1. Çalışma grubuna ilişkin demografik özellikler	25
Çizelge 3.2. Türkçe öğretmenleriyle yapılan görüşmelerin süreleri	27
Çizelge 3.3. Görüşme formunun hazırlanması	28
Çizelge 4.1. Türkçe öğretmenlerinin metin türü tanımına ilişkin görüşleri	31
Çizelge 4.2. Türkçe öğretmenlerinin metin türlerini ayırt etme konusunda sorun yaşama/yaşamama durumlarına ilişkin görüşleri	33
Çizelge 4.3. Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin dinleme/izleme becerisini geliştirmek için kullandığı metin türleri	36
Çizelge 4.4. Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin okuma becerisini geliştirmek için kullandığı metin türleri	39
Çizelge 4.5. Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin konuşma becerisini geliştirmek için kullandığı metin türleri	41
Çizelge 4.6. Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin yazma becerisini geliştirmek için kullandığı metin türleri	43
Çizelge 4.7. Türkçe öğretmenlerinin ortaokul düzeyinde öğrencilere hangi metin türlerinin öğretilmesi gerektiği ile ilgili görüşleri	46
Çizelge 4.8. Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin metin türlerini ayırt etme konusunda yaşadıkları sorunlarla ilgili görüşleri	50

Çizelge 4.9. Türkçe öğretmenlerinin metin türlerini hangi yöntem / teknik / uygulamalarla öğrettiklerine ilişkin görüşleri	54
Çizelge 4.10. Türkçe öğretmenlerinin Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın metin türü öğretimiyle ilgili görüşleri	56
Çizelge 4.11. Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarındaki metin türü öğretimiyle ilgili görüşleri	60
Çizelge 4.12. Türkçe öğretmenlerinin metin türü öğretiminde sorun yaşama/yaşamama durumlarına ilişkin görüşleri	64

KISALTMALAR DİZİNİ

LGS	Liselere Giriş Sınavı
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	ve benzeri

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, varsayımlarına ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Türkiye’de ortaokullarda okutulan Türkçe derslerinde temel amaç öğrencilerin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda derslerde kullanılan en yaygın öğretim materyalleri ise ders kitaplarıdır. Ders kitaplarında yer alan metinler sayesinde öğrenciler dilin nasıl kullanıldığını sistemli bir şekilde görür ve bu metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler vasıtasıyla da dil becerilerini geliştirirler. Ders kitaplarında yer alan metinler gelişigüzel seçilmez, Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) yer alan kurallara göre ders kitaplarında yer bulur. Metinlerin seçimindeki önemli kriterlerden biri metin türleridir. Türkçe Dersi Öğretim Programı’na (2019) göre her sınıf düzeyinde birçok metin türünün ders kitaplarında yer alması gerekir. Ancak metin türlerinin ders kitaplarında nasıl yer bulacağıyla ilgili Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda detaylı bilgi bulmak mümkünken bu türlerin nasıl işleneceği, nasıl öğretileceği, dil becerileriyle ilişkilerinin nasıl kurulacağıyla ilgili yeterli bilgi ve açıklama bulunmamaktadır. Bu sebeple metin türlerinin ortaokulda öğretimi konusunda detaylı araştırmaların yapılması ve ulaşılan sonuçların öğretimde uygulanması gerekmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) temel dil becerilerinin önemini şu şekilde vurgular: “Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır.” (MEB, 2019, s. 8). Öğrencilerin dil becerilerinin öğretim programında bahsedildiği şekilde geliştirilmesinde kullanılan en önemli araç,

ders kitaplarıdır. Çakır (1997, s. 7) ders kitaplarını; öğrencilerin çeşitli bilgileri öğrenmelerini ve becerilerini geliştirmelerini sağlamak amacıyla ders konularına ait bilgileri sıralı ve doğru bir şekilde barındıran ve ülkenin eğitim-öğretim programına uygun olarak hazırlanan yazılı gereçler olarak tanımlar. Eğitim-öğretim ortamlarında ders kitaplarının kullanılmasının farklı sebepleri vardır. Şahin ve Yıldırım (1999, s. 47) verilen eğitim ve öğretimin düzenli bir şekilde sürdürülmesi; öğretim programındaki amaç, içerik, etkinlik ve değerlendirme özelliklerinin uygun ve sıralı bir biçimde işlenmesi ve kullanışlı olması sebebiyle ders kitaplarının öğretim ortamlarında tercih edildiğine vurgu yapar.

Ders kitabı özellikle Türkçe derslerinde öğrencilere temel dil becerilerini kazandırmak için önemli bir işleve sahiptir. Bu işlev, kitaplarda yer alan metinlerden kaynaklanmaktadır. Çünkü Türkçe derslerinde bütün dil becerileri (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) bu metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Türkçe öğretiminin temel araçları yazınsal ve öğretici nitelikte olan metinlerdir. Türkçenin akıcılığı, deyim ve mecaz gücü, yalınlığı, duygu ve düşünceleri aktarmadaki zenginliği hep bu metinlerle öğrencilere aktarılır ve öğrencilerde yaşantı zenginliği oluşturulur (Sever, 2004, s. 8-9). Göçer'e (2010, s. 341-342) göre nitelikli edebî ürünlerden ve öğrencilerin ilgisini derse çekecek pedagojik malzemelerden yararlanmak öğrencileri derse etkin bir şekilde katmak için gereklidir. Kolaç (2009) da ders kitaplarındaki metinlerin programın amaçlarına uygun ve edebî olmasına özen gösterilmesi gerektiğinden bahseder. Dolayısıyla ders kitaplarında yer alan metinler öğrencilerin gelişiminde ve dil becerilerini geliştirmesinde oldukça önem taşır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ders kitaplarına alınacak metinlerle ilgili çeşitli kriterler belirlemektedir. Bu kriterlerden biri de metin türleridir. Aytaş'a (2013, s. 293) göre "Edebiyat eserlerinin biçimlerine, konularına ve teknik özelliklerine göre ayrılmış çeşitlerine tür denir." Türler aynı zamanda biçim ve özellik bakımından ortak kurallara göre yazılmış ve söylenmiş eser kümeleridir. Türkçe Dersi Öğretim Programı ders kitaplarında yer alması gereken türleri üç ana başlık altında değerlendirir: Bilgilendirici metinler, hikâye edici metinler ve şiir. Bilgilendirici metinler başlığı altında anı, biyografi, otobiyografi, blog, dilekçe, efemera ve broşür, e-posta, günlük, haber metni, kartpostal, kılavuzlar, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler ve sosyal medya mesajları; hikâye edici metinler başlığı altında çizgi

roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman ve tiyatro; şiir başlığı altında ise mani, ninni, şarkı, türkü, şiir, tekerleme, sayısmaca ve bilmece türleri yer almaktadır. Programda yer alan tabloda bu türlerin hangi sınıf düzeylerinde öğrencilere sunulacağı belirtilmiştir. Ancak tür bilgisinin hangi sınıf düzeylerinde verileceği ise kazanımlarda yer almaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (2019) göre: 5. sınıfta hikâye, fabl, masal ve haber metni; 6. sınıfta anı, mektup, tiyatro ve gezi yazısı; 7. sınıfta söyleşi, biyografi, otobiyografi ve günlük; 8. sınıfta fıkra (köşe yazısı), makale, deneme, roman, destan türlerinin tür bilgisi verilmelidir. Ayrıca ilgili kazanımlarda “Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir.” ifadesi de kazanımların alt açıklaması olarak yer almaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) hangi türlerin hangi sınıf seviyelerinde verilmesi gerektiği ile ilgili bilgiler mevcut olsa da bu türlerin öğrencilere nasıl öğretilmesi ile ilgili bir bilgi verilmemiştir. Literatüre bakıldığında metin türlerini çeşitli yönlerden ele alan araştırmalar tespit edilmiştir (Aytaş, 2006; Baş, 2003; Ceylan, Ercan ve Akpınar, 2017; Çeçen ve Çiftçi, 2007; Göçer, 2010; Keklik, 2008; Kolaç, 2009; Özbay ve Çeçen, 2012; Pilav ve Oğuz, 2013; Solak ve Yaylı, 2009; Sulak, 2009; Temizyürek ve Delican, 2016; Üründü, 2011; Yılmaz ve Korkmaz, 2016). Bu araştırmalar ders kitaplarında yer alan metinlerin tür dağılımının Türkçe öğretim programlarına uygun olup olmadığını, verilen metinlerin belirtilen türe uygun olup olmadığını, bilgilendirici ve hikâye edici metin türlerinin ve şiirlerin ders kitaplarında ne oranda yer aldığını, metin türlerinin ders kitaplarına dengeli dağılıp dağılmadığını ortaya koyan ve ders kitapları ekseninde metin türlerini işleyen araştırmalardır. Araştırma sonuçları ders kitapları ekseninde metin türlerinin işlenmesinde çeşitli sorunları ortaya koymaktadır. Buna göre ders kitaplarında türlerin dağılımı dengesizdir ve hikâye edici metin türleri fazla, bilgilendirici metin türleri ise azdır (Baş, 2003; Çeçen ve Çiftçi, 2007; Ceylan, Ercan ve Akpınar, 2017; Kolaç, 2009; Temizyürek ve Delican, 2016; Yılmaz ve Korkmaz, 2016). Türkçe öğretim programlarında yer almayan kimi türler ders kitaplarında yer bulmuştur veya Türkçe öğretim programlarına göre ders kitaplarında yer alması gerektiği hâlde bazı türler ders kitaplarına konmamıştır (Baş, 2003; Ceylan, Ercan ve Akpınar, 2017; Solak ve Yaylı, 2009). Ders kitaplarında bazı metin türlerinin adlandırılmasında hatalar mevcuttur (Ceylan, Ercan ve Akpınar, 2017; Keklik, 2008; Özbay ve Çeçen, 2012; Üründü, 2011). Ayrıca araştırmacılar metin türlerinin hangi sınıf seviyelerinde öğretilmesi

gerektiği, metinlerin türünü ne oranda yansıttığı, metin türlerinin öğretiminde hangi yöntemlerin kullanılması gerektiği ile ilgili literatürde bilgi olmadığını ve araştırmacıların bu konularla ilgili çalışmasının gerekliliğini belirtmektedirler (Baş, 2003; Çeçen ve Çiftçi, 2007; Özbay ve Çeçen, 2012).

Literatürdeki bazı araştırmalar da doğrudan metin türleri üzerine yapılırsa da metin türlerinin çeşitli değişkenler üzerindeki etkilerini araştırmaları bakımından önem arz etmektedir. Buna göre Altın (2016) metin türlerinin 5. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri üzerindeki etkisini incelemiş ve öğrencilerin eleştirel düşünme puanlarının metin türlerine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Ceylan (2016) okuma başarısızlıkları olan öğrencilerin farklı metin türlerinde okuma akıcılıklarını incelemiş, öğrencilerin bilgilendirici metinleri hikâye edici metinlere göre daha hızlı ama daha fazla hata yaparak okudukları sonucuna ulaşmıştır. Serin (2011) okuma alışkanlığının kazandırılmasında edebî türlerin etkisini araştırdığı çalışmasında öğrencilerin en çok roman, en az şiir türüne ilgi gösterdiklerini; en iyi anladıkları türün tiyatro, en az anladıkları türün ise şiir olduğunu ortaya koymuştur. Güteryüz (2003) öğrencilerin edebî türlere duydukları ilgi ile ilgili araştırmasında öğrencilerin en sevdiği türlerin sırasıyla roman, şiir ve efsane olduğunu; masal, destan, tekerleme ve anının ise öğrencilerin ilgisini en az çeken türler olduğunu ortaya koymuştur. Ancak görüldüğü üzere Güteryüz'ün (2003) çalışmasında ortaya koyduğu sonuç ile Serin'in (2011) çalışmasında ortaya koyduğu sonucun çeliştiği görülmektedir. Zaten Baş (2006) da araştırmacıların çocukların türlere gösterdiği eğilimde mutabık olmadıklarını, çocukların hangi yaşlarda hangi türlere eğilim gösterdiklerinin kapsamlı bir şekilde araştırılması gerektiğini dile getirmektedir.

Literatürde metin türleriyle ilgili birçok araştırma bulunmasına rağmen metin türlerinin Türkçe derslerinde nasıl işlenmesi gerektiği, nasıl öğretilceği, dil becerileriyle ilişkilerinin nasıl kurulacağıyla ilgili bir çalışma tespit edilmemiştir. Bu sebeple bu araştırmada metin türlerinin öğretime odaklanılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaokul Türkçe derslerindeki metin türleri öğretimini Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine göre ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda daha ayrıntılı bulgulara ulaşmak için araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Türkçe öğretmenlerinin “metin türü” kavramıyla ilgili görüşleri nelerdir?
 - a. Türkçe öğretmenlerinin “metin türü” kavramının tanımıyla ilgili görüşleri nelerdir?
 - b. Türkçe öğretmenlerinin metin türlerini ayırt etme konusunda zorluk yaşayıp yaşamadıklarıyla ilgili görüşleri nelerdir?
2. Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin dil becerilerini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlandıklarıyla ilgili görüşleri nelerdir?
 - a. Türkçe öğretmenleri ortaokul öğrencilerinin dinleme/izleme becerilerini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlanmaktadır?
 - b. Türkçe öğretmenleri ortaokul öğrencilerinin okuma becerilerini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlanmaktadır?
 - c. Türkçe öğretmenleri ortaokul öğrencilerinin konuşma becerilerini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlanmaktadır?
 - d. Türkçe öğretmenleri ortaokul öğrencilerinin yazma becerilerini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlanmaktadır?
3. Türkçe öğretmenlerinin metin türlerinin öğretimiyle ilgili görüşleri nelerdir?
 - a. Türkçe öğretmenlerinin ortaokul düzeyindeki öğrencilere hangi metin türlerinin öğretilmesi gerektiğiyle ilgili görüşleri nelerdir?
 - b. Türkçe öğretmenleri ortaokul düzeyindeki öğrencilerin metin türlerini ayırt etme konusunda sorun yaşadıklarını düşünmekte midir?
 - c. Türkçe öğretmenleri ortaokul öğrencilerine metin türlerini hangi yöntem/teknik/uygulamalarla öğretmektedir?
 - ç. Türkçe öğretmenleri Türkçe Dersi Öğretim Programı’nı (2019) metin türü öğretimi açısından nasıl değerlendirmektedir?
 - d. Türkçe öğretmenleri Türkçe ders kitaplarını metin türü öğretimi açısından nasıl değerlendirmektedir?
 - e. Türkçe öğretmenleri metin türü öğretiminde sorun yaşamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Literatürde metin türlerini konu alan çeşitli araştırmalar mevcuttur. Ancak metin türlerinin öğretimi konusunda bütüncül bir çalışma yoktur. Bu çalışma metin türlerinin ortaokul Türkçe derslerinde nasıl öğretilmesi gerektiğini bütüncül bir biçimde ortaya koyduğundan dolayı önem taşımaktadır.

Ayrıca bu araştırma,

- Türkçe öğretim programı hazırlayıcılarına,
- Türkçe ders kitaplarının yazarlarına,
- Türkçe derslerine yönelik yardımcı kaynak yazar ve yayınevlerine,
- Türkçe ve edebiyat eğitimi alanında çalışan akademisyenlere metin türü öğretimi ile ilgili bilgiler vermesinden dolayı önem arz etmektedir.

1.4. Varsayımlar

Öğretmenlerin görüşme sorularını samimiyetle cevapladığı varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmada herhangi bir sınırlılık bulunmamaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Metin Kavramı

Metin, Türkçe sözlükte “Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst.” (TDK, 2011) olarak tanımlanmıştır. Tanımda geçen “tekst” sözcüğünün ise kökeninin Latince olduğu ve kumaş sözcüğü ile bağlantı kurularak türetilmiş, “dokumak, örmek” anlamlarına gelen bir sözcük olduğu bilinmektedir. Nasıl birçok farklı iplik birleştirilip dokunarak bir kumaşı oluşturuyorsa, sözcükler de bir araya gelerek metni oluşturur. Bir dokuma sürecine benzetilerek oluşturulmuş olan metin kavramı küçük parçalardan bir bütünü oluşmasını simgeler (Onursal, 2003, s. 121).

Günlük hayatta metin deyince cümlelerin bir araya gelerek oluşturduğu ve roman, gazete haberi, karikatür vb. türlerden birini temsil eden yazılı bir ürün akla gelir (Dilidüzgün, 2017, s. 21). Ancak yapılan güncel araştırmalar biçimsel, işlevsel ve dil bilimsel çeşitli ilişkilerin metin kavramına yeni tanımlar getirmeye çalıştığını göstermektedir (Ülper, 2011).

Onursal (2003, s. 126) metni, cümlelerin bağdaşıklık ve tutarlılık ilişkisiyle bir araya gelerek oluşturduğu, belirli bir amaca yönelik üretilmiş, başı-sonu keskin çizgilerle sınırlanan yazılı veya sözlü bir dil ürünü olarak tanımlar.

Güneş’e (2013, s. 250) göre metin duygu, düşünce ve bilgilerin bir düzen içerisinde olduğu bir yapıdır. Dil bilgisi kuralları gözetilerek kelime, cümle ve paragraflar gayet düzenli ve sıralı bir şekilde bir araya gelir ve anlamlı cümlelerin bu bir araya gelişi anlamlı bir bütünü oluşturur.

Günay’a (2003) göre metin, bir ya da daha fazla kişinin sözlü veya yazılı olarak belirli bir iletişim bağlamında ürettiği dil dizgesidir. Metni oluşturan cümleler sıralı ve anlamlı dizilerdir. Bu cümleler rastgele söylenmez, yazar tarafından bilinçli olarak ve belirli bir mantık silsilesine uyularak oluşturulur. Bağdaşıklık ve tutarlılığa dikkat

edilir. Metinde iletişim değeri vardır. İletişim değeri olmayan tümceler topluluğuna ise metin denilemez.

Tanımlarda vurgulanan noktalara bakıldığında metinle ilgili bir amaç doğrultusunda oluşturulduğu, yazılı veya sözlü olabileceği, iletişim değeri taşıdığı, cümlelerin bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütleriyle birbirine bağlandığı, metnin bütün olarak cümlelerden farklı bir anlam taşıdığı, başı sonu belli olan bir yapı olduğu gibi sonuçlara ulaşılır. Tanımlar farklı açılardan bakılarak yapılmış olabilir. Bu sebeple kimi tanımlarda metnin iletişim işlevine vurgu yapılırken kimi tanımlarda ise metnin dil bilgisel yönüne vurgu yapılabilir.

Çağdaş dil bilimi çalışmalarına göre metin sadece cümlelerin bir araya gelerek oluşturduğu bütün olarak görülmez, aksine metin bağlantılı birimler yumağı olarak görülür ve metin aslında biraz da tüketicisi tarafından anlamlandırılır. Çağdaş dil bilimi çalışmaları metin yapısını küçük yapı, büyük yapı ve üst yapı olarak adlandırarak inceler. Küçük yapı metindeki dilsel yapıların bir araya gelmesinden doğan ilişkilerle yani bağdaşıklıkla ilgilidir. Büyük yapı metin birimlerinin düzenlenmesiyle yani aslında tutarlılıkla ilgilidir. Üst yapı ise metnin üretimi, kurgulanışı, genel organizasyonu ile ilgili oluşturulan şema yani metin türü ile ilgilidir (Dijk, 1988; Günay, 2003).

2.2. Metin Türü

Metin türü denilince “edebiyat eserlerinin biçim, teknik özellikler ve konular açısından ayrıldığı çeşitler” (Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy, 2007) akla gelmektedir. Aslında metin türleri insan topluluklarının iletişim ihtiyacını karşılamak amacıyla oluşturulan, tarihsel süreç içerisinde gelişen ve içerisinde doğduğu topluma ait unsurlar bulunduran yapısal ve işlevsel metin oluşturma örneğidir (Şenöz Ayata, 2003). Dilidüzgün’e (2017) göre iletişim kurmak amacıyla oluşturulan metinlerin toplum içerisinde kullanılagelmesi ve çeşitli ortak yönler kazanmasıyla metin türleri oluşmuştur. Böylelikle metinler birbirine benzer şekilde kullanıla kullanıla bir türü oluşturmakta, bir türün elemanı olmaktadır.

Her metin belirli bir iletişimsel hedefin ürünüdür ve bu hedef çerçevesinde zamanla metinlerde ortak yönler oluşmaya başlar. Metinlerde oluşan bu ortak yönler zamanla metin türlerini ve o metne özgü olan dil yapılarını doğurur (Yazıcı, 2004).

Metinlerin türlere ayrılmasının yazarlar ve metinlerden yararlananlar açısından çeşitli faydaları vardır. Yazarlar metin oluşturacakları zaman belirli bir türü tercih ederek o türün kurallarına ve sınırlarına uyarak metinlerini oluşturabilir. Bu durumda yazarlar hangi kurallara uymaları gerektiğini, nasıl bir üslupla yazmaları gerektiğini, hangi düşünceyi geliştirme yollarını ve anlatım biçimlerini kullanmaları gerektiğini kolaylıkla tespit edebilirler. Aynı şekilde metni okuyan veya dinleyen kişiler de metin türünün özelliklerine göre metinden nasıl yararlanabilecekleri ile ilgili strateji geliştirebilirler (Çeçen, 2011). Metin türü yapısının öğretilmesi okuyucuların metne ilişkin beklenti oluşturmasını ve okuduğunu daha kolay anlamasını sağlayabilir. Örneğin haber metni okuyan bir kişi ile öykü okuyan kişinin metinden beklentileri birbirinden farklıdır (Coşkun, 2007).

Metin türlerini bir defa oluşup daha sonra hiç değişmeyen kalıp yapılar olarak görmek doğru değildir. Zamanla toplumların ihtiyaçlarının değişmesi ve bunların yazıya aktarılmaya başlaması yeni metin türlerinin doğmasını veya mevcut türlerin değişmesini sağlayabilir (Kavcar vd., 2007).

Metinlerin ortak yönleri, birbirine benzeyen dil yapıları ve iletişim işlevleri doğrultusunda çeşitli metin türü sınıflamaları yapılmaktadır (İşeri, 2017). Bu sınıflama çalışmaları metin türlerinin öğretimi konusunda da fayda sağlamaktadır. Sınıflamalar benzer metin türlerinin aynı grup içerisinde değerlendirilmesini ve birbirine benzeyen metin türlerinin daha kolay kavranmasını sağlar. Araştırmacılar farklı bakış açılarıyla metin türlerini birçok farklı şekilde sınıflandırmışlardır. Aşağıda literatürde yer alan metin türü sınıflamalarına yer verilmiştir.

Aktaş ve Gündüz (2007) metin türlerini, öğretici/didaktik türler, yazarın kurguladığı bir evreni anlatan itibari metinler, coşku ve heyecan uyandırmak amaçlı yazılan ve hislere hitap eden dramatik metinler olarak sınıflandırır.

Cemiloğlu (2004) metin türlerini; olaya dayalı türler, düşünceye dayalı türler ve duyguya dayalı türler olarak üçe ayırmaktadır.

Özdemir (2004) metin türlerini, yaşatıcı ve yaşantı kazandırıcı türler ve öğretici, bilgilendirici türler olarak ikiye ayırmaktadır.

Aytaş (2006) metin türlerini şiir, tiyatro, anlatı türleri ve düşünce türleri olarak dörde ayırmaktadır. Türlerin bu sınıflamasını yaparken de başlangıçtan itibaren değerini kaybetmeyen temel ortaklıkları göz önüne almaktadır.

Günay (2003) metin türlerini ton, tip ve tür olarak üçlü bir sınıflama ile ele alır. Ton, okuyucuda korku, sevinç, üzüntü gibi duyguları harekete geçiren, ruhsal etki oluşturan özelliklerdir. Bunlar öğretici, esenlikli, içsel, dokunaklı, dramatik, ağılatısal, trajik, destansı, düşlemsel ve kalem kavgasına yatkın şeklinde sınıflandırılmıştır. Tip, metinlerin ortak ve genel yönleriyle ilgili genel metin ulamlarını gösterir. Metin tipleri anlatsal, betimleyici, açıklayıcı, önceden haber verici, kanıtlayıcı, söyleşimsel, buyurucu ve sözbilimsel olmak üzere sekiz tanedir. Metin türleri de özyaşamöyküsel, öğretici, işsel, mektup, aytaamlık, polemik, olağanüstü düşlemsel, destansı, romanesk, ağılatısal, gülmece ve dramatik olmak üzere on iki tanedir.

İşeri (2017) metin türlerini bilgilendirici metinler ve anlatsal metinler olmak üzere ikiye ayırır. Anlatsal metinlerin dilin anlatma amacına dönük olduğunu, bilgilendirici metinlerinse dilin bilgi verme amacına dönük olarak kullanılan genellikle bilimsel metinler olduğunu belirtir.

Dilidüzgün (2017) metin türlerini yapı ve işlevleri yönüyle beşe ayırır. Bunlar betimsel metinler, anlatsal metinler, açıklayıcı metinler, öğretici metinler ve kanıtlayıcı metinlerdir.

Görüldüğü üzere metin türleri araştırmaların bakış açılarına göre çok farklı sınıflandırmalarla ortaya çıkmaktadır. Ancak Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) metin türleri bilgilendirici metinler, hikâye edici metinler ve şiir olarak sınıflandırılmış ve metin türleri bu biçimler altında yer almıştır. Bu sebeple bu araştırmada da programın sınıflamasına uygun olarak türler bu şekilde ele alınmış ve bilgi verilmiştir.

2.2.1. Bilgilendirici Metinler

Bilgilendirici metinler okurlarının yeni bilgiler kazanmasını veya okurlarının mevcut bilgilerini, kanaatlerini ya da fikirlerini değiştirmeyi veya geliştirmeyi amaçlayan metinlerdir (Aktaş ve Gündüz, 2007). Aynı zamanda bilgilendirici metinlerin kurgusal olmayan metinler olduğunu ve mecazlı, sanatlı söylemlerden uzak diliyle doğrudan bilgi vermeyi amaçlayan bir yapısının olduğunu vurgulamak yanlış olmaz (İşeri, 2017; Temizkan, 2009).

Özdemir (2013) bilgilendirici metinlerde sözcüklerin genellikle gerçek anlamıyla kullanıldığını, en kısa yoldan bilgi vermek amacıyla sanatlı söyleyişlerden kaçınıldığını, anlatımda daha çok açıklayıcı anlatımın tercih edildiğini söyler. Ayrıca

eğer bilgilendirici metinde bahsedilen konu bir bilim dalıyla ilgili ise dilde özel ve teknik terimlerin de sıkça kullanılabileceğini belirtir.

Kolaç (2009, s. 603) bilgilendirici metinlerin genel özelliklerini Şu Şekilde belirtir:

- Bilgi verme amaçlıdır.
- Nesnel bilgilere yer verilir.
- Sözcükler ve cümleler gerçek anlamlarıyla yer alır.
- Tanımlar, yer, zaman, miktar gibi soyut bilgiler içerir.
- Sunulan somut, sayısal bilgiler grafiklere, çizelgelere, tablolara dönüştürülür.
- Anlatıcı nesnel bir tutum izler.
- Anlatıcının izine neredeyse hiç rastlanmaz.
- Anlatım sade, cümleler kısadır.
- Terimler ve teknik kelimeler yoğun olarak kullanılır.
- Okur bilgi almaya odaklanır.
- Metnin sonunda yazarın iletmek istediği mesaj ya da mesajlar açık ve nettir.
- Yazarın sunduğu iletilerin gerçek yaşamda karşılığı vardır.

Literatürde öyküleyici metinlerin yapılarıyla ilgili bir uzlaşma bulunmakla birlikte bilgilendirici metinlerin ise farklı yapılarda olduğu kabul edilir. Akyol (2016) bilgilendirici metinlerin net bir şekilde araştırmacılar tarafından kabul görmese de “tanımlama, sıralama, karşılaştırma ve kıyaslama, sebep ve sonuç ilişkisi, problem çözme” şeklinde beş temel başlıkta ele alınabileceğini belirtir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) “Bilgilendirici Metinler” başlığı altında “anı, biyografi, otobiyografi, blog, dilekçe, efemera, broşür, e-posta, günlük, haber metni, reklam, kartpostal, kılavuzlar, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler ve sosyal medya mesajları” türleri yer almaktadır. Ayrıca öğrencilerin dördüncü sınıftan itibaren bilgilendirici metinlerin öğelerini öğrenmeleri ve bu yapıda metinler yazmaları istenir.

2.2.2. Hikâye Edici Metinler

Hikâye edici metinler bir anlatıcının belirli bir bakış açısı çerçevesinde birbiriyle bağlantılı olay ve karakterleri belli bir zaman ve mekân içinde kurguladığı metinlerdir (Günay, 2003). Hikâye edici metinleri yalnızca kurgusal metinler olarak düşünmek doğru değildir. Hikâye etme eylemi günlük hayatta insanların başlarına gelen olayları

anlatırken, kişisel deneyimlerini ve yaşadıklarını diğer insanlara aktarırken de kullandıkları bir eylemdir (Dilidüzgün, 2017). Yani aslında hikâye edici metinler günlük olayları anlatırken de edebî eserlerde olduğu gibi kurgusal olayları anlatırken de kullanılabilir.

Aktaş ve Gündüz'e (2007) göre hikâye edici metinler belirli bir tema etrafında dilin sanatsal kullanımı sayesinde gerçekleşen bir sanat faaliyetidir. Burada yazarın amacı okuyucuyu bilgilendirmek değildir. Yazar anlatmak istediklerini bir olay içerisinde kurgular, kurmaca bir dünyada oluşturduğu kahramanlarla birlikte olayları ilerletir ve okuyucusunun da olayları merak ederek dikkatle takip etmesini ister.

Hikâye edici metinlerde dil diğer metin türlerinden oldukça farklıdır. Bilgilendirici metinlerde nasıl ki dilin amacı en kısa yoldan somut bir şekilde okuyucuyu bilgilendirmekse burada da tam tersine dil sanatlardır, kelimeler gündelik anlamının dışında ve genellikle mecazi anlamlarda kullanılır (Akbayır, 2010). Temizkan'a (2009) göre hikâye edici metinlerde dil yazara özgüdür. Özneldir. Bu sebeple de yazarın eserde anlatmak istediklerini iyi anlayabilmek için metin dikkatle okunmalı, metinde kullanılan dil unsurları derinlemesine incelenmelidir.

Kolaç (2009, s. 603) hikâye edici metinlerin genel özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Olaya dayalıdır. Olay ya da olay örgüsünü içerir.
- Bir ana düşünceye sahiptir.
- Kişi, zaman ve mekân öğelerine yer verilir.
- Olay ya da olay örgüsü belli bir plana bağlı kalınarak anlatılır.
- Duygusal, düşsel öğelere yer verilir.
- Sözcükler ve cümleler açıkça görülen anlamlar dışında başka anlamlar da çağırır.
- Metnin sonunda yazarın iletmek istediği mesaj ya da mesajlar örtüktür.
- Okurun, yazarın iletmeye çalıştığı ileti ya da iletileri anlayabilmesi için çaba harcaması gerekir.
- Anlatımda öznellik vardır.
- Anlatıcı bellidir.
- Yazarın kendine özgü bir anlatım biçimi vardır.
- Yazarın sunduğu iletilerin gerçek yaşamda karşılığı olmayabilir.
- Estetik kaygı gözetilerek yazılır.

Hikâye edici metinlerin yapıları bilgilendirici metinlerde olduğu gibi karmaşık değildir. Araştırmacıların üzerinde uzlaştığı hikâye edici metin yapıları bulunmaktadır. Buna göre hikâye edici metinler genellikle bir başlangıç, olaylara giriş yapılan bir serim, olayların karmaşıklaştığı bir düğüm, çatışma, doruk, olayların çözüme kavuşturulduğu çözüm ve belirsizliğin ortadan kaldırıldığı bir sonuç bölümünden oluşur (Harris, 1993).

Hikâye edici metinler çocukların kafalarında ilk oluşturabildikleri metin türleridir. Ayrıca çocuklar sekiz yaşlarına geldiklerinde hikâye öğelerini hatırlayabilir ve bu öğeler arasındaki ilişkileri ortaya koyabilirler (Pellegrini ve Galda, 1982). Bu sebeple çocukların dil gelişiminde hikâye edici metinlerin önemli bir yeri olduğunu söylemek gerekir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) “Hikâye Edici Metinler” başlığı altında “çizgi roman, fabl, hikâye, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman ve tiyatro” türlerine yer vermiştir. Ayrıca kazanımlarla öğrencilerin ikinci sınıftan başlayarak hikâye unsurlarını belirlemelerini ve üçüncü sınıftan başlayarak da hikâye edici metinler yazmalarını istemektedir.

2.2.3. Şiir

Hem şairler hem de araştırmacılar pek çok farklı pencereden bakarak şiirin tanımını yapmaya çalışmışlardır. Araştırmalara göre şiir eski ve köklü bir edebî türdür ve çok önemli bir edebî üründür çünkü diğer türlerin şiirden doğduğu ve daha sonra gelişerek diğer türlere dönüştüğü düşünülür (Aytaş vd., 2013).

Yapılan şiir tanımlarından bazıları şunlardır: “Duygularla sesleri satırlarda bir araya getiren etkileyici yazılımlardır” (Akyol, 2016, s. 139). “Ses uyumu, vezin, kafiye gibi güzellik öğeleriyle süslenmiş, güzel hayaller taşıyan sanatlı sözlerdir” (Karaalioglu, 1992, s. 231). “Zengin hayallerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanılmasıyla ortaya çıkan bir türdür (Kavcar vd., 2007). “Genellikle alt alta yazılan mısralardan meydana gelen ölçülü ve kafiyeli anlatımlardır” (Aytaş vd., 2013, s. 294).

Tanımları artırmak mümkündür. Araştırmacılar şiirin farklı özelliklerine odaklanarak farklı tanımlar yapmışlardır. Türkçe eğitiminde şiir türünden yararlanmak ise önemlidir. Şiirler aracılığıyla öğrencilerin dil becerileri geliştirilebilir (Erdal, 2010). Ayrıca şiir okuyan öğrencilerin estetik duyguları gelişir ve şiirdeki ince dil zevki öğrencilerin de dikkatini çeker (Gündüz ve Şimşek, 2013).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) birinci sınıftan başlanarak öğrencilerin şiir okuması, ikinci sınıftan itibaren şiirin özelliklerini tanıması ve şiir yazması, altıncı sınıftan itibaren ise şiirin şekil özelliklerini öğrenmesi istenmiştir.

2.3. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) Metin Türleri

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın temel amacı öğrencilerin dinleme/izleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerini geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda ders kitaplarındaki metinleri araç olarak kullanır. Program, her sınıf düzeyindeki ders kitabında 8 tema ve her bir temada 4 metin (biri dinleme/izleme, üçü okuma metni) olmak üzere toplamda 32 metin bulunmasını ister. Programda, ders kitaplarında hangi sınıf düzeyinde hangi metin türlerinin bulunması gerektiği de belirtilmiştir. Buna göre türler üç ana biçim altında (bilgilendirici, hikâye edici ve şiir) aşağıdaki tabloda olduğu gibi sınıflandırılmıştır (MEB, 2019)

Çizelge 2.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunması gereken metin türleri ve sınıf düzeyleri

METİN TÜRLERİ	SINIF DÜZEYLERİ			
	5	6	7	8
BİLGİLENDİRİCİ METİN TÜRLERİ				
Anı	+	+	+	+
Biyografiler, Otobiyografiler			+	+
Blog		+	+	+
Dilekçe	+		+	+
Efemera ve Broşür (liste, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita, afiş vb. karma içerikli metinler	+	+	+	+
e-posta	+	+	+	+
Günlük			+	+
Haber Metni, Reklam	+	+	+	+
Kılavuzlar (kullanım kılavuzları, tarifname, talimatnameler vb.)	+	+	+	+
Gezi Yazısı		+	+	+
Makale / Fıkra / Söyleşi / Deneme	+	+	+	+
Mektup	+	+	+	+
Özlü Sözler (vecize, atasözü, deyim, aforizma, duvar yazıları, motto, döviz vb.	+	+	+	+
Sosyal Medya Mesajları	+	+	+	+
HİKÂYE EDİCİ METİN TÜRLERİ				
Çizgi Roman	+	+	+	+
Fabl	+	+	+	+
Hikâye	+	+	+	+
Karikatür	+	+	+	+
Masal / Efsane / Destan	+	+	+	+
Mizahi Fıkra	+	+	+	+
Roman	+	+	+	+
Tiyatro	+	+	+	+
ŞİİR				
Şarkı / Türkü	+	+	+	+
Şiir	+	+	+	+

Çizelge 2.1’de görüldüğü üzere ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunması gereken metin türleri bilgilendirici metinler, hikâye edici metinler ve şiir biçimleri altında yer almıştır. Hangi metin türünün hangi sınıf düzeyinde yer alması gerektiği de işaretlenmiştir. Çizelgede 14 bilgilendirici metin, 8 hikâye edici metin ve 2 şiir yer almaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019, s. 17) yukarıda yer alan metin türlerinin kazanımlar göz önünde bulundurularak ders kitaplarında kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Bu sebeple kazanımlar metin türlerinin öğretimi konusunda önem arz etmektedir. Aşağıda metin türleriyle ilgili kazanımların hangi beceri alanlarında yer aldığını belirten tablolar oluşturulmuştur. Konuşma becerisi kazanımları arasında metin türleriyle ilgili herhangi bir kazanım bulunmadığından bu beceri alanıyla ilgili bir tablo oluşturulamamıştır. Ayrıca kazanımların alt açıklamaları metin türleriyle ilgiliyse kazanımın altında parantez içinde belirtilmiş, metin türleri haricinde bir konuyla ilgiliyse yazılmamıştır.

Çizelge 2.2. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın (2019) dinleme/izleme beceri alanındaki metin türleriyle ilgili kazanımlar

Kazanım Kodu	Kazanım
T.5.1.8.	Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.
T.6.1.8.	Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.
T.7.1.8.	Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.
T.8.1.8.	Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.

Çizelge 2.2’de görüldüğü üzere “Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.” kazanımı 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeyinde tekrar edilmiştir. Programda yer alan 52 dinleme/izleme kazanımından 4’ü (% 7,7’si) metin türleriyle ilişkilendirilmiştir.

Çizelge 2.3. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın (2019) okuma beceri alanındaki metin türleriyle ilgili kazanımlar

Kazanım Kodu	Kazanım
T.5.3.2.	Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur. (Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.)
T.5.3.12.	Metin türlerini ayırt eder. (Hikâye, fabl, masal, haber metni türleri tanıtılır. Metin türleriyle ilgili ayrıntılı bilgi verilmez.)
T.5.3.16.	Metindeki hikâye unsurlarını belirler. (Olay örgüsü, mekân, zaman, şahıs ve varlık kadrosu, anlatıcı vb. gibi hikâye unsurları üzerinde durulur.)

Çizelge 2.3. (devamı) Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2019) okuma beceri alanındaki metin türleriyle ilgili kazanımlar

T.5.3.27.	Metinler arasında karşılaştırma yapar. (Metinleri biçim ve tür gibi açılardan karşılaştırmaları sağlanır.)
T.6.3.2.	Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur. (Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.)
T.6.3.22.	Metindeki hikâye unsurlarını belirler. (Olay örgüsü, mekân, zaman, şahıs ve varlık kadrosu, anlatıcı üzerinde durulur.)
T.6.3.26.	Metin türlerini ayırt eder. (a. Anı, mektup, tiyatro, gezi yazısı türleri öğretilmelidir. b. Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir.)
T.6.3.27.	Şiirin şekil özelliklerini açıklar. (Şiirde kafiye, redif gibi ahenk unsurları üzerinde durulur, bunların türlerine değinilmez.)
T.7.3.2.	Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur. (Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.)
T.7.3.21.	Metindeki hikâye unsurlarını belirler. (Olay örgüsü, mekân, zaman, şahıs ve varlık kadrosu, anlatıcı üzerinde durulur.)
T.7.3.29.	Metin türlerini ayırt eder. (a. Söyleşi, biyografi, otobiyografi, günlük türleri üzerinde durulur. b. Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir.)
T.7.3.35.	Metinlerin yazılı hâli ile medya sunumlarını karşılaştırır. (a. Hikâye, masal, fıkra gibi metinlerin; çizgi film, animasyon gibi medya sunumları ile karşılaştırılması sağlanır. b. Kahramanlar, mekân, zaman ve olay yönlerinden karşılaştırılması sağlanır.)
T.8.3.2.	Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur. (Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.)
T.8.3.20.	Okuduğu metinlerdeki hikâye unsurlarını belirler. (Olay örgüsü, mekân, zaman, şahıs ve varlık kadrosu, anlatıcı üzerinde durulur.)
T.8.3.26.	Metin türlerini ayırt eder. (a. Fıkra, makale, deneme, roman, destan türleri üzerinde durulur. b. Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir.)
T.8.3.33.	Edebî eserin yazılı metni ile medya sunumunu karşılaştırır. (Kahramanlar, mekân, zaman ve olay yönünden karşılaştırılması sağlanır.)

Çizelge 2.3'te görüldüğü üzere okuma beceri alanında öğrencilerin; metni türünün özelliklerine göre okuması, metin türlerini ayırt etmesi, metnin hikâye unsurlarını belirlemesi, metinler arasında türle ilgili karşılaştırmalar yapması, şiir türünün şekil özelliklerini açıklaması gibi kazanımlar yer almaktadır. Programda yer alan 142 okuma kazanımından 16'sı (% 11,2'si) metin türleriyle ilişkilendirilmiştir.

Çizelge 2.4. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2019) yazma beceri alanındaki
metin türleriyle ilgili kazanımlar

Kazanım Kodu	Kazanım
T.5.4.1.	Şiir yazar.
T.5.4.2.	Bilgilendirici metin yazar.
T.5.4.3.	Hikâye edici metin yazar.
T.5.4.14.	Kısa metinler yazar. (Öğrenciler dilekçe yazmaya teşvik edilir.)
T.6.4.1.	Şiir yazar.
T.6.4.2.	Bilgilendirici metin yazar.
T.6.4.3.	Hikâye edici metin yazar.
T.6.4.14.	Kısa metinler yazar. (Duyuru, ilan ve reklam metinleri yazdırılır.)
T.7.4.1.	Şiir yazar.
T.7.4.2.	Bilgilendirici metin yazar.
T.7.4.3.	Hikâye edici metin yazar.
T.7.4.14.	Kısa metinler yazar. (Haber metni ve/veya anı yazmaya teşvik edilir.)
T.8.4.1.	Şiir yazar.
T.8.4.2.	Bilgilendirici metin yazar.
T.8.4.3.	Hikâye edici metin yazar.
T.8.4.12.	Kısa metinler yazar. (Haber metni, günlük ve anı yazmaya teşvik edilir.)

Çizelge 2.4'te görüldüğü üzere yazma beceri alanında öğrencilerin her sınıf düzeyinde şiir, bilgilendirici metin ve hikâye edici metin yazmasını isteyen kazanımlar tekrar edilmiştir. Ayrıca yine her sınıf düzeyinde “Kısa metinler yazar.” kazanımını altında öğrencilerin dilekçe, duyuru, ilan, reklam, haber metni, anı, günlük gibi türlerde metinler yazmaları istenmiştir. Programda yer alan 67 yazma kazanımından 16'sı (% 23,9'u) metin türleriyle ilişkilendirilmiştir.

Çizelgelerdeki verilerden hareketle bir değerlendirme yapılacak olursa Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) ortaokul düzeyinde yer alan toplam 289 kazanımın 36'sının (%12,5'inin) metin türleriyle ilişkilendirildiği görülür. Beceri alanları düzeyinde bakıldığında metin türleriyle en çok yazma ve okuma becerilerinin ilişkilendirildiği, yazmada öğrencilerin metin biçimleriyle ilgili yazma düzeylerinin geliştirilmesinin hedeflendiği; okuma becerisinde ise öğrencilerin metin türlerinin özelliklerini öğrenmesinin, metinlerdeki hikâye unsurlarını belirlemesinin, metni tür özelliğine uygun okumasının ve türlerle ilgili çeşitli karşılaştırmalar yapmasının istendiği görülmektedir. Dinleme/izleme beceri alanında yalnızca bir kazanımın metin türleriyle ilişkilendirildiği ve bu kazanımın her sınıf düzeyinde aynen tekrar edildiği görülür. Konuşma kazanımlarında ise metin türleriyle herhangi bir ilişkilendirme

yapılmamıştır. Bu bilgiler ışığında dinleme/izleme ve konuşma kazanımlarının metin türleriyle ilişkilendirilmesinin zayıf olduğu söylenebilir.

2.4. İlgili Araştırmalar

Aytaş (2006), çalışmasında Türkçe derslerinde edebî türlerden nasıl yararlanılabileceğini teorik bilgilerle ortaya koymuştur. Aytaş, öğrencilerin temel dil becerilerini geliştirmek için en etkili araçların metinler ve metin türleri olduğunu belirtmektedir. Buna rağmen tür öğretiminde ortak yöntemlerin kullanılmadığından ve tür öğretiminde sorunlar olduğundan bahsetmektedir. Aytaş, çalışmasında tür tasniflerinden bahsettikten sonra metin türlerinden Türkçe öğretiminde nasıl yararlanılabileceği üzerinde durmuştur. Çalışmanın sonuç bölümünde tür öğretiminde önce şekil özelliklerinden sonra içerik özelliklerinden bahsedilmesi gerektiğinden, türle ilgili sadece bilgi vermek yerine yazılı ve sözlü uygulamalar yapmak gerektiğinden ve öğretimde metin türlerinin en seçkin örneklerinden yararlanmanın gerekliliğinden bahsedilmiştir.

Baş (2003) çalışmasında altıncı sınıf düzeyinde okutulan Türkçe ders kitaplarını metin türleri açısından incelemiştir. Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre incelenen Türkçe ders kitaplarındaki metinler öğrencilerin bilişsel ve sosyal gelişimlerine uygundur. Ancak kitaplarda hikâye edici metinlere oldukça fazla yer verilirken bilgilendirici metinler ise ihmal edilmiştir. Baş, bilgilendirici metinlerin de ders kitaplarında hikâye edici metinler kadar yer bulmasını ve altıncı sınıf öğrencilerine uygun metin türlerinin tespit edilerek kitaplarda kullanılmasını önermektedir.

Çeçen ve Çiftçi (2007), çalışmalarında altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri tema ve türleri açısından incelemiştir. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre ders kitaplarındaki metin türlerinde dengesiz bir dağılım söz konusudur. Kimi türler oldukça fazla kullanılırken kimi türlere ise yer verilmemiştir. Araştırmacılar ders kitapları yazarlarının tür ve tema çeşitliliğine önem vermesi gerektiğini ve tür ve tema seçimlerinde öğrenci görüşlerine de başvurularak ihtiyaç analizi yapıldıktan sonra tema ve türlerin düzenlenmesi gerektiğini düşünmektedir.

Kolaç (2009), ilköğretim Türkçe ders kitaplarındaki metinleri tür açısından değerlendirmiştir. Araştırma nitel araştırma olarak planlanmış ve doküman analizi kullanılmıştır. Türkçe ders kitaplarında yer alan 237 metin tek tek incelenmiş ve metinlerin türlere göre dağılımı tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre metin türlerinin ders kitaplarındaki dağılımı dengesizdir. Bazı türler üzerinde çok durulurken bazı türlere ise önem verilmemiştir. Ayrıca programa göre ders kitaplarında yer alması zorunlu olan bazı türlere ders kitaplarında yer verilmediği görülmüştür.

Solak ve Yaylı (2009), ortaokul Türkçe ders kitaplarını metin türleri açısından incelemiştir. Çalışmada dört farklı yayınevi tarafından hazırlanan ders kitaplarındaki metinlerin tamamı incelenmiş ve türlerin sıklığı ortaya konmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre metin türlerinin dağılımı ders kitaplarına göre farklılık göstermekte, bazı önemli türlere ders kitaplarında yer verilmemekte ve türlerin öğretiminde öğrenci seviyeleri göz ardı edilmektedir.

Keklik (2008), hem ilkokul hem de ortaokul Türkçe ders kitaplarını metin türleri ve özellikleri açısından incelemiştir. Araştırma doküman incelemesine dayalı betimsel bir çalışmadır. İncelemede hem ilkokul hem de ortaokul ders kitaplarında metin türlerinin dağılımının dengesiz olduğu tespit edilmiştir. Metin biçimleri de dengeli bir şekilde dağılmamıştır.

Üründü (2011), ortaokul Türkçe ders kitaplarını metin türü ve tema açısından incelemeyi amaçladığı çalışmasında tarama modelini kullanmıştır. Araştırmada ders kitaplarının metin türü ayırımına dikkat etmediği, söyleşi ve deneme türünün birbirine karıştırıldığı, düşünce yazısı ve didaktik metin gibi genel adlandırmaların tür olarak sunulduğu, türünü tam olarak yansıtmayan metinlere ders kitaplarında yer verildiği gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Ceylan, Ercan ve Akpınar (2017), ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinleri tür açısından incelemiştir. Nitel araştırma olarak planlanan çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kitaplarda en çok kullanılan bilgilendirici metin türü denemedir. Kitaplarda mülakat ve otobiyografi türlerine rastlanmamıştır. Sınıf düzeyi arttıkça ders kitaplarındaki toplam metinler içinde bilgilendirici metinlerin oranı da artmıştır.

Özbay ve Çeçen (2012), ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinleri tema ve tür açısından incelemiştir. Araştırma nitel araştırma özelliği göstermektedir.

Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda incelenen ders kitaplarının tema ve tür çeşitliliği bakımından zengin olduğu tespit edilmiştir. Bazı ders kitaplarında programda yer almayan didaktik metin, düşünce yazısı, bildirme yazısı, manzum hikâye gibi kavramlara tür adı olarak yer verilmiştir.

Temizyürek ve Delican (2016), çalışmalarında ilkökul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri tema ve tür açısından değerlendirmişlerdir. İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan 156 metni doküman incelemesi yoluyla incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre ders kitaplarındaki metinlerin %50'sinin öyküleyici, %30'unun şiir ve %20'sinin bilgilendirici metinlerden oluştuğunu tespit etmişlerdir. Araştırmacılar metin türlerinin daha dengeli dağılması gerektiğini önermişlerdir.

Pilav ve Oğuz (2013), 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri türleri açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacılar 7. sınıf düzeyinde 25, 8. sınıf düzeyinde 25 metin olmak üzere toplamda 50 metni incelemiştir. Buna göre kitaplarda en çok yer alan türler sırasıyla hikâye, deneme, şiir, söyleşi, makale, konferans, gezi yazısı, anı, söylev, biyografi, tiyatro, efsane, fıkra, destan, haber metni, masal, romandır. 7. sınıf Türkçe ders kitabında 10 farklı tür, 8. sınıf Türkçe ders kitabında 15 farklı tür yer almaktadır. Her iki kitapta da şiir ve roman türündeki metinler diğer türlere göre daha azdır.

Yılmaz ve Korkmaz (2016), ilkökul Türkçe ders kitaplarındaki metinleri tema ve tür açısından incelemeyi hedeflemiştir. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada 15 Türkçe kitabından seçilen toplam 492 metin incelenmiştir. Buna göre 131 metin bilgilendirici, 213 metin öyküleyici, 148 metin şiir türündedir.

Bozkurt (2018), çalışmasında okuma ve yazma eğitiminde metin türlerini sınıflama sorunundan ve çoklu/karma türlerin öğretimiyle ilgili durumlardan bahseder. Bozkurt, metin türlerinin sınıflanmasıyla ilgili literatürde birçok farklı yaklaşımın bulunduğundan bu yaklaşımların da Türkçe öğretiminde metin türleri öğretimi konusunda sorunlar oluşturduğundan bahseder. Bozkurt, çalışmasında öğretimde işlevsel olabilecek bir metin türü sınıflaması önerir. Ayrıca çoklu/karma türlerin öğretimiyle ilgili de önerilerde bulunur.

Bozkurt (2019), Türkçe öğretmeni adaylarının metin türlerini kavramsallaştırma eğilimlerini ve tür farkındalıklarını araştırdığı çalışmasında nitel ve nicel verilerin

toplanıp bütünleştirildiği eş zamanlı karma deseni kullanmıştır. Araştırmaya üç üniversiteden 213 Türkçe öğretmeni adayı katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların çoğu metinlerin şematik yapısına ilişkin ayrımları belirleyememiştir. Katılımcıların tür farkındalığına sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türkben (2018), ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metin türlerini ve temaları incelemeyi hedeflemiştir. Araştırmada Türkçe ders kitaplarında yer alan 280 metin doküman incelemesi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda ders kitaplarının tema ve tür açısından zengin olduğu tespit edilmiştir. Ancak aynı sınıf düzeyindeki farklı ders kitaplarında metin türlerinde ve sayılarında farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Kıbrıs (2019), çalışmasında Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ve Türkçe ders kitaplarında metin türü farkındalığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışma kapsamında ortaokullarda okutulan Türkçe ders kitapları doküman incelemesi esaslarına göre incelenmiştir. Çalışmanın sonucuna göre programın metin türü çeşitliliğini önemseydiği ve kazanımların da bu doğrultuda hazırlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca ders kitaplarında da metin türleri çeşitlidir ve metin türleri sınıf seviyesine uygundur. Metin türü farkındalığı oluşturacak etkinliklere kitaplarda sıkça yer verilmiştir. Yazma ve okuma alanlarında metin türü farkındalığına daha fazla yer verilirken konuşma ve dinleme/izleme alanlarında metin türü farkındalığına daha az yer verilmiştir.

Civan (2019), çalışmasında 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarını tema ve tür açısından incelemiştir. Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre aynı sınıf düzeyinde farklı yayınevlerinde birbirinden farklı metin türlerinin kullanıldığı, bazı metinlerin türlerinin özelliklerini yansıtacak şekilde verilmediği, temalarda yer alan bazı metinlerin ise içinde bulunduğu temaya uygun olmadığı gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Ren (2010), çalışmasında “metin, tür ve çoklu/karma türler” kavramlarını teorik bilgilerle ortaya koymayı amaçlamıştır. Ren, çalışmasında literatürde yer bulan metin tanımlarını yorumlamış; tür kavramının tanımlarını, türlerin sosyal mi yoksa dilsel mi olduğunu tartışmış ve çoklu/karma türlerin ortaya çıkışını, bu kavramın tanımını ve çoklu/karma türlerle ilgili sınıflandırma çalışmalarını ele almıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama süreci ve verilerin analiziyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma öğretmen görüşlerinden hareketle ortaokul Türkçe derslerinde metin türlerinin nasıl öğretilmesi gerektiğini ortaya koymayı amaçlayan nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmalar gelişen ve değişen dünyayı, oluşan yeni anlayışları ve bunların beraberinde getirdiği sorun ve mücadeleleri anlamaya imkân tanıyan yeni pencereler açmaya yarar (Seggie ve Bayyurt, 2015, s. 16).

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) kullanılmıştır. Olgubilim günlük hayatta karşılaşılan fakat detaylı olarak bilgi sahibi olunmayan ya da üzerinde derin bir şekilde düşünülmemiş olguları derinlemesine inceleyen nitel bir çalışma türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 78). Katılımcıların yaşadıkları deneyimlerle ilgili hisleri, düşünceleri, algıları ve bunları yapılandırma şekilleriyle kendi içlerinde nasıl bir bilinçlilik oluşturdukları olgubilim çalışmalarında ele alınır (Patton, 2002). Başka bir ifadeyle olgubilim insanların yaşadığı ancak üstü kapalı kalan deneyimlerini ortaya çıkarmayı amaçlar (Sanders, 1982, s. 354). Yani olgubilim için aslında kişilerin yaşadığı olay veya durumlardan oluşturdukları öznel deneyimleri inceleyen bir nitel araştırma türüdür denebilir (Lester, 1999).

Uygulama açısından değerlendirilecek olursa van der Mescht (2004) olgubilim çalışmalarının özellikle eğitimci ve öğrencilerin yaşadığı tecrübeler ile oluşturduğu anlamlar; öğrenme, öğretme ve yönetimle ilgili olguları incelemek açısından farklı bir bakış açısı sunan bir araştırma türü olduğunu vurgulamıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013) bu araştırma türünün detaylı ve derinlemesine bir açıklama üretmesinden dolayı hem teorik hem de pratik olarak yeni uygulamalar sunduğundan bahsetmektedir. Ayrıca Sanders'in (1982, s. 355) de belirttiği gibi olgubilim araştırmalarında odaklanılan olguyu en serbest ve yalın hâliyle elde etmek amacıyla var olan tüm önyargı, inanç,

düşünce ve varsayımlar araştırmacı tarafından bir kenara bırakılır. Burada esas amaç araştırmada bireyin dünyası ve tecrübelerinden hareketle oluşturduğu anlamları ortaya koymaktır. Bu araştırmada da öğretmenlerin görüşlerinden hareketle “metin türleri” ve “metin türü öğretimi” olguları ele alınmış, ortaokul düzeyindeki metin türü öğretimi araştırılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma grubunda yer alan katılımcı sayısının belirlenmesinde olgubilim deseninin ve veri toplama yöntemi olarak kullanılan görüşmenin özellikleri göz önünde bulundurulmuştur. Olgubilim çalışmalarında örneklem seçerken çalışmada odaklanılan olguyu, durumu, deneyimi yaşamış olan ve bunları araştırmacıya derinlemesine aktarabilecek kişilerin belirlenmesi araştırmanın yürütülmesi bakımından önemlidir (Creswell, 2007; Gall vd. 2007; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çünkü olgubilim araştırmalarında temel hedef öznel bilgilerin ilk elden toplanmasıdır (Akturan ve Esen, 2008, s. 90). Yıldırım ve Şimşek (2013) olgubilim çalışmalarında derinlemesine veri toplamak ve detayları değerlendirmek için araştırmaya katılan katılımcı sayısının 10 civarında olması gerektiğini belirtmektedir. Patton’a (2015) göre de nitel araştırmalar amaçlı olarak seçilen küçük örneklemle ayrıntılı bir şekilde yapılır. Çünkü araştırmaya dâhil edilen birey sayısı arttıkça katılımcılardan elde edilmesi planlanan veri derinliği ve genişliği azalabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu sebeple bu araştırmada, araştırmanın amacına en iyi hizmet edeceği düşünüldüğünden amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmış ve ön uygulamada 5, ana uygulamada ise 20 Türkçe öğretmeniyle görüşülerek veriler toplanmıştır.

Maksimum çeşitlilik örneklemesinde amaç, görece olarak küçük bir örneklem grubu oluşturmak ve bu örnekleme, çalışmada yer alan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum düzeyde yansıtmaktır. Bu örneklem yönteminde, maksimum çeşitliliği sağlamak genelleme yapmayı değil tam tersine çeşitlilik içeren durumlar arasında ortak noktalar olup olmadığını tespit etmek, bu çeşitlilikte problemin farklı boyutlarını ortaya koyabilmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 136-137).

Araştırmada maksimum çeşitliliğe ulaşabilmek için katılımcı öğretmenlerin cinsiyet, görev süresi, mezun oldukları bölüm, eğitim durumları ve mezun oldukları üniversite gibi demografik özelliklerinin çeşitlilik göstermesine dikkat edilmiştir. Çalışma grubuna ilişkin demografik bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Çizelge 3.1. Çalışma grubuna ilişkin demografik özellikler

Katılımcı numarası	Cinsiyet	Görev Süresi	Mezun Olunan Bölüm	Eğitim Durumu	Mezun Olunan Üniversite
1	Kadın	6-10 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Lisans	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
2	Erkek	6-10 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Lisans	Gazi Üniversitesi
3	Kadın	6-10 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Yüksek Lisans	Kırıkkale Üniversitesi
4	Kadın	6-10 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Lisans	Gazi Üniversitesi
5	Kadın	1-5 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi
6	Kadın	6-10 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Lisans	Gazi Üniversitesi
7	Erkek	10-15 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Yüksek Lisans	Mersin Üniversitesi
8	Erkek	10-15 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Yüksek Lisans	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
9	Kadın	6-10 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Lisans	Gazi Üniversitesi
10	Erkek	10-15 yıl	Türk Dili ve Edebiyatı	Lisans	Gazi Üniversitesi
11	Erkek	6-10 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Doktora	Gazi Üniversitesi
12	Erkek	10-15 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Lisans	Marmara Üniversitesi
13	Erkek	15-20 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Lisans	Gazi Üniversitesi
14	Kadın	1-5 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Lisans	Kırıkkale Üniversitesi
15	Erkek	15-20 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Lisans	Kırıkkale Üniversitesi
16	Kadın	20 ve üzeri	Türk Dili ve Edebiyatı	Lisans	Gazi Üniversitesi
17	Kadın	6-10 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Lisans	Gazi Üniversitesi
18	Kadın	6-10 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi
19	Erkek	6-10 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi
20	Erkek	6-10 yıl	Türkçe Öğretmenliği	Lisans	Bursa Uludağ Üniversitesi

Çizelge 3.1'e göre çalışmaya katılan 20 Türkçe öğretmenin 10'u kadın, 10'u erkektir.

Öğretmenlerden 2'sinin görev süresi 1-5 yıl, 11'inin görev süresi 6-10 yıl, 4'ünün görev süresi 10-15 yıl, 2'sinin görev süresi 15-20 yıl ve 1'inin görev süresi ise 20 yıl ve üzeridir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden 18'i Türkçe Öğretmenliği, 2'si ise Türk Dili ve Edebiyatı mezunudur.

Öğretmenlerin 13'ü lisans, 6'sı yüksek lisans ve 1'i doktora mezunudur.

Öğretmenlerin 1'i Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 12'si Gazi Üniversitesi, 3'ü Kırıkkale Üniversitesi, 1'i Marmara Üniversitesi, 1'i Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 1'i Mersin Üniversitesi, 1'i de Bursa Uludağ Üniversitesi mezunudur.

3.3. Veri Toplama Süreci

Verilerin toplanması sürecinde veri toplama yöntemi olarak görüşme yöntemi kullanılmıştır. Örneklem grubunda yer alan 20 öğretmen ile yapılan görüşmeler dijital ortamda (Zoom) gerçekleştirilmiş olup aşağıda “Veri Toplama Aracı” başlığı altında özellikleri anlatılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan açık uçlu sorular katılımcılara yöneltilmiştir. Görüşmeler sırasında hem araştırmacının hem de katılımcının sessiz bir ortamda bulunmasına dikkat edilmiştir. Merriam'a (2013) göre görüşmeyi kayıt altına almanın en iyi yolu ses kayıt cihazı kullanmaktır. Bu araştırmada da görüşmenin başında katılımcılardan izin alınarak görüşme kaydedilmiştir. Görüşmeler dijital ortamda gerçekleştirildiği için kayıtlar Zoom programı yardımı ile yapılmış ayrıca programın kayıt alması esnasında bir sorun oluşması durumu düşünülerek görüşme sırasında araştırmacı tarafından ikinci bir ses kayıt cihazı da kullanılarak ses kaydı alınmıştır. Görüşmeler esnasında araştırmacı, aşağıdaki görüşme kurallarına dikkat etmiştir:

- Asla görüşmeye soğuk başlamamalı,
- Görüşmenin amacını hatırlatmalı,
- Doğal bir duruş sergilemeli,
- İşittiklerinin farkında olduğunu göstermeli,
- Görünüşüne dikkat etmeli,
- Rahat bir ortamda görüşme yapılmalı,
- Çok kısa cevaplarla tatmin olmamalı, yeri geldiğinde sonda sorularla konuyu tüm boyutlarıyla ortaya çıkarmaya çalışmalı,

- Görüşmede sürekliliği sağlamalı,
- Saygılı, samimi ve minnettar olmalı,
- Katılımcılardan her türlü bilgiyi alabilmek için onları dikkatle dinlemeli,
- Genelde sessiz kalarak katılımcıya fikirlerini daha fazla açıklama imkânı vermeli,
- Beklenmedik bilgilere açık olmalı,
- Yönlendirici sorular sormamalı,
- Bir konudan diğerine çok çabuk geçmemeli, katılımcının sözünü bitirmesini beklemeli,
- Katılımcı konuşurken onu durdurmamalı (Salkind, 1991; Berg, 2004; Baş, Usta & Uyar, 2008).

Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen kayıtların süreleriyle ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Çizelge 3.2. Türkçe öğretmenleriyle yapılan görüşmelerin süreleri

Öğretmen Kodu	Görüşme Süresi
Ö1	19.18
Ö2	22.32
Ö3	20.54
Ö4	16.50
Ö5	28.41
Ö6	26.50
Ö7	44.48
Ö8	25.07
Ö9	23.12
Ö10	25.58
Ö11	22.51
Ö12	16.45
Ö13	26.12
Ö14	26.53
Ö15	26.08
Ö16	22.43
Ö17	23.35
Ö18	33.31
Ö19	33.06
Ö20	21.15

Çizelge 3.2’de verilene göre Türkçe öğretmenleriyle yapılan görüşmelerden en kısa olanı 16 dakika 45 saniye, en uzun olanı ise 44 dakika 48 saniye sürmüştür. 20 öğretmenle yapılan görüşmelerin toplam süresi 8 saat 27 dakika 15 saniyedir.

Görüşme kayıtlarından elde edilen veriler araştırmacı tarafından deşifre edilmiş, bilgisayar ortamına yazılı olarak aktarılmıştır. Bu aktarım sonucunda Word

programında sayfa kenarlarının 2,5 cm boşluk olarak, satır aralarının 1,5, aralıkların önce 0 nk ve sonra 6 nk, yazı tipinin Times New Roman, yazı büyüklüğünün 12 punto olarak ayarlandığı durumda elde edilen toplam yazılı ham veri 125 sayfa ve 38.410 kelimedenden oluşmaktadır.

3.3.1. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın amacı doğrultusunda literatür taraması yapılmış ve bu araştırmada en uygun veri toplama yönteminin yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi olduğuna karar verilmiştir. Bu doğrultuda katılımcılardan en uygun verinin toplanabilmesi için araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Bu formda araştırmanın amacıyla ilgili açık uçlu sorular bulunmaktadır.

Görüşme soruları hazırlanırken Yıldırım ve Şimşek'in (2013) belirttiği görüşme formu hazırlama adımlarına dikkat edilmiş ve bu adımlara uyulup uyulmadığı uzman görüşüne sunulmuştur.

Çizelge 3.3. Görüşme formunun hazırlanması

Görüşme formunun hazırlanması	Uzmana danışıldı	Uzmana danışılmadı
1. Kolay anlaşılabilir sorular yazma	x	
2. Odaklı sorular hazırlama	x	
3. Açık uçlu sorular sorma	x	
4. Yönlendirmekten kaçınma	x	
5. Çok boyutlu soru sormaktan kaçınma	x	
6. Alternatif soru ve sondalar hazırlama	x	
7. Farklı türden sorular yazma		x
8. Soruları mantıklı bir biçimde düzenleme	x	
9. Soruları geliştirme	x	

Yedinci maddede yer alan “Farklı türden sorular yazma” adımı haricindeki maddeler uzmanlara danışılmıştır. Çünkü araştırmada yalnızca açık uçlu sorular kullanıldığından farklı türde sorular sorulmamıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun düzenlenmesi için üç akademisyenden görüş alınmıştır. Görüşü alınan akademisyenlerden biri Balıkesir Üniversitesinde doçent doktor olarak görev yapmaktadır. Diğer iki akademisyen doktor öğretim üyesi unvanlarına sahip olup biri Kafkas Üniversitesinde diğeri de Adıyaman Üniversitesinde görev yapmaktadır. Üç akademisyen de Türkçe Eğitimi alanında uzmandır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu uzmanların dönütlerinden hareketle düzenlenmiştir.

Form açık uçlu 12 sorudan ve görüşmeye katılan Türkçe öğretmenlerinin cinsiyet, görev süresi, mezun oldukları bölüm, eğitim durumu ve mezun oldukları üniversiteyi belirlemeye yarayacak demografik özellikleriyle ilgili sorulardan müteşekkildir.

3.4. Verilerin Analizi

Bu araştırma bir olgubilim çalışmasıdır. Olgubilim çalışmalarında toplanan veriler sayesinde araştırmaya katılanların konuyla ilgili oluşturdukları yaşantıların ve anlamların ne olduğu ortaya konmaya çalışılır. Yıldırım ve Şimşek'e (2013) göre olgubilim çalışmalarında yazılı hâle getirilen veriler içerik analizine tabi tutularak odaklanılan olgu ile ilgili kodlara ve bu kodlardan hareketle de daha geniş ve kavramsal olan temalara ulaşılmaya çalışılır. Bu çalışmada da Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinden elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur.

İçerik analizinde temel amaç, çalışmada elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Özetlenen ve yorumlanan veriler içerik analizinde derin bir işleme tabi tutulur, kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Kavramlar, araştırmacıyı temalara götürür ve temalar sayesinde olgular daha iyi düzenlenebilir ve daha anlaşılır hâle getirilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 227).

Nitel veriler karmaşık durumları ortaya koymak için zengin ve bütüncül bir içerik sunar. Bu verilerin gerçekte ilgili etkili betimlemeler sunması önemlidir (Miles and Huberman, 2015, s. 10). Ancak Patton'un (2015, s. 21) belirttiği üzere nitel verileri analiz etmek zordur çünkü nitel veriler daha detaylı, uzun ve değişken olabilirler. Bu sebeple nitel verilerin analizinin güçlüklerini en aza indirmek amacıyla Merriam (2013), Yıldırım ve Şimşek (2013), Marshall ve Rossman'ın (2006) belirttikleri nitel verilerin analiz süreçleri incelenmiş, görüşme verilerinin çözümlenmesinde aşağıda belirtilen analiz basamakları sırasıyla kullanılmıştır:

- Verilerin kodlanması: Analiz aşamasında önce öğretmenlerle yapılan görüşmeler yazıya geçirilmiştir. Yazıya geçirilen her bir öğretmen görüşmesine Ö1, Ö2... Ö20 şeklinde kodlar verilmiştir. Daha sonra görüşme formunda yer alan her bir soruya öğretmenlerin verdikleri cevaplar kopyalanarak her bir görüşme sorusu için cevapları içeren birer Word dosyası oluşturulmuştur. Daha sonra da her bir görüşme sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevaplar okunarak anlamlı birimler oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu anlamlı birimler kağıtların

kenarına not alınarak ortaklıkların yakalanması sağlanmış ve bu şekilde anlamlı kodlar oluşturulmuştur. Bu şekilde her bir soru için kod listesi oluşturulmuş ve bunların frekansları belirlenmiştir.

- Temaların belirlenmesi: Araştırma sorularıyla ilgili bütün kodlar hazırlandıktan sonra kodlar tekrar incelenmiş ve bunlar gruplandırılmaya ve aralarındaki ortaklıklar bulunmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda araştırma soruları temaların ortaya çıkmasında yardımcı olan unsurlardır. Bu şekilde ortaklıklar yakalanarak temalar oluşturulmuştur. Gerek görüldüğünde alt temalar şeklinde gruplandırmalara da gidilmiştir.
- Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi: Elde edilen kodlar, temalar ve varsa alt temalar düzenlenmiş; frekans dağılımları da oluşturulmuştur.
- Bulguların yorumlanması (Raporlaştırma): Miles ve Huberman'a (2015, s. 11) göre nitel veri analizinde; verilerin azaltılması, verilerin gösterimi ve sonuçların ortaya konması ve doğrulanması aşamaları yer alır. Bu çalışmada da nitel veriler anlamlı olacak şekilde azaltılmış ve bunlar raporlaştırılmıştır. Veriler tema, alt tema, kod ve frekans şeklinde tablolaştırılmış, her araştırma sorusu ayrı bir tabloda ele alınmıştır. Ayrıca tablolar yorumlanmış, araştırmada tespit edilen her bir kod için öğretmenlerin görüşlerinden örneklere yer verilmiştir. Tüm bunlar "Bulgular" bölümünde sunulduktan sonra literatürdeki benzer çalışmalar incelenmiş ve elde edilen sonuçlar benzer çalışmalara atıf yapılarak tartışılmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde Türkçe öğretmenleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler çözümlenerek bulgular oluşturulmuştur. Araştırmanın alt problemlerinde yer bulan her bir soru bulgular bölümünde ayrı ayrı başlıklar olarak ele alınmıştır. Bulgular tablolar hâlinde sunulmuş, tablolar deşifre edilmiş ve görüşmeye katılan öğretmenlerin görüşlerinden örnekler sunulmuştur.

4.1. Metin Türü Kavramıyla İlgili Bulgular

Bu başlık altında “Türkçe öğretmenlerinin metin türü kavramıyla ilgili görüşleri nelerdir?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bulgular “Metin türü kavramının tanımına ilişkin bulgular” ve “Türkçe öğretmenlerinin metin türlerini ayırt etme durumuyla ilgili bulgular” başlıkları altında ele alınmıştır.

4.1.1. Metin Türü Kavramının Tanımına İlişkin Bulgular

Bu başlıkta “Türkçe öğretmenlerinin metin türü kavramının tanımıyla ilgili görüşleri nelerdir?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kodlara ve frekanslarına yer verilmiştir.

Çizelge 4.1. Türkçe öğretmenlerinin metin türü tanımına ilişkin görüşleri

Tema	Kodlar	Katılımcılar	f
Türkçe öğretmenlerinin metin türü tanımları	Duygu ve düşünceleri aktarma aracı	Ö7, Ö10, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18	8
	Bir metnin yazılma amacı	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö8	5
	Bir metne özgü özelliklerin toplamı	Ö4, Ö6, Ö19, Ö20	4
	Metinleri konuya, dil ve anlatıma göre sınıflandırmak	Ö9, Ö11	2
	Metin çeşitleri	Ö12	1

Çizelge 4.1’de “Türkçe Öğretmenlerinin Metin Türü Tanımlarına İlişkin Görüşleri” ele alınmıştır. Çizelge, 1 tema altında yer alan 5 koddan oluşmaktadır. Buna göre “Türkçe Öğretmenlerinin Metin Türü Tanımları” temasında “Duygu ve düşünceleri aktarma aracı” (f=8), “Bir metnin yazılma amacı” (f=5), “Bir metne özgü özelliklerin toplamı” (f=4), “Metinleri konuya, dil ve anlatıma göre sınıflandırmak” (f=2), “Metin çeşitleri” (f=1) kodları yer almıştır.

Aşağıda, öğretmenlerin görüşlerinden bazıları örnek olarak sunulmuştur:

Şimdi şöyle, bir defa metni bir insan yazar. İnsanlar duygu ve düşüncelerini paylaşma endişesiyle, yani böyle bir ihtiyaçtan dolayı yazıyor. Tabii, herkesin duygu ve düşünceleri farklı olduğu için ve bunu ifade etme biçimleri de farklı olduğu için kendilerini birçok farklı metin türünde ifade edebiliyorlar. Dolayısıyla metin türlerinde ben bu farklılaşmanın ortaya çıkış sebebinin, bireysel duygu ve düşünce dünyasındaki farklılıklardan ortaya çıktığını düşünüyorum. Hissettikleri şeyleri kaleme dökerken kendi kişisel dünyalarıyla kendi düşünceleriyle, bir metin ortaya çıkartıyorlar. Tabii ortaya çıkan metinler de birbirinden farklı farklı özelliklere, farklı farklı türlere sahip oluyor. Kimi yazar kendini roman içerisinde ifade etmekte yolunu denerken kimisi kendisini bir öykünün içerisinde veya bir başkası, kendini bir masalın içerisinde veya bir başka şair, kendini bir şiirin içerisinde ifade edebiliyor. Ben, bu metin türlerinde farklılığın ortaya çıkışının duygu ve düşüncelerindeki farklı dünyalardan, bunu kaleme alanların farklı dünyalarından ortaya çıktığını düşünüyorum hocam. (Ö7) (Duygu ve düşünceleri aktarma aracı)

Yani, bir tür bir metnin yazılma amacına bağlı olarak ortaya çıkar. “Hangi amaçlarla yazıyorum?” bu önemli ya da metinde “Ben ne vereceğim, bilgi mi vereceğim, olay mı vereceğim? Öğrencinin ne almasını istiyorum? Ne öğrenmesini istiyorum?” Buna yönelik yazılmış bir tür, yazı türü diye geçebilirim bunu. (Ö3) (Bir metnin yazılma amacı)

Evet, metin türü demek, bir metne özgü özelliklerin toplamıdır. Örnek vermem gerekirse fabl metin türüne ait bazı özellikler vardır. Mesela hayvanların sembolik olarak konuşturulması, sonrasında metnin sonunda, fablın sonunda bir ders vermesi, didaktik olması vesaire bir metne ait, bir metne özgü özelliklerin toplamıdır diyebiliriz edebî tür için. (Ö6) (Bir metne özgü özelliklerin toplamı)

Yani metin türü, tam sözlükteki gibi bir tanım yapamasam da metin türü denildiği zaman benim aklıma gelen, metinleri konularına göre, dil ve anlatımına göre sınıflandırmak. Yapacağım en iyi tanım bu şekilde olurdu. (Ö9) (Metinleri konuya, dil ve anlatıma göre sınıflandırmak)

Öncelikle metnin tanımını yapalım. Metin, dilin katkısı ile meydana gelmiş olan anlamlı kelime ve cümle topluluğundan oluşan bir anlaşma ve anlatım aracıdır diyebiliriz. Metin türleri de bunların çeşitleridir. (Ö12) (Metin çeşitleri)

4.1.2. Türkçe Öğretmenlerinin Metin Türlerini Ayırt Etme Durumuyla İlgili Bulgular

Bu başlıkta “Türkçe öğretmenlerinin metin türlerini ayırt etme konusunda zorluk yaşayıp yaşamadıklarıyla ilgili görüşleri nelerdir?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kodlara ve frekanslarına yer verilmiştir.

Çizelge 4.2. Türkçe öğretmenlerinin metin türlerini ayırt etme konusunda sorun yaşama/yaşamama durumlarına ilişkin görüşleri

Tema	Alt Temalar	Kodlar	Katılımcılar	f
Türkçe Öğretmenlerinin Metin Türlerini Ayırt Etme/Edememe Durumları	Sorun Yaşama	Metin türlerinin birbirine yakın özelliklere sahip olması	Ö1, Ö3, Ö4, Ö9, Ö10, Ö11, Ö13, Ö14, Ö18, Ö20	10
		Metinlerin türünün özelliğini tam olarak yansıtmaması	Ö4, Ö9, Ö11, Ö17	4
		Metinlerin kısaltılmış olması	Ö2, Ö11, Ö18	3
		Metin sınıflandırmasının yetersiz olması	Ö5, Ö19	2
		Metin yapısının değişmiş olması	Ö17, Ö19	2
	Sorun Yaşamama	Metin türlerini ayırt etmede sorun yaşamama	Ö6, Ö7, Ö8, Ö12, Ö15, Ö16	6

Çizelge 4.2’de “Türkçe Öğretmenlerinin Metin Türlerini Ayırt Etme Konusunda Sorun Yaşama/Yaşamama Durumlarına İlişkin Görüşleri” ele alınmıştır. Çizelge, 1 tema, 2 alt tema ve 6 koddan oluşmaktadır. Bundan hareketle “Türkçe Öğretmenlerinin Metin Türlerini Ayırt Etme/Edememe Durumları” temasında görüşmeye katılan öğretmenlerden 14’ü metin türlerini ayırt etme konusunda zorluk yaşadıklarını belirtirken 6’sı ise metin türlerini ayırt etme konusunda zorluk yaşamadıklarını belirtmiştir. “Sorun Yaşama” alt temasında “Metin türlerinin birbirine yakın özelliklere sahip olması” (f=10), “Metinlerin türünün özelliğini tam olarak yansıtmaması”, (f=4), “Metinlerin kısaltılmış olması” (f=3), “Metin sınıflandırmasının yetersiz olması” (f=2) ve “Metin yapısının değişmiş olması” (f=2) kodları; “Sorun Yaşamama” alt temasında “Metin türlerini ayırt etmede sorun yaşamama” (f=6) kodu yer almaktadır.

Aşağıda bazı öğretmen görüşlerinden örneklere yer verilmiştir:

Şu şekilde hocam, metin türlerinin özelliklerini biliyorum. Anlatırken de bir zorluk yaşamıyorum fakat bir metin okuduğumda ve bu metnin türünü tıpkı öğrenciden

beklediğimiz gibi tespit etmem gerektiğinde olay yazılarında bir sorun yaşamıyorum ama düşünce yazılarında yaşayabiliyorum çünkü sizin de bildiğiniz gibi deneme, sohbet yazıları genelde samimi bir dil kullanılır, düşüncesini belirtir yazar ama biz de günlük yaşamımızda günlük yazılar kaleme aldığımız için yani hep bir sohbet havasında gibi geliyor. Deneme mi yazmış? Sohbet mi yazmış? Şimdi o iki metin türü arasında zorluk yaşadığım oluyor açıkçası ya da eleştiri de sohbet gibi geliyor bana çünkü yazar düşüncelerini kanıtlamak zorunda hissetmiyor. Galiba bu metin türleri arasında sadece kanıtları olan yazıları ayırt edebiliyorum, onun haricindekiler sohbet havasında olduğu için birazcık benim de karıştırdığım türler olabiliyor. Diğerlerini karıştırdığımı sanmıyorum, özellikle olay yazılarını çok güzel ayırt edebiliyoruz. (Ö14) (Metin türlerinin birbirine yakın özelliklere sahip olması)

Metin türlerini ayırt etme konusunda zorluklar yaşıyorum, evet. Bazı metin türlerinin birbirine çok yakın özellikler göstermesi veya bazı metinlerin belirli bir türe girmemesi bunun temel sebebi bence. Örneğin deneme ve sohbet türleri gerçekten ayırt edilmesi zor türler. Yine hikâye edici metinlerden de birçok metin türünün özellikleri birbirine benziyor. Bu sebeple bazen ayırt etmekte zorlanıyorum. Bir de şu var, benden değil de metinlerden kaynaklı sebeplerin de olduğunu düşünüyorum. Bazı metinler türünün özelliklerini tam olarak yansıtmıyor. İki, üç türün karışımı gibi ortaya konmuş sanki. Ve ders kitaplarındaki metinlerde de bu durum çok yaşıyor. Özellikle metin kısaltılarak ders kitabına alınıp konuyorsa metnin türünü belirlemek zor olabiliyor. Çünkü kısaltılan kısımlarda metnin türünü belirlemeye yardımcı olacak kısımlar atılmış olabiliyor. (Ö11) (Metinlerin türün özelliğini tam olarak yansıtmaması)

Bazen roman ve öyküyü ayırmak çok güç olabiliyor. Aslında bunları metinde verilen detaydan veya kahramanların özelliklerinden vesaire ayırt edebiliriz. Ama bir romanı bütünüyle bir soruda görmemiz ya da ders kitabında metin olarak karşımıza çıkması çok zor. Metin kısaltılmış olarak karşımıza çıkarılıyor. Durum böyle olunca da türleri ayırmak zorlaşıyor. Hani bu ikisini mesela bir soruda verdiklerinde bana göre ikisi de doğru cevap olabilir çünkü orada çok az bir bilgi veriliyor yani romanda da yeri geliyor çok az bilgi verebiliyor. Hikâye zaten daha genel anlatılıyor. Mesela bu gibi şeyler de bazen olabiliyor. Onun dışında bilgilendirici metinlerde de bazen ayıramadığım oluyor. Öyle bir durumda zümrelerimin fikrini alıyorum. (Ö2) (Metinlerin kısaltılmış olması)

Bence bizim bu tür tasniflerimiz o kadar eskiden yapılmış ki ve bu dünya gittikçe değiştiği için, eğitim sistemleri değiştiği için, teknoloji değiştiği için farklı farklı durumlar ortaya çıkıyor. Yani sen bir yazının içinde mesela bir anda denemeyle başlayıp makaleye geçip geri sohbetle bitirebiliyorsun. Bu sebepten bazen metinlerin türünü tespit etmek güç olabiliyor. Yani aslında türlerin birbirine girdiğini görüyoruz günümüzde. Eskisi gibi bu metnin türü budur demek doğru olmuyor. Denemeyle başlayıp sohbetle devam ediyor. Özellikle ben düşünce yazılarında böyle olduğunu düşünüyorum. Olay yazıları yine az çok ayrılabilir. Mesela roman belli, hikâye belli, masal belli ama işte düşünce yazıları özellikle birbirine karışıyor. Bunu çözmek için de dediğim gibi herhalde yeni bir sınıflandırmanın yapılması gerekiyor. Yeni türler bile ortaya çıkıyor, diyebiliriz. Ben yani o yüzden sınıflandırmaların, yeniden yapılması gerektiğini düşünüyorum. (Ö5) (Metin sınıflandırmasının yetersiz olması)

Günümüzde metne yönelik postmodernist yaklaşımlar var, bunların etkisiyle metin türü ayrımları silikleşiyor. Hepimizin bildiği romanlar var en başta onları örnek verebiliriz veya dergi metinleri var olanları da örnek verebiliriz. Bu yaklaşımlar sonucunda metin türlerini birbirinden ayırt etmek zorlaşıyor ya da yazar karma bir metin türü yöntemine gidebiliyor. Örneğin metnin girişinde sohbet gibi başlıyor, metnin devamında bilimsel bir çalışmadan bahsediyor, metnin sonunda bir anısını anlatabiliyor; bu şekilde metinler var birincisi bu. İkincisi internetin etkisi var. İnternetin etkisiyle blog dediğimiz yazılar ya da sosyal medya metinleri var ve bunlar bizim türlerin tamamen dışında bambaşka bir noktada bulunuyor ve biz bunları hiçbir noktaya koyamıyoruz. Bunları sınıflandırmak gerektiğinde de herhangi bir türün altına yerleştiremiyoruz. Metinlerin yapısının değişmesi, teknolojinin gelişmesi, bakış açısının değişmesi, okurun metinden beklentisinin değişmesi bunun sebepleri diyebiliriz. Okuyucunun beklentisi veya dünya görüşü de değişti. Örneğin günümüzde birçok insan deneme, fıkra okumuyor. Çünkü gazete okuma alışkanlığı değişti. Artık haberleri sosyal medyadan takip ediyoruz. Bunun sonucunda bazı türler geriliyor ve bunun yerine bazı türler ise öne çıkıyor. (Ö19) (Metin yapısının değişmesi)

Metin türlerini ayırmada bir zorluk çekmiyoruz ama aktarmakta zorluk yaşıyoruz, çocuklara aktarmada zorluk yaşıyoruz. Bir romanla hikâyenin farkını kavrayamıyorlar. Okudukları her şeye hikâye diyorlar. Bu zorluklar oluyor ama metin türlerini ayırmada ben zorluk yaşamıyorum. (Ö15) (Metin türlerini ayırt etmede sorun yaşamama)

4.2. Dil Becerilerini Geliştirmek için Yararlanılan Metin Türleriyle İlgili Bulgular

Bu başlık altında “Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin dil becerilerini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlandıklarıyla ilgili görüşleri nelerdir?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bulgular “Dinleme/izleme becerisini geliştirmek için yararlanılan metin türleriyle ilgili bulgular”, “Okuma becerisini geliştirmek için yararlanılan metin türleriyle ilgili bulgular”, “Konuşma becerisini geliştirmek için yararlanılan metin türleriyle ilgili bulgular” ve “Yazma becerisini geliştirmek için yararlanılan metin türleriyle ilgili bulgular” başlıkları altında ele alınmıştır.

4.2.1. Dinleme/İzleme Becerisini Geliştirmek için Yararlanılan Metin Türleriyle İlgili Bulgular

Bu başlıkta “Türkçe öğretmenleri ortaokul öğrencilerinin dinleme/izleme becerilerini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlanmaktadır?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kodlara ve frekanslarına yer verilmiştir.

Çizelge 4.3. Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin dinleme/izleme becerisini geliştirmek için kullandığı metin türleri

Tema	Alt Temalar	Kodlar	Katılımcılar	f
Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme/İzleme Becerisini Geliştirmek için Kullandığı Metin Türleri	Öyküleyici Metin Türleri	Hikâye	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö14, Ö17, Ö20	12
		Masal	Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö16, Ö17, Ö20	11
		Fabl	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö10, Ö11, Ö14, Ö16, Ö17, Ö20	10
		Tiyatro	Ö6, Ö13, Ö19, Ö20	4
		Mizahi Fıkra	Ö2	1
	Bilgilendirici Metin Türleri	Anı	Ö1, Ö8, Ö15	3
		Gezi Yazısı	Ö15	1
	Şiir	Şiir	Ö8, Ö14, Ö17	3
		Şarkı	Ö8, Ö14	2
		Türkü	Ö8	1

Çizelge 4.3'te "Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme/İzleme Becerisini Geliştirmek için Kullandığı Metin Türleri" ele alınmıştır. Çizelge 1 tema altında yer alan 3 alt tema ve 18 koddan oluşmaktadır. Buna göre "Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme/İzleme Becerisini Geliştirmek için Kullandığı Metin Türleri" temasında "Öyküleyici Metin Türleri" alt temasında "hikâye" (f=12), "masal" (f=11), "fabl" (f=10), "tiyatro" (f=4), "mizahi fıkra" (f=1) kodları; "Bilgilendirici Metin Türleri" alt temasında "anı" (f=3), "gezi yazısı" (f=1); "Şiir" alt temasında "şiir" (f=3), "şarkı" (f=2), "türkü" (f=1) kodları bulunmaktadır.

Aşağıda, öğretmenlerin görüşlerinden bazıları örnek olarak sunulmuştur:

Hocam, dinlemede benim ilk yaptığım işlerden biri masal dinletmek oluyor. Bununla birlikte şiirleri dinletiyorum. Şiirlerin duygu veren, duygu yansıtan metinler olduğunu söylemekle birlikte örnek okuma yaptığım zamanların dışında da yine güzel örnekleri sınıfta videoyla veyahut ses kaydıyla dinletiyorum veya izletiyorum. Bununla birlikte işte anı ve hikâye de zaman zaman dinleme ve izlemede yararlandığımız türler oluyor. Yine dinlemede türkü ve şarkı bizim için çok önemli. Hem öğrenci motivasyonu açısından hem öğrencilerin Türkçedeki ses ahengini keşfedebilmesi açısından örnek türkü ve şarkıları yine dinlemede kullanıyoruz. (Ö8)

Yani şimdi dinleme becerisi aslında benim ders işlerken en çok zorlandığım alanlardan birisi. Çocuklar genelde okumaya odaklanıyorlar. Türkçe dersinin sadece okumadan ibaret olduğunu zannediyorlar ama dinleme de aslında hayatımızın çok büyük bir kısmını kapsıyor. Çocuklara bunu anlatmaya çalışıyoruz. Bence dinleme becerisi en zor, bizim dersimizin kazanımları açısından, kazanımları verebilme açısından en zor derslerden birisi, en zor becerilerden birisi. O yüzden dinleme becerisini, çocuklara kazandırabilmek için ben genelde olay yazıları üzerine ya da hikâye edici yazılar, metinler üzerine gidiyorum dinleme becerisi için. Çünkü bir olayın olması daha takip edilebilir oluyor. Bir olay, kişi, yerin olması daha takip edilebilir. Çocuklar açısından daha akılda kalıcı olduğu için dinleme becerisinde olay yazılarını tercih ediyorum. Dinleme becerisini kazandırırken diyelim. Diğer türlerde yani biraz daha bilgi verici, bilgilendirici metinlerde biraz daha zor oluyor dinleme becerisinde çocuklar. Çünkü bir yerde kaçırdıkları zaman, bilgiyi alamadıkları zaman orada kopuyorlar dinlemekten. O, biraz daha zorluyor beni. Yani fabl, masal, hikâye gibi hikâye edici metin türleri dinleme becerisi için benim açımdan çok daha faydalı oluyor. (Ö10)

Dinleme becerileri konusunda ders kitaplarımızdaki metinlerden yararlanıyorum, bunun haricinde daha çok şarkı ve şiirden yararlanıyorum. Çünkü şarkı ve şiir öğrencilere daha farklı bir boyut katıyor, şiir dışında metinler verdiğimde sıkıcı gelebiliyor. Bir şekilde nakaratı olan, ahenkli olan metinler vermeye çalışıyorum. Şarkılar yoluyla, şiirler yoluyla ve fabllardan daha çok fayda sağladığımı görüyorum, bu üç tür bence daha faydalı diye düşünüyorum. Belki kısa yazılan hikâyeler de faydalı olabilir onun haricindekilerde kopuyorlar ne yazık ki. (Ö14)

Şiirlerden yararlanıyorum. Genelde dinleme metinleri olarak şiirleri seçiyorum veya kısa öyküler, akıllı tahtada kullanabildiğimiz, dinleme metni hâline getirilmiş, kare kodla okutabildiğimiz kolay olan metinleri kullanıyorum genelde. Bunları daha çok şiir üzerinden seçiyorum ya da kısa öyküler, fabllar çok faydalı oluyor. Hikâye, fabl ve şiirleri daha çok kullanıyorum dinleme metinlerini kullanırken. Bunların arasında türkü de var, türkü şarkı da var. Şöyle bir yöntem izliyorum, genellikle önce hangi türü öğretecek isem o türün örneklerine ulaşıyorum dersten önce, öğrencinin türün özelliğine uygun bir sürü örnek metin ile karşılaşması lazım bence, o sebeple hangi türü işleyecek isem öncesinde o alana hâkim olan yazarlardan beğendiğim örnekleri toparlayıp o şekilde getiriyorum. Genelde bu eserlerin hepsini okumuyorum yarım bırakıyorum, öğrencilerin tamamlamalarını istiyorum veya bazısının sonunu bazısının başını tamamlamalarını istiyorum. Yani “Siz olsaydınız nasıl başlardınız veya siz olsaydınız nasıl tamamlardınız?” gibi sorularla yeniden yazma yöntemini kullanarak işliyorum. (Ö17)

4.2.2. Okuma Becerisini Geliştirmek için Yararlanılan Metin Türleriyle İlgili Bulgular

Bu başlıkta “Türkçe öğretmenleri ortaokul öğrencilerinin okuma becerilerini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlanmaktadır?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kodlara ve frekanslarına yer verilmiştir.

Çizelge 4.4. Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin okuma becerisini geliştirmek için kullandığı metin türleri

Tema	Alt Temalar	Kodlar	Katılımcılar	f
Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Okuma Becerisini Geliştirmek için Kullandığı Metin Türleri	Öyküleyici Metin Türleri	Hikâye	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö18	14
		Masal	Ö1, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö15, Ö16	8
		Roman	Ö4, Ö6, Ö9, Ö13	4
		Fabl	Ö1, Ö5, Ö11	3
		Çizgi roman	Ö11, Ö14	2
		Efsane	Ö6, Ö18	2
		Tiyatro	Ö17	1
		Destan	Ö18	1
	Bilgilendirici Metin Türleri	Deneme	Ö1, Ö2, Ö5, Ö6	4
		Söyleşi	Ö1, Ö2, Ö5, Ö6	4
		Makale	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6	4
		Fıkra	Ö3, Ö5, Ö6	3
		Gezi yazısı	Ö3, Ö6, Ö13	3
		Anı	Ö1, Ö6, Ö15	3
		Biyografi	Ö6, Ö15	2
		Röportaj	Ö1, Ö8	2
		Eleştiri	Ö1	1
		Şiir	Şiir	Ö5, Ö8, Ö13, Ö17, Ö18

Çizelge 4.4’te “Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Okuma Becerisini Geliştirmek için Kullandığı Metin Türleri” ele alınmıştır. Çizelge 1 tema altında yer alan 3 alt tema ve 18 koddan oluşmaktadır. Buna göre “Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Okuma Becerisini Geliştirmek için Kullandığı Metin Türleri” temasında “Öyküleyici Metin Türleri” alt temasında “hikâye” (f=14), “masal” (f=8), “roman” (f=3), “fabl” (f=3), “çizgi roman” (f=3), “efsane” (f=2), “tiyatro” (f=1), “destan” (f=1) kodları; “Bilgilendirici Metin Türleri” alt temasında “deneme” (f=4), “söyleşi” (f=4), “makale” (f=4), “fıkra” (f=3), “gezi yazısı” (f=3), “anı” (f=3), “biyografi” (f=2), “röportaj” (f=2), “eleştiri” (f=1); “Şiir” alt temasında “şiir” (f=5) kodu yer almaktadır.

Aşağıda, öğretmenlerin görüşlerinden bazıları örnek olarak sunulmuştur:

Ben, her hafta bir dersimi okuma saati olarak belirliyorum. Her sınıfımda ben de dâhil tabii ki birlikte kitap okuyoruz. Açıkçası kitap olarak sene başında onlara kendi okuduğum kitaplardan, onların yaşına uygun kitaplar belirleyip liste yapıyorum. Listeyi de gruplara atıyorum. Ve kitap seçerken bunları seçmelerini istiyorum. Genelde tür olarak da hikâye ve roman açıkçası. Bunun dışında pek öyle başka metin

türlerine yer vermiyorum. Zaten o öğrencilerin de biraz daha okumalarını ve sormalarını sağlıyor. Diğer türleri pek sevmiyorlar. Özellikle hani bir makale okutamam çocuklara veya işte bir fıkra çok ilgilerini çekmiyor. O yüzden genelde roman ve hikâye belirliyorum. Her hafta bir dersimizde bu şekilde kitap okuyoruz. (Ö4)

Okuma becerisinde gezi yazısı, makale, bilimsel yazılar, gazete yazısı olan fıkralardan faydalaniyorum. Metin, çocukların önünde oluyor. Düşünceleri, görmeleri, bir soru sorduğunda bakıp doğru cevabı bulmaları gerekiyor. Önceliği bunlara veriyorum. Bunu da yine nasıl yapıyoruz? İşte soru-cevap şeklinde ilerliyoruz ve belli bir yere kadar okuduktan sonra “Bana buradan bir soru sorabilir misiniz?” şeklinde onlara soru sorduruyorum. Ben durdurup tekrar onlara soru yöneltiyorum. Bu şekilde ilerliyoruz. (Ö3)

Hikâye, roman, masal; roman tabii uzun olduğu için daha çok kısa hikâye gibi masal gibi fabl gibi metin türlerini kullanıyoruz alt sınıf seviyelerinde ama üst sınıflarda tabii makale ve deneme de işin içine giriyor. Mesela fıkra ve söyleşiyi çok fazla kullanmıyoruz. Anı da var aynı şekilde. Biyografidir, söyleşidir, makale, deneme biraz sekizinci sınıf seviyesi için çocukların çok tercih etmediği metin türleri ama bilgilendirici metin olduğu için makale, deneme, fıkra, söyleşi vesaire kullanıyoruz aslında. Daha çok olaya dayalı hikâye gibi metin türlerini kullanıyorlar. Bir de gezi yazısı da sevilen bir metin türü ve bunları da okuma becerisini geliştirmede sıklıkla kullanıyoruz. Efsane de öğrencilere ilgi çekici geliyor. (Ö6)

4.2.3. Konuşma Becerisini Geliştirmek için Yararlanılan Metin Türleriyle İlgili Bulgular

Bu başlıkta “Türkçe öğretmenleri ortaokul öğrencilerinin konuşma becerilerini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlanmaktadır?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kodlara ve frekanslarına yer verilmiştir.

Çizelge 4.5. Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin konuşma becerisini geliştirmek için kullandığı metin türleri

Tema	Alt Temalar	Kodlar	Katılımcılar	f	
Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Konuşma Becerisini Geliştirmek için Kullandığı Metin Türleri	Öyküleyici Metin Türleri	Tiyatro	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö13, Ö14, Ö16, Ö18	10	
		Masal	Ö6, Ö8, Ö10, Ö11, Ö16	5	
		Fabl	Ö5, Ö6, Ö10, Ö16	4	
		Mizahi fıkra	Ö6, Ö8, Ö11, Ö20	4	
		Hikâye	Ö6, Ö11, Ö14, Ö19	4	
	Bilgilendirici Metin Türleri	Anı	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö9, Ö10, Ö11, Ö16	9	
		Münazara	Ö6, Ö10, Ö11, Ö13, Ö15, Ö18	6	
		Günlük	Ö1, Ö10	2	
		Gezi Yazısı	Ö6, Ö11	2	
		Haber Metni	Ö11, Ö19	2	
		Biyografi	Ö2	1	
		Otobiyografi	Ö6	1	
		Açık oturum	Ö6	1	
		Deneme	Ö14	1	
		Şiir	Şiir	Ö1, Ö8, Ö9, Ö11, Ö14, Ö17	6
			Şarkı	Ö3, Ö5, Ö9, Ö17	4
			Türkü	Ö3, Ö5, Ö17	3
			Ninni	Ö3, Ö17	2

Çizelge 4.5’te “Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Konuşma Becerisini Geliştirmek için Kullandığı Metin Türleri” ele alınmıştır. Çizelge 1 tema altında yer alan 3 alt tema ve 18 koddan oluşmaktadır. Buna göre “Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Konuşma Becerisini Geliştirmek için Kullandığı Metin Türleri” temasında, “Öyküleyici Metin Türleri” alt temasında “tiyatro” (f=10), “masal” (f=5), “fabl” (f=4), “mizahi fıkra” (f=4), “hikâye” (f=4) kodları; “Bilgilendirici Metin Türleri” alt temasında “anı” (f=9), “münazara” (f=6), “günlük” (f=2), “gezi yazısı” (f=2), “haber metni” (f=2), “biyografi” (f=1), “otobiyografi” (f=1), “açık oturum” (f=1) ve “deneme” (f=1) kodları; “Şiir” alt temasında “şiir” (f=6), “şarkı” (f=4), “türkü” (f=3), “ninni” (f=2) kodları yer almaktadır.

Aşağıda, öğretmenlerin görüşlerinden bazıları örnek olarak sunulmuştur:

Öğrencilerin konuşma becerisini geliştirmek için anı, haber metni, gezi yazısı, münazara, hikâye, masal, mizahi fıkra ve şiir gibi metin türlerini sık kullanıyorum. Öğrencinin konuşma becerisini geliştirmek için tahtada bir anısını arkadaşlarına anlatmasını, gezdiği bir yeri anlatmasını, bir haber metni oluşturup bunu bir haberci

gibi sunmasını, hikâye, masal, mizahi fıkra gibi olay içeren türleri anlatmasını isteyebiliyorum. Böylelikle konuşma becerisinin gelişmesine katkı sağladığını düşünüyorum. Münazara yapmak da özellikle fikirleri savunmak ve konuşma becerisini geliştirmek için etkili oluyor. Şiir ezberletmek ve şiiri etkili bir şekilde okumalarını istemek de konuşma becerisini, diksiyonu, vurgu ve tonlama yapmayı öğretmek bakımından gerekli diye düşünüyorum. (Ö11)

Ortaokul öğrencilerinin konuşma becerisini geliştirmek için tiyatro metni çok faydalı olabiliyor. Onlar kendileri okuyor metinleri, ben de okuyorum örnek gösteriyorum. Daha sonra onu canlandırıyoruz. Arkadaşlar arasında rolleri dağıtıyoruz. Tiyatro metinleri buna elverişli diye düşünüyorum. Şiir okutuyorum ama bunun konuşma becerisine katkısı şu şekilde oluyor hocam; diksiyon olarak vurgu, tonlama, ahenk unsurlarını katma yoluyla verdiğimi düşünüyorum ve diğer türlerde mesela hikâye olur ya da deneme olur, deneme metinlerine de ders kitaplarımızda yer veriyoruz. Bir de erdemler konusunda örnek veriyorum. Dürüstlük kavramı etrafında bir deneme getiriyorum sınıfa. Bu deneme ile ilgili onlara “Hadi iki dakikalık konuşma yap bize.” Diyorum. Hazırlıklı yaptırdığım da oluyor, hazırlıksız yaptırdığım da oluyor. Hazırlıklı çalışmalarını bildiğiniz üzere ev ödevi olarak veriyorum, araştırma gerektiği için. Hazırlıksızlarda, böyle dersin son on dakikasında, “A kişisi gelsin, bana yardımseverlik ile ilgili bir konuşma yapsın.” diyorum. Bu hazırlıklı ve hazırlıksız konuşmaları genelde hikâye üzerinden yapıyorum. Tiyatro metnini de direkt metin üzerine kullanıyorum. (Ö14)

Hocam konuşmada aslında burada biraz dinlemeyle paralel olduğunu düşünüyorum. Konuşma becerisinin de gelişmesi için özellikle tiyatro, radyo tiyatrosu gibi eserler ve münazara sınıf içerisinde özellikle çok kullandığımız bir yöntem. Münazarada hem katılım sağlayan öğrencilerin konuşma becerilerini hem karşı taraftaki öğrencilerin dinleme becerilerini aynı anda geliştirebilecek bir yöntem. Bu tarz türlerden daha çok faydalanıyoruz konuşma ve dinleme için. Bir de şunu söyleyebiliriz, hani okullarda sık yaptığımız uygulama, tiyatroları olabildiğince yaptırmaya çalışıyoruz. Öğrencilere bir tiyatro, basit bir tiyatro eğitimi verip bunun üzerine bir tiyatro metni üzerinden bir oyun çıkartma etkinliklerinde öğrencilerde tabii ki özgüven de geliyor. Bir de hani konuşmanın temel noktası kişinin özgüvenidir. Yani çocuklar zaten özgüvenini geliştirmede zaman çocuğun kendini ifade etmesi oldukça sınırlı olacaktır. Tiyatro burada buna hizmet ediyor. Çocuklara hem bir üslup kazandırmış oluyor hem

de bir özgüven kazandırmış oluyor. Tiyatroya katılımı fazla olan öğrencilerde konuşma becerisinin de buna paralel olarak geliştiğini gözlemliyoruz. (Ö13)

Evet, yani konuşma da yine dediğim gibi dinleme becerisinden sonra benim ders içerisinde, Türkçe dersimizde, en zorlandığım alanlardan birisi. Çünkü çocuklar gerçekten konuşma konusunda da çok istekli değiller. Konuşma becerisinde çocukların kendilerini hangi türde daha rahat ifade edeceğini düşünüyorsam, yani başka bir şeye gereksinim duymadan kendilerini nasıl rahat ifade edebileceklerse o metin türünü seçiyorum. Mesela bu bir anı olabiliyor. Çünkü anı türünde çocuklar, yeni bir bilgiye ulaşma ihtiyacı duymadıkları için kendilerini daha rahat anlatabilirler. Bu bir günlük olabiliyor. Öğrencinin bir gününü anlatması biçiminde bir konuşma isteyebiliyorum. Başlangıçta konuşma becerisi olarak bunları kullanıyorum ilk etapta. Ben daha sonraki süreçlerde eğer ilerlerse konuşma; masal, fabl gibi yine hikâye edici metinler çocukların ilgisini çektiği için ve bunun bir olay örgüsü olduğu için bu metin türlerini kullanabiliyorum. Ama bilgilendirici metinler, konuşma becerisinde çok kullanabildiğim metinler olmuyor, işin doğrusu. Dediğim gibi anı, günlük ile başlıyoruz. Daha sonraki süreçlerde masal, fabl, öykü gibi türlerle devam ediyorum. Bunlar, yani derste konuşma becerisinde yararlandığım türler. (Ö10)

4.2.4. Yazma Becerisini Geliştirmek için Yararlanılan Metin Türleriyle İlgili Bulgular

Bu başlıkta “Türkçe öğretmenleri ortaokul öğrencilerinin yazma becerilerini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlanmaktadır?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kodlara ve frekanslarına yer verilmiştir.

Çizelge 4.6. Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin yazma becerisini geliştirmek için kullandığı metin türleri

Tema	Alt Temalar	Kodlar	Katılımcılar	f
Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Yazma Becerisini Geliştirmek için Kullandığı Metin Türleri	Öyküleyici Metin Türleri	Hikâye	Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö20	14
		Masal	Ö1, Ö4, Ö7, Ö8, Ö16, Ö18, Ö19, Ö20	8
		Fabl	Ö1, Ö4, Ö6, Ö7, Ö9, Ö16, Ö20	7
		Tiyatro	Ö1, Ö6, Ö18, Ö20	4

Çizelge 4.6. (devamı) Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin yazma becerisini geliştirmek için kullandığı metin türleri

		Roman	Ö13	1
		Çizgi roman	Ö17	1
	Bilgilendirici Metin Türleri	Anı	Ö1,Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö14, Ö19	10
		Deneme	Ö1, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö12, Ö20	7
		Otobiyografi	Ö4, Ö9, Ö10, Ö19	4
		Biyografi	Ö1, Ö2, Ö4, Ö19	4
		Günlük	Ö1, Ö4, Ö10, Ö18	4
		Söyleşi	Ö1, Ö6, Ö20	3
		Gezi Yazısı	Ö1, Ö5, Ö9	3
		Dilekçe	Ö3, Ö8, Ö10	3
		Fıkra	Ö20	1
		Haber metni	Ö1	1
	Şiir	Şiir	Ö6, Ö8, Ö9, Ö13, Ö14, Ö15	6

Çizelge 4.6’da “Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Yazma Becerisini Geliştirmek için Kullandığı Metin Türleri” ele alınmıştır. Çizelge 1 tema altında yer alan 3 alt tema ve 17 koddan oluşmaktadır. Buna göre “Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Yazma Becerisini Geliştirmek için Kullandığı Metin Türleri” temasında, “Öyküleyici Metin Türleri” alt temasında “hikâye” (f=14), “masal” (f=8), “fabl” (f=7), “tiyatro” (f=4), “roman” (f=1), ve “çizgi roman” (f=1) kodları; “Bilgilendirici Metin Türleri” alt temasında “anı” (f=10), “deneme” (f=7), “otobiyografi” (f=4), “biyografi” (f=4), “günlük” (f=4), “söyleşi” (f=3), “gezi yazısı” (f=3), “dilekçe” (f=3), “fıkra” (f=1) ve “haber metni” (f=1) kodları; “Şiir” alt temasında “şiir” (f=6) kodu bulunmaktadır.

Aşağıda, öğretmenlerin görüşlerinden bazıları örnek olarak sunulmuştur:

İkna edici ve öyküleyici metin türlerinden yararlanıyorum. Bilgilendirici metnin dediğim gibi bir dezavantajı var, öğrencinin hazır bulunuşluk meselesi. Orada sorun yaşadığım için bilgilendirici metinden olabildiğince uzak durmaya çalışıyorum. Ha şunu yapabiliyorum, bilgilendirici metinde de otobiyografi kullanılabilir. Çünkü öğrencinin kendi hayatı olduğu için öğrenci bunu rahatlıkla yazabiliyor ya da biyografi yazdırıyorum arkadaşının hayatını yazıyor. Bunun dışında masal türünden yararlanıyorum, öğrencinin en aşına olduğu türdür. Çocukluktan itibaren okuduğu bir tür olduğu için öğrenciler yazma becerisinde en rahat bir şekilde masal yazıyor. Daha sonra ikna edici metinlerde şöyle bir yol izliyorum; sınıftaki bir nesneyi ya da arkadaşının olumlu yönlerini düşünmesini istiyorum. Bilgilendirici metinde ise

biyografi, otobiyografi gibi türleri kullanıyorum ve aynı kullanıyorum. Burada temel yaklaşımım öğrencinin bu konularda rahat yazabilmesidir. (Ö19)

Hocam ben yazma becerilerini düşündüğüm zaman benim direkt en fazla kullandığım metin türü, deneme. Dolayısıyla şöyle, öğrenciler denemenin ismini duyduklarında hocam “Deneme ne?” diyorlar. Benim 5-6 saatlik Türkçe dersinin bir saatini ortalama, yani her hafta olmasa bile 2 haftada bir, yazma kısmına ayırıyorum. O yazma kısımlarında da bir konu veriyorum ve o konuda kendi kişisel düşüncelerini paylaştıkları bir metin oluşturmalarını istiyorum. Dolayısıyla öğrenciler ortaya bir deneme çıkarmış oluyorlar. Yani dolayısıyla “Deneme nedir hocam?” diye sordukları zaman “Kompozisyonda senin de yazdığın metinlerin tamamına yakını denemedir.” Neden deneme? Deneme, çünkü kendilerini ifade ettikleri belli bir konuyla ilgili olarak kendi kişisel düşüncelerini yansıtabilme şansını elde ettikleri metin türü olması açısından deneme oldukça önemli ve yazmada birçok metin türü kullanılabilir. Birçoğunu da aslında farklı farklı kullanmaya çalışıyorum. Ben, örneğin bir öykünün giriş bölümünü veriyorum. Giriş bölümünü verdiğim öyküyü tamamlamalarını istiyorum. Bu giriş bölümü olabileceği gibi sonuç bölümü de olabilir. Yani bir hikâye var. Bir hikâyenin sonucunda bunlar oluyor. Siz öncesini kurgulayın diyerek bir yazma çalışması yapılabilir. Deneme, hikâye tabii dediğim gibi, örneğin beşinci sınıfların dersine girdiğim zaman bir hikâyeden ziyade bir masal yazmalarını isteyebilirim. Çocukların hayal gücünün toplamı bunlar. Çocuklar olağanüstü yani sınıf düzeyi düşükçe bu metin türleri, daha fazla ilgilerini çekebilir masal ve aynı zamanda fabl da örneğin sınıf düzeyi düşünce öğrencilerin ilgisini çeken bir konu olabilir. Dolayısıyla hocam, yazma konusunda denemeyi, hikâyeyi sınıf düzeyine bağlı olarak masalı ve fabl türlerini de kullanıyorum, önemsiyorum. (Ö7)

Yazma becerisini geliştirmek gerçekten zor hocam. Öğrencilerin yazılarında yazım kuralları, noktalama işaretleri konusu son baktığım evre oluyor çünkü onları kurallara boğarak yazmaktan uzaklaştırmak istemiyorum. Sonra öğrencinin yazdıklarını değerlendirirken “Bu metnin türü aslında hikâye ama niye böyle bir dil kullandın.” falan diyemiyorum sadece ona “Kişi belirle, yer belirle, zaman belirle...” bu tarz şeyleri bilsin diye ana fikir ana düşünceyi belirleyebilsin diye hikâyeden yararlandığımı düşünüyorum. Öte yandan şiir de çok etkili oluyor. Örnek veriyorum vatan sevgisi konulu bir kısa film izlettikten sonra, şiir okuduktan sonra onlara bundan hareketle güzel şiirler yazdırabiliyorum. Beyin fırtınası yapıyoruz, beyin fırtınası veya

zihin haritası kullanıyoruz. “Vatan kelimesi sizde ne çağrıştırıyor?” diyorum. Bu çağrışımlardan hareketle şiiri kolaylıkla yazıyorlar. Hikâye ve anı da olabilir, mesela anıyı da güzel yazıyorlar. Şu an mesela 6. sınıf seviyesinde anı türümüz var geçmişte yaşadığımız bir anınızı anlatın dediğinizde bu onlara daha kolay geliyor açıkçası çünkü onların başından geçtiği için akıcı bir şekilde yazabiliyorlar. Kurgulamak onlar için zor, şiir ve anıdan yararlanıyorum diyebilirim. (Ö14)

4.3. Metin Türlerinin Öğretimiyle İlgili Bulgular

Bu başlık altında “Türkçe öğretmenlerinin metin türlerinin öğretimiyle ilgili görüşleri nelerdir?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bulgular “Ortaokul düzeyindeki öğrencilere öğretilmesi gereken metin türleriyle ilgili bulgular”, “Ortaokul öğrencilerinin metin türlerini ayırt etme konusunda yaşadığı sorunlarla ilgili bulgular”, “Metin türü öğretim yöntem/teknik/uygulamalarıyla ilgili bulgular”, “Metin türü öğretimi açısından Türkçe Dersi Öğretim Programı’yla ilgili bulgular”, “Metin türü öğretimi açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarıyla ilgili bulgular” ve “Türkçe öğretmenlerinin metin türü öğretiminde sorun yaşama durumlarıyla ilgili bulgular” başlıkları altında ele alınmıştır.

4.3.1. Ortaokul Düzeyindeki Öğrencilere Öğretilmesi Gereken Metin Türleriyle İlgili Bulgular

Bu başlıkta “Türkçe öğretmenlerinin ortaokul düzeyindeki öğrencilere hangi metin türlerinin öğretilmesi gerektiğiyle ilgili görüşleri nelerdir?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kodlara ve frekanslarına yer verilmiştir.

Çizelge 4.7. Türkçe öğretmenlerinin ortaokul düzeyinde öğrencilere hangi metin türlerinin öğretilmesi gerektiği ile ilgili görüşleri

Tema	Alt Temalar	Kodlar	Katılımcılar	f
Ortaokul Düzeyinde Öğretilmesi Gereken Metin Türleri	Öyküleyici Metin Türleri	Hikâye	Ö1, Ö2, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö20	14

Çizelge 4.7. (devamı) Türkçe öğretmenlerinin ortaokul düzeyinde öğrencilere hangi metin türlerinin öğretilmesi gerektiği ile ilgili görüşleri

		Fabl	Ö1, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö15, Ö16, Ö18, Ö19, Ö20	11
		Masal	Ö1, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö16, Ö18, Ö19, Ö20	10
		Efsane	Ö1, Ö2, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö14, Ö18	9
		Tiyatro	Ö1, Ö2, Ö5, Ö6, Ö7, Ö10, Ö11, Ö15, Ö20	9
		Roman	Ö1, Ö2, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö14, Ö16	8
		Karikatür	Ö1, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö14	7
		Destan	Ö1, Ö2, Ö7, Ö8, Ö11, Ö14	6
		Çizgi roman	Ö1, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11	5
		Mizahi fıkra	Ö1, Ö7, Ö10, Ö11	4
	Bilgilendirici Metin Türleri	Anı	Ö2, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö15, Ö19	10
		Deneme	Ö1, Ö2, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö12, Ö16, Ö20	10
		Otobiyografi	Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö14, Ö17, Ö19	8
		Günlük	Ö2, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö15, Ö19	8
		Gezi yazısı	Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö15, Ö16, Ö19	8
		Makale	Ö2, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö17	7
		Fıkra	Ö1, Ö2, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11	6
		Söyleşi	Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö12, Ö20	6
		Biyografi	Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö17, Ö19	6
		E posta	Ö7, Ö8, Ö11, Ö14, Ö16, Ö17	6
		Dilekçe	Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö17	5
		Eleştiri	Ö2, Ö7, Ö8, Ö11, Ö17	5
		Haber metni	Ö5, Ö7, Ö8, Ö12	4
		Sosyal medya mesajları	Ö7, Ö8, Ö11, Ö14	4
		Broşür	Ö7, Ö8, Ö14	3
		Mektup	Ö6, Ö7, Ö11	3
		Öz geçmiş	Ö11, Ö14, Ö17	3
		Blog	Ö7, Ö14	2
		Kılavuzlar	Ö7, Ö11	2
		Röportaj	Ö8, Ö11	2
		Reklam	Ö7	1
		Kartpostal	Ö7	1
		Özlü sözler	Ö7	1
		Senaryo	Ö8	1
		Mülakat	Ö14	1
		Tutanak	Ö11	1
	Şiir	Şiir	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö15, Ö16, Ö20	10
		Şarkı	Ö3, Ö8, Ö14	3
		Türkü	Ö3, Ö8	2
		Ninni	Ö3	1
		Mani	Ö14	1
	Ortaokul düzeyinde öğrencilere metin türleri öğretilmemeli	Ortaokul düzeyinde öğrencilere metin türü öğretilmemesi gerektiği	Ö13	1

Çizelge 4.7’de “Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Düzeyinde Öğrencilere Hangi Metin Türlerinin Öğretilmesi Gerektiği ile İlgili Görüşleri” ele alınmıştır. Çizelge, 1 tema altında yer alan 4 alt tema ve buna bağlı 42 koddan oluşmaktadır. Buna göre “Ortaokul Düzeyinde Öğretilmesi Gereken Metin Türleri” temasında “Öyküleyici Metin Türleri” alt teması altında “hikâye” (f=14), “fabl” (f=11), “masal” (f=10), “efsane” (f=9), “tiyatro” (f=9), “roman” (f=8), “karikatür” (f=7), “destan” (f=6), “çizgi roman” (f=5), “mizahi fıkra” (f=4) kodları; “Bilgilendirici Metin Türleri” alt teması altında “anı” (f=10), “deneme” (f=10), “otobiyografi” (f=8), “günlük” (f=8), “gezi yazısı” (f=8), “makale” (f=7), “fıkra” (f=6), “söyleşi” (f=6), “biyografi” (f=6), “e posta” (f=6), “dilekçe” (f=5), “eleştiri” (f=5), “haber metni” (f=4), “sosyal medya mesajları” (f=4), “broşür” (f=3), “mektup” (f=3), “öz geçmiş” (f=3), “blog” (f=2), “kılavuzlar” (f=2), “röportaj” (f=2), “reklam” (f=1), “kartpostal” (f=1), “özlü sözler” (f=1), “senaryo” (f=1), “mülakat” (f=1), “tutanak” (f=1) kodları; “Şiir” alt teması altında “şiir” (f=10), “şarkı” (f=3), “türkü” (f=2), “ninni” (f=1), “mani” (f=1) kodları ve “Ortaokul Düzeyinde Öğrencilere Metin Türleri Öğretilmemeli” alt teması altında da “Ortaokul düzeyinde öğrencilere metin türü öğretilmemesi gerektiği” kodu yer bulmuştur.

Aşağıda, öğretmenlerin görüşlerinden bazıları örnek olarak sunulmuştur:

Hocam şöyle ki yani şu an zaten mevcut olanlar ve benim fikrim uyarınca doğrudan ilham aldığı için hikâye ile başlanması icap eder. İlkokul döneminden çıkmış bir öğrencinin yine masal türüne vakıf olmasından dolayı masalın öğretimi; bununla birlikte biraz uzun soluklu bir çalışma olarak roman okuması yapabileceğini ve bu türün öğretilmesi; şiirin, denemenin, makalenin, anının, günlüğün bu şekilde öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum. Aynı zamanda efsane ve destan da yine bizim öğretmemiz gereken türlerden. Çocuklar bu dönemde biyografi ve otobiyografiyi çok rahat bir şekilde öğrenebilirler. Dilekçe yazabilirler ve yazmalılar diye düşünüyorum. Broşürü oluşturabilirler, tasarlayabilir. E-postayı, bir şekilde hayatlarına dâhil edecekleri için, kullanacakları için onun çalışmasını yapabilirler. Haber metninin, yine aynı şekilde gerekli olduğunu düşünüyorum. Öğrenciler, gezdikleri gördükleri şeyleri hevesle anlattıkları için bunun tekniğini öğrenmesi açısından gezi yazısının yine aynı şekilde önemli olduğunu düşünüyorum. Bir araştırma süreci ardından, araştırmanın öğretilmesinin ardından makalenin yine aynı şekilde öğrenciler tarafından kavranabileceği ve uygulanabileceğini düşünüyorum. Fıkralar, söyleşiler, denemeler,

eleştiriler yine bu dönemin öğretilmesi gereken türleri. Keyif aldıkları bir alan olarak sosyal medya mesajları ve çizgi romanlar, sonrasında fabllar yine aynı şekilde hikâyeler, karikatürler yine bu dönemin önemli metin türlerine dâhil oluyor. Ben, biraz özgeçmiş için, sempozyum için, panel için bu dönemin erken olduğunu düşünüyorum. Bununla birlikte şiir yetenekleriyle birlikte şarkı ve türkü yazabileceklerini, bununla birlikte tabii ki şiiri de öğrenip uygulayabileceklerini, röportaj yapabileceklerini ve bir senaryo yazabileceklerini düşünüyorum bu dönemde. (Ö8)

Ortaokul düzeyinde öğrencilere şiir, hikâye, fabl, masal, destan, efsane, anı, biyografi, otobiyografi, dilekçe, e-posta, günlük, haber metni, kılavuzlar, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, eleştiri, sosyal medya mesajları, çizgi roman, karikatür, özgeçmiş, mizahi fıkra, roman, tiyatro, röportaj ve tutanak türlerinin kesinlikle öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu metin türleri insanların günlük hayatlarında sıklıkla kullandıkları, gördükleri metin türleri. Bu sebeple günlük hayatta bir şekilde karşılına çıkabilir, kullanmak zorunda kalabilirler. O yüzden de gerekli ve faydalı diye düşünüyorum. (Ö11)

Programda birçok metin türü var ama ben gözlemlerime göre şöyle düşünüyorum: Bu metin türlerinin hepsini dört yılda öğretmenimiz çok zor çünkü buna zamanımız yeterli olmuyor. Öncesinde öğrencinin o metin türünü okuması gerekiyor. Sonra kavraması gerekiyor. En sonda ise yazma becerisinde bir metin yazması gerekiyor. Bizim sadece ortaokul kademesinde bu türlerin hepsini öğretmemiz çok mümkün değil. Bu bakımdan lise eğitimi ile birlikte bir süreç izlenmeli diye düşünüyorum. Bazı türlerin öğretimi, dil bilgisi öğretiminde de olduğu gibi ortaokuldan liseye aktarılabilir. Örneğin makale, deneme ve benzeri türler liseye aktarılırsa ortaokulda diğer türleri öğretmek için yeterince zamanımız kalır. Bana göre ortaokulda öncelikli olarak öğrencinin aşına olduğu türler öğretilmelidir. Bunlar masal, fabl, anı, günlük, biyografi, otobiyografi ve gezi yazısı gibi türler olabilir. Bunları öğrenci günlük hayatından hareketle yazabilir. Ama makale yazabilmesi için öğrencinin zaten bir ön bilgisi olması gerekiyor. Ortaokul öğrencisinin de bu anlamda ön bilgisi eksik oluyor genelde. Ya da gezi yazısı diyoruz ama öğrenci hiçbir yeri gezmemiş olabiliyor. Ya da gezse bile henüz yaşı küçük olduğu için çevreye odaklanmıyor. Öğrencinin kendisinden hareketle yazabileceği türleri ortaokulda öğretmek daha mantıklı. Roman öğretiminde şöyle bir sıkıntımız var. Roman ortaokul öğrencileri tarafından anlaşılmas olabiliyor, öğrencilere karmaşık gelebiliyor. destan türünde de millî unsurları

kavrayamayabiliyorlar öğrenci. Okuyor ama oradaki olağanüstülüğün millî duygularla bağını kuramıyor, öğrenci için anlamsız gelebiliyor. Deneme, sohbet gibi türlerde ise şöyle bir sıkıntımız var: Öğrencinin birçok konuda kendi düşüncesi henüz oluşmamış şekilde. Bir öğrenciye düşüncesini sorduğumuzda anne babasının düşüncesini, öğretmenin düşüncesini söylüyor. Öğrenci henüz soyut dönemde olduğundan kendine ait bir düşünce sistemi oluşturmamış henüz. Bu bakımdan da ortaya tam bir tür çıkmıyor. (Ö19)

4.3.2. Ortaokul Öğrencilerinin Metin Türlerini Ayırt Etme Konusunda Yaşadığı Sorunlarla İlgili Bulgular

Bu başlıkta “Türkçe öğretmenleri ortaokul düzeyindeki öğrencilerin metin türlerini ayırt etme konusunda sorun yaşadıklarını düşünmekte midir?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kodlara ve frekanslarına yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Ortaokul düzeyindeki öğrencilerin metin türlerini ayırt etme konusunda sorun yaşadığını düşünüyor musunuz? Hangi sorunları yaşıyorlar?” sorusu yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan tüm katılımcılar öğrencilerinin metin türlerini ayırt etme konusunda sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Bu sebeple aşağıdaki tabloda öğrencilerin metin türlerini ayırt etme konusunda yaşadığı sorunlar ele alınmıştır.

Çizelge 4.8. Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin metin türlerini ayırt etme konusunda yaşadıkları sorunlarla ilgili görüşleri

Tema	Alt temalar	Kodlar	Katılımcılar	f
Öğrencilerin metin türlerini ayırt etme konusunda yaşadığı sorunlar	Öğrencilerden kaynaklanan sorunlar	Öğrencilerin metin türlerinin özelliklerini birbirine karıştırması	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö12, Ö13, Ö18	11
		Öğrencilerin metin türleri konusundaki bilgilerinin yetersiz olması	Ö1, Ö5, Ö7, Ö9, Ö11, Ö14, Ö17	7
		Öğrencilerin okuduğu metni anlamaması	Ö1	1
		Öğrencilerin okuduğu metnin üslup özelliklerini fark edememesi	Ö2	1
		Öğrencilerin metin türünü öğrenmek için çabasının olmaması	Ö10	1

Çizelge 4.8. (devamı) Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin metin türlerini ayırt etme konusunda yaşadıkları sorunlarla ilgili görüşleri

	Ders kitaplarından kaynaklanan sorunlar	Öğrencilerin ders kitaplarında metin türleriyle ilgili yeterli sayıda örnek metin görmemesi	Ö8, Ö9, Ö19	3
		Ders kitaplarının metin türlerini yeterince işlememesi	Ö5, Ö7	2
		Ders kitaplarında yer alan bazı metinlerin kısaltılmış olması	Ö2, Ö19	2
	Metinlerden kaynaklanan sorunlar	Metin türlerinin birbirine yakın özelliklere sahip olması	Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö19, Ö20	12
		Metinlerin türünün özelliğini tam olarak yansıtmaması	Ö2, Ö6	2

Tablo 4.8’de “Türkçe Öğretmenlerinin Ortaokul Öğrencilerinin Metin Türlerini Ayırt Etme Konusunda Yaşadıkları Sorunlarla İlgili Görüşleri” ele alınmıştır. Çizelge, 1 tema altında yer alan 3 alt tema ve buna bağlı 10 koddan oluşmaktadır. Buna göre “Öğrencilerin metin türlerini ayırt etme konusunda yaşadığı sorunlar” temasında “Öğrencilerden kaynaklanan sorunlar” alt teması altında “Öğrencilerin metin türlerinin özelliklerini birbirine karıştırmaları” (f=11), “Öğrencilerin metin türleri konusundaki bilgilerinin yetersiz olması” (f=7), “Öğrencilerin okuduğu metni anlamaması” (f=1), “Öğrencilerin okuduğu metnin üslup özelliklerini fark edememesi” (f=1) ve “Öğrencilerin metin türünü öğrenmek için çabasının olmaması” (f=1) kodları; “Ders kitaplarından kaynaklanan sorunlar” alt teması altında “Öğrencilerin ders kitaplarında metin türleriyle ilgili yeterli sayıda örnek metin görmemesi” (f=3), “Ders kitaplarının metin türlerini yeterince işlememesi” (f=2) ve “Ders kitaplarında yer alan bazı metinlerin kısaltılmış olması” (f=2) kodları; “Metinlerden kaynaklanan sorunlar” alt teması altında “Metin türlerinin birbirine yakın özelliklere sahip olması” (f=12) ve “Metinlerin türünün özelliğini tam olarak yansıtmaması” (f=2) kodları bulunmaktadır.

Aşağıda, öğretmenlerin görüşlerinden bazıları örnek olarak sunulmuştur:

Öğrenciler metin türlerini ayırt etme konusunda sorunlar yaşıyorlar. Metin türlerini birbirinden ayıramadıkları, doğru isimlendiremedikleri çok oluyor. Türün özelliklerini yeterince anlayamadıkları zaman o türü yanlış tanımlayabiliyor, farklı bir metin türüyle karıştırabiliyorlar. İş yazma becerisine gelince de eğer türü yeterince anlamadıysalar o metin türünde bir metin ortaya koyamıyorlar. (Ö11) (Öğrencilerin metin türlerinin özelliklerini birbirine karıştırmaları)

Hocam öğrencilerin metin türleri konusunda bilgilerinin yetersiz olması da var. Bir türün özelliklerini tam bilemeyebiliyorlar. Mesela çocuk denemeyi makale zannediyor. Makaleyi deneme zannediyor. Denemeyi sohbet zannediyor. Sonra birbirinden ayıramıyor. (Ö5) (Öğrencilerin metin türleri konusundaki bilgilerinin yetersiz olması)

Hocam öğrenci yani okuduğu metni anlamıyor. Kimi zaman metinler ağır oluyor, metnin içinde eski kelimeler çok oluyor. Bu da metnin anlaşılmasını zorlaştırıyor. Dolayısıyla çocuk anlama çabasına giriyor. Metni anlayamıyor. Metni anlayamayınca türü hiç anlayamıyor. (Ö1) (Öğrencilerin okuduğu metni anlamaması)

Yaşıyorlar, kesinlikle yaşıyorlar. Mesela denemeyi, makaleyi, sohbeti ya da biz bilgilendirici metinler diyelim bunlara, üslubu fark edemedikleri zaman bilgilendirici metinleri birbirine karıştırıyorlar. Özneliği nesneliği fark edemedikleri zaman bunları birbirine karıştırıyorlar. Metindeki soru sorma, karşısında biri varmış gibi anlatma konusunu tam olarak fark edemiyorlar. Burada deneme ile sohbet karışıyor. Ya da işte nesnel bilgi mi var, öznel bilgi mi? Yorum mu getirmiş yoksa kanıtlama çabasına mı girmiş? Burada da deneme ile makale karışıyor. Bariz böyle sayısal ibarelerden alıntı yapmak gibi kanıtlayıcı unsurlar çok belirgin değilse o zaman bunları da karıştırabiliyorlar. (Ö2) (Öğrencilerin okuduğu metnin üslup özelliklerini fark edememesi)

Ben öğrencilerin metin türlerini pek önemsemediklerini düşünüyorum. Yani bunu nasıl ifade edebiliriz? Ayırt etme konusunda bir istekleri, çabaları yok. Yani öyle bir heves yok. Öyle bir kaygı yok yani çocuklarda hani bu metin türü şuymuş. Çocuk için önemli olan o an okumak ya da dinlemek. Yani çok ilgilenmiyorlar. (Ö10) (Öğrencilerin metin türünü öğrenmek için çabasının olmaması)

Çocuklar bu tarz metinleri, bu türde metinleri daha önce hiç okumamışlar. İlk defa ders kitabında karşılaşmışlar. Okulda da belki o türle ilgili sadece bir örnek görmüş geçmişler. Sadece okulda gördükleriyle de sınırlı kalınca yani sonradan bu konuda çalışma ihtiyacı hissetmeyince karıştırıyor olabilirler. (Ö9) (Öğrencilerin ders kitaplarında metin türleriyle ilgili yeterli sayıda örnek metin görmemesi)

Ders kitaplarında yeterince bu türleri işlemediğimiz için, türleri tam veremediğimiz için de öğrenemiyor olabilir öğrenciler. Yani çocuklara aslında biz metin türlerini vermede de zayıf kalıyor olabiliriz. Bu da var. Ders kitapları da yetersiz olabilir.

Programda da sıkıntılar olabilir. (Ö5) (Ders kitaplarının metin türlerini yeterince işlememesi)

Roman ve hikâye türünden metinlerde şöyle bir sıkıntı var: Biz ders kitaplarına bu iki türü de kısıtlı alabiliyoruz. Yani sayfa sınırı var. Metinler dört beş sayfa olabiliyor ve bunun başında, sonunda vs. kısaltma oluyor, açıklamalar oluyor. Öğrenciler sadece bu kısaltılmış metni gördüklerinde türü ayırt etmesi oldukça zor oluyor. (Ö19) (Ders kitaplarında yer alan bazı metinlerin kısaltılmış olması)

Yani az önce girişte de ifade ettiğim gibi birbirine çok yakın olan türleri öğrenciler ayıramıyorlar hocam. Yani atıyorum çocuk için bir anıyla otobiyografi, gezi yazısı arasındaki çizgiler, konunun anlatımına göre çok değişebiliyor. Yani işte bunun biz özelliklerini vermeye çalışıyoruz ama anısında gezdiği bir yeri anlatıyorsa, çocuğun aklına direkt gezi yazısı geliyor veya çocukluğunu anlatıyorsa otobiyografi ile karıştırabiliyor. Denemeyi sohbetle karıştırabiliyor, çok yakın çünkü. Samimi bir üslup dediğimiz zaman, bir köşe yazısında da samimi bir üslup var, denemede de var, söyleşide de var. Haliyle öğrencilerin ben burada kafasının karıştığını düşünüyorum. (Ö13) (Metin türlerinin birbirine yakın özelliklere sahip olması)

Şimdi şöyle, bazen metinden kaynaklı da oluyor. Deneme gibi görünüyor ama aslında sohbet oluyor. özellikle metin türlerini işlerken sohbeta örnek gösterdiğim bir metin, denemeye ait olabiliyor ya da tam tersi olabiliyor. Yani verilen metinler denemeyi işlerken sohbetten de verilebiliyor bazen. O yüzden bence metnin türünde de bir sıkıntı var. (Ö6) (Metinlerin türünün özelliğini tam olarak yansıtmaması)

4.3.3. Metin Türü Öğretim Yöntem/Teknik/Uygulamalarıyla İlgili Bulgular

Bu başlıkta “Türkçe öğretmenleri ortaokul öğrencilerine metin türlerini hangi yöntem/teknik/uygulamalarla öğretmektedir?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kodlara ve frekanslarına yer verilmiştir.

Çizelge 4.9. Türkçe öğretmenlerinin metin türlerini hangi yöntem / teknik / uygulamalarla öğrettiklerine ilişkin görüşleri

Tema	Kodlar	Katılımcılar	f
Öğretmenlerin tür öğretiminde kullandığı yöntem/teknik/uygulamalar	Tür bilgisini verme	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö16, Ö19	13
	Farklı metinleri tür açısından karşılaştırma	Ö1, Ö2, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö11, Ö12, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18	12
	Türü örneklendiren metin okuma/okutma	Ö1, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10, Ö11, Ö15, Ö16, Ö18, Ö19, Ö20	12
	Türle ilgili etkinlik yaptırma	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö9, Ö11, Ö12, Ö14, Ö15, Ö17, Ö20	11
	Türü örneklendiren metin yazdırma	Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö11, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö19, Ö20	11
	Tür bilgisini yazdırma	Ö1, Ö4, Ö5, Ö6, Ö9, Ö11, Ö13, Ö14, Ö16	9
	Türü örneklendiren metin dinletme/izletme	Ö2, Ö6, Ö7, Ö9, Ö14, Ö15, Ö17, Ö18, Ö20	9
	Metin türünü sezdirme	Ö7, Ö10, Ö11, Ö15, Ö18, Ö19	6
	Özellikleri ile türü eşleştirme	Ö1, Ö9, Ö11, Ö14	4
	Türü örneklendiren konuşma yaptırma	Ö11, Ö14, Ö15, Ö20	4
	Türe örnek oluşturan metinler gösterme	Ö5, Ö13, Ö17, Ö18	4
	Türü araştırmalarını isteme	Ö2, Ö6, Ö15	3
	Metin türleriyle ilgili çoktan seçmeli testler uygulama	Ö2, Ö5, Ö7	3
	Drama yöntemi kullanma	Ö4	1
	Oyunlaştırma yapma	Ö4	1
	Türün Türk edebiyatındaki önemli temsilcilerinden bahsetme	Ö13	1

Çizelge 4.9’da “Türkçe Öğretmenlerinin Metin Türlerini Hangi Yöntem/Teknik/Uygulamalarla Öğrettiklerine İlişkin Görüşleri” ele alınmıştır. Çizelge, 1 tema altında yer alan 16 koddan oluşmaktadır. Buna göre “Öğretmenlerin tür öğretiminde kullandıkları yöntem/teknik/uygulamalar” temasında “Tür bilgisi verme” (f=13), “Farklı metinleri tür açısından karşılaştırma” (f=12), “Türü örneklendiren metin okuma/okutma” (f=12), “Türle ilgili etkinlik yaptırma” (f=11), “Türü örneklendiren metin yazdırma” (f=11), “Tür bilgisini yazdırma” (f=9), “Türü örneklendiren metin dinletme/izletme” (f=9), “Metin türünü sezdirme” (f=6), “Özellikleri ile türü eşleştirme” (f=4), “Türü örneklendiren konuşma yaptırma” (f=4), “Türe örnek oluşturan metinler gösterme” (f=4), “Türü araştırmalarını isteme” (f=3), “Metin türleriyle ilgili çoktan seçmeli testler uygulama” (f=3), “Drama yöntemi

kullanma” (f=1), “Oyunlaştırma yapma” (f=1), “Türün Türk edebiyatındaki önemli temsilcilerinden bahsetme” (f=1) kodları yer bulmuştur.

Aşağıda, öğretmenlerin görüşlerinden bazıları örnek olarak sunulmuştur:

Şimdi tür bilgisi veriyoruz çocuklara, sonrasında bunları defterlerine yazdırıyoruz. Bunlarla ilgili etkinlik çözdürüyoruz. Türleri, birbirleriyle karşılaştırıyoruz. Yani özellikle ayırt etmekte zorlandıkları ya da kafa karıştıracak metinleri birbirleriyle karşılaştırıyoruz. Benzer yönlerini, işte farklılıklarını, bunları gösteriyoruz. Özellikleriyle türü eşleştiriyoruz. Türü örneklendiren bir metin okutuyoruz çocuklara ya da akıllı tahtalardan bunları dinletebiliyoruz. Aynen bu şekilde yapıyoruz hocam. (Ö9)

Öğrencilere metin türlerini öğretirken önce öğreteceğim türü iyi yansıtan bir metinle karşılaşmalarını sağlamaya çalışıyorum. Ders kitaplarında bazen öğretilen türe örnek verilen metin o türün özelliğini yeterince karşılamıyor veya öğrencilerin kafalarını karıştırıyor olabiliyor. Bu sebeple en önce öğretilecek türün seçkin bir örneğini sınıfa getirmek önemli bence. Sonra o metni okuyorum ya da öğrencilere okutuyorum. Ardından türün özelliklerini sezdirecek sorular soruyorum. Onlardan cevaplar istiyorum. Böylelikle türün özelliklerini adım adım söylemiş oluyoruz. Daha sonra bu özellikleri tahtaya yazarak o metin türünün özelliklerini tahtada net bir şekilde görmelerini sağlamış oluyorum. Bunları defterlerine de yazabilirler tabii ki. Daha sonra bunlarla ilgili etkinlikler yaptırabiliyorum. İşte mesela türün özelliklerini eşleştirme, metin türlerini karşılaştırma gibi. En son türü öğrendikten sonra da o türle ilgili metin yazmalarını veya konuşma becerisine uygunsu o türde konuşmalar yapmalarını isteyebiliyorum. Bu şekilde. (Ö11)

Şimdi tabii tür bilgisi verme, bizim sunuş yoluyla dediğimiz genelde hani okuma metinlerinde bu oluyor. Bir metin verip ya işte metin özelliklerinden yola çıkarak çocuğa türü sezdirerek belki buluş yoluyla yapılabiliyor. Ama genelde refleksim şu oluyor sunuş yoluyla önce türünün bütün özelliklerini verelim, bir tanımını verelim, akabinde örnek özelliklerini verelim. Akabinde Türk edebiyatındaki önemli temsilcilerini verelim. Ardından da türle ilgili örneği gösterelim şeklinde bir ilerleme oluyor. Tabii çok sağlıklı bir yöntem olmuyor ama bu alanda öğretmenlerimizde, bizde de tabii ki alışılmış bir uygulama var. (Ö13)

Öncelikle kendim anlatıyorum, anlattıktan sonra muhakkak not aldırıyorum türün özelliklerini. Ondan sonra o özelliklerini yazdırdığımız türler ile ilgili örnek metin yazdırıyorum, sonra işte bununla ilgili mesela daha çok metin görüp birbirinden ayırt edebilmeleri için fotokopi olabilir, akıllı tahtam varsa işte oradan hani açıp gösterme, ders kitabından karşılaştırma gibi teknikler kullanıyorum. Geçen yıl da yapmıştım, işte küçük küçük notlar almıştık, arada okuyorduk, “Bu hangi metin türüdür?” diyorduk. Sınıftan birisi rastgele cevaplıyordu. Haftada bir iki kere hatırlatmak amaçlı yapıyorduk. (Ö16)

4.3.4. Metin Türü Öğretimi Açısından Türkçe Dersi Öğretim Programı’yla İlgili Bulgular

Bu başlıkta “Türkçe öğretmenleri Türkçe Dersi Öğretim Programı’nı (2019) metin türü öğretimi açısından nasıl değerlendirmektedir?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kodlara ve frekanslarına yer verilmiştir.

Çizelge 4.10. Türkçe öğretmenlerinin Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın metin türü öğretimiyle ilgili görüşleri

Tema	Alt Temalar	Kodlar	Katılımcılar	f
Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın Metin Türü Öğretimi	Olumsuz Görüşler	Programda yer alan metin türü sayısının fazla olması	Ö1, Ö5, Ö6, Ö10, Ö13, Ö17, Ö19,	7
		Metin türlerinin nasıl öğretileceğiyle ilgili bilgi vermemesi	Ö10, Ö15, Ö17, Ö19, Ö20	5
		Metin türleriyle dil becerileri arasında ilişki kurulmaması	Ö11, Ö14, Ö16	3
		Bilgilendirici metin türlerine fazla yer verilmesi	Ö10, Ö12	2
		Metin türlerinin sınıflanmasında sorunların olması	Ö11, Ö20	2
		Metin türü öğretimi kazanımının yetersiz olması	Ö16, Ö20	2
		Programda yer alan birçok metin türünün tür bilgisinin öğrencilere öğretilmemesi	Ö11	1
		Sık karşılaşılan bazı metin türlerinin programda yer almaması	Ö11	1
	Olumlu Görüşler	Metin türlerinin sınıf düzeylerine ayrılarak öğretiminin planlanmasının isabetli olması	Ö6, Ö7, Ö13, Ö14, Ö18, Ö19	6
		Metin türleri sınıflama tablosunun olumlu olması	Ö6, Ö8, Ö14, Ö17	4
		Programın metin türü çeşitliliği bakımından yeterli olması	Ö7, Ö8, Ö12	3
		Metin türleriyle dil becerileri arasında ilişki kurulması	Ö6, Ö8	2
		Günlük hayatta sık karşılaşılan yeni metin türlerine yer verilmesi	Ö11	1
	Görüş belirtmeme	Programın metin türü öğretimi kısmıyla ilgili katılımcının bilgisinin olmaması	Ö2, Ö3, Ö4, Ö9	4

Çizelge 4.10'da "Türkçe Öğretmenlerinin Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Metin Türü Öğretimiyle İlgili Görüşleri" ele alınmıştır. Çizelge, 1 tema, 3 alt tema ve 14 koddan oluşmaktadır. Kodların 8'i olumlu, 5'i olumsuz görüş belirtirken 1 koddan ise katılımcıların Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın tür öğretimiyle ilgili bilgi vermediği, bu konuda bilgi sahibi olmadığı görülmektedir. Buna göre "Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Metin Türü Öğretimi" temasında olumsuz görüş içeren kodlar olarak "Programda yer alan metin türü sayısının fazla olması" (f=7), "Metin türlerinin nasıl öğretilmesiyle ilgili bilgi vermemesi" (f=5), "Metin türleriyle dil becerileri arasında ilişki kurulmaması" (f=3), "Bilgilendirici metin türlerine fazla yer verilmesi" (f=2), "Metin türlerinin sınıflanmasında sorunların olması" (f=2), "Metin türü öğretimi kazanımının yetersiz olması" (f=2), "Programda yer alan birçok metin türünün tür bilgisinin öğrencilere öğretilmemesi" (f=1), "Sık karşılaşılan bazı metin türlerinin programda yer almaması" (f=1) kodları; olumlu görüş içeren kodlar olarak da "Metin türlerinin sınıf düzeylerine ayrılarak öğretiminin planlanmasının isabetli olması" (f=6), "Metin türleri sınıflama tablosunun olumlu olması" (f=4), "Programın metin türü çeşitliliği bakımından yeterli olması" (f=3), "Metin türleriyle dil becerileri arasında ilişki kurulması" (f=2), "Günlük hayatta sık karşılaşılan yeni metin türlerine yer verilmesi" (f=1) kodları yer bulmuştur. Bunlar dışında "Görüş belirtmeme" alt teması altında "Programın metin türü öğretimi kısmıyla ilgili katılımcının bilgisinin olmaması" (f=4) kodu da bulunmaktadır.

Aşağıda öğretmen görüşlerinden örneklere yer verilmiştir:

Yani şöyle söyleyeyim: Öğretim programına çok vakıf değilim açıkçası ama öğrencilere verilen tür sayısının çok fazla olduğunu düşünüyorum. Özellikle makale gibi öğrencilerin anlamakta zorlandığı türlerin verilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü çocuğa ağır geliyor. Zaten beş ve altıncı sınıflarda olaya dayalı metinler daha çok veriliyor. Bu sebeple çok öğrenme sıkıntısı olmuyor ama işte tür sayısı arttıkça da öğretmek zorlaşıyor. (Ö1) (Programda yer alan metin türü sayısının fazla olması)

Hangi sınıf düzeylerinde hangi metin türlerinin verileceğini gösteren bir tablo vardı programda. Evet onu biliyorum ama metin türlerinin derslerde nasıl işleneceğini anlatan herhangi bir bilgiye rastlamadım programda. Yani şu şekilde işlenmeli, öğrencilere doğrudan bilgi verilmeli ya da türler sezdirerek öğretilmeli gibi bilgiler yok. Bunlarla ilgili herhangi bir açıklama yok. Bence bunlarla ilgili de bilgi verilmeliydi. Yani böylece bırakınca işi ders kitabı yazarının inisiyatifine bırakmış

oluyor. Ders kitabı yazarı nasıl işlerse öyle oluyor. Farklı yayınevleri farklı şekilde yorumlayıp kafasına göre tür öğretimi yapabilir o zaman. Öğretmenin dersi işleyişinde de aynı sorun olur. Yani kimi öğretmen türle ilgili bilgi verir kimisi sezdirme yapar. Yine farklılıklar ortaya çıkar. Yani program metin türlerinin işlenişiyile ilgili detaylı bilgiler vermeliydi. (Ö10) (Metin türlerinin nasıl öğretilmesiyle ilgili bilgi vermemesi)

...Bir de programın bir eksiği bence türler ile beceri alanları arasında yeterli ilişkiyi kuramamış olması. Bazı türler bazı beceri alanlarını daha iyi yansıtabiliyor ama programda bununla ilgili bir yönlendirme yok. Mesela dinleme/izleme için kullanılabilir türler, konuşma için kullanılabilir türler vs. gibi. Sonuçta becerileri geliştirmek için metinleri ve metin türlerini araç olarak kullanıyoruz ama bunlarla ilgili yeterli bağdaştırma ve yönlendirme programda yok. (Ö11) (Metin türleriyle dil becerileri arasında ilişki kurulmaması)

Bilgilendirici metinlerin biraz azaltılması iyi olur. Özellikle 5, 6 ve 7'inci sınıflarda bilgilendirici metin türleri daha az olmalı. Sekizde olabilir ama diğer sınıf düzeylerinde bilgilendirici metinlerin dışında diğer metinler kullanılabilir beceri alanları açısından. Bilgilendirici metinler, çocuklar için gerçekten çok fazla; çocuklar bilgilendirici metinlerin içerisine giremiyorlar. Özellikle makale, deneme, sohbet, fıkra. Bunlar çocuklara ağır geliyor. (Ö10) (Bilgilendirici metin türlerine fazla yer verilmesi)

Öncelikle programda yer alan türlerin sınıflandırılmasında sorun olduğunu düşünüyorum. Program 3 ana biçim altında (bilgilendirici, hikâye edici ve şiir) birçok metin türünü sıralamış. Ancak bu türlerin hepsi bence bu biçimlerle ilgili değil diye düşünüyorum. Yani bir sınıflama sorunu var. (Ö11) (Metin türlerinin sınıflanmasında sorunların olması)

Metin türleriyle ilgili sadece bir kazanım var. İşte “Metin türlerini ayırt eder.” diye bir kazanım. Tamam ayırt etsin. Yani masalı fabldan ayırsın, sohbeti denemeden ayırsın ama mesela “Metin türlerini kavrar.” gibi bir kazanımın da olması gerekirdi ya da “Denemenin özelliklerini bilir.” gibi kazanımların olması gerekirdi. Türlerin kazanımlarla ilişkisi zayıf ve 5-6-7-8’de yani tüm sınıf düzeylerinde tek kazanıma sığdırmak bence yanlış bir durum. Sadece karşılaştırma yapmayı öğretiyoruz o zaman. Ben bunu pek doğru bulmuyorum. Biraz daha açık kazanımlar olmalıydı. Yani mesela “Okuduklarıyla ilgili çıkarımlar yapar.” diye kazanım var. Alt açıklamasında hangi

çıkarımları yapması gerektiği açıklanıyor. Metin türleriyle ilgili yazılan kazanımda da parantez açıp alt açıklama yapabiliirdi. Burada her şeyi öğretmene bırakmış. Bence detaylı anlatmalıydı program. (Ö16). (Metin türü öğretimi kazanımının yetersiz olması)

Öğrencilerin bazı türleri sadece görmesi, bazı türleri ise özellikleriyle birlikte öğrenmesi istenmiş. Peki neden bazı türleri öğreniyor da ders kitaplarında yer alan türlerin bazılarını öğrenmiyor? Bunları isimlendirmiyor? Öğrenci bu türü görüp “Acaba bu metnin türü ne olacak?” diye öğretmene sorsa ne olacak? Programın dışına çıkıp programda yer almayan türleri mi öğreteceğiz? (Ö11) (Programda yer alan birçok metin türünün tür bilgisinin öğrencilere öğretilmemesi)

...Bir de bazı türlerin niçin öğretilmediğini de düşünüyorum. Mesela eleştiri. Eski programda öğretimi vardı. Şimdi kullandığımız programda ise öğretilmiyor? Oysa eleştirme becerisini öğrencilere kazandırmak bu denli önemliyken bu metin türü neden öğretilmiyor? Ya da röportaj türü mesela. Neden öğretilmiyor? Oysa öğrenci gazetelerde, internette, her yerde bu türle sıkça karşılaşılıyor. Yani diyeceğim o ki türler öğretilirken biraz da günlük hayatta öğrencilerin ne kadar işine yarayacak bunlar düşünülerek öncelik verilmeli. Bunu bir eksiklik olarak görüyorum. (Ö11) (Sık karşılaşılan bazı metin türlerinin programda yer almaması)

Sınıf seviyelerine göre metin türlerinin verilmesi bence isabetli olmuş. Çünkü baktığım kadarıyla bu beşinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar hikâye edici metin türleri var. Sonra yedi ve sekizde bilgilendirici metinler devreye giriyor. Bu yüzden biçim/tür tablosu ve sınıf düzeylerine göre yapılan sınıflandırma iyi olmuş. Bunu ben isabetli buluyorum. (Ö6) (Metin türlerinin sınıf düzeylerine ayrılarak öğretiminin planlanmasının isabetli olması)

Bu metin türlerini sınıflandıran tablo iyi olmuş. Yani biçimlerin altında yer alan türler falan iyi. (Ö8) (Metin türleri sınıflama tablosunun olumlu olması)

Hocam ben metin türü çeşitliliği bakımından programı gayet yeterli buluyorum. Öğrenciler birçok metin türünü görmüş oluyorlar. (Ö12) (Programın metin türü çeşitliliği bakımından yeterli olması)

...Metin türleriyle beceri alanları arasında da iyi bağlantı kurulduğunu düşünüyorum. (Ö8) (Metin türleriyle dil becerileri arasında ilişki kurulması)

Programın hoşuma giden bir yönü ise şu çizgi roman, efemera, broşür, e posta, kartpostal, afiş gibi birçok güncel türün bu yeni programda yer alıyor olması güzel. Sadece edebî metinleri tür olarak görmemesi, günlük hayatta öğrencilerin karşısına sıklıkla çıkan bu metin türlerine de yer vermesi güzel diye düşünüyorum. (Ö11) (Günlük hayatta sık karşılaşılan yeni metin türlerine yer verilmesi)

Yani şöyle... Öğretim programına açıkçası son zamanlarda pek bakmadım. Şu an deftere kazanım yazmak dışında pek baktığım söylenemez. O yüzden bu konuda size kapsamlı bilgi veremeyeceğim. Yani bir şey söyleyemeyeceğim. (Ö4) (Programın metin türü öğretimi kısmıyla ilgili katılımcının bilgisinin olmaması)

4.3.5. Metin Türü Öğretimi Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Bulgular

Bu başlıkta “Türkçe öğretmenleri Türkçe ders kitaplarını metin türü öğretimi açısından nasıl değerlendirmektedir?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kodlara ve frekanslarına yer verilmiştir.

Çizelge 4.11. Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarındaki metin türü öğretimiyle ilgili görüşleri

Tema	Alt Temalar	Kodlar	Katılımcılar	f
Türkçe Ders Kitaplarında Metin Türü Öğretimi	Olumsuz Görüşler	Metin türü öğretimi etkinlerinin niteliğinin yetersiz olması	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö7, Ö11, Ö12, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17	11
		Metin türü öğretimi etkinlerinin sayıca yetersiz olması	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö7, Ö15, Ö16, Ö17, Ö20	9
		Bazı metinlerin öğretilen türün özelliğini tam anlamıyla yansıtmaması	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö11, Ö14	6
		Kitaplardaki metin türü çeşidinin az olması	Ö4, Ö5, Ö7, Ö13, Ö20	5
		Öğretilen bir metin türünün kitapta bir daha tekrar edilmemesi	Ö2, Ö8, Ö18, Ö20	4
		Kitapların metin türü öğretimi kazanımına uygun olmaması	Ö3, Ö17, Ö20	3
		Programda yer alan bazı metin türlerinin ders kitaplarında bulunmaması	Ö3	1
		Programda yer almayan bazı metin türlerinin ders kitaplarında yer alması	Ö3	1
		Öğretilen metin türünün dil becerileriyle ilişkisinin kurulmaması	Ö3	1
		Ders kitaplarının metin türü öğretimi konusunda öğretmenleri yönlendirmemesi	Ö5	1
		Bir metin türünü öğretmek için farklı sınıf düzeylerindeki kitapların aynı metni kullanması	Ö19	1
		Roman türünün kısaltılarak öğretilmeye çalışılması	Ö19	1

Çizelge 4.11. (devamı) Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarındaki metin türü öğretimiyle ilgili görüşleri

		Metin türü öğretiminde yazma becerisinin yanlış kullanılması	Ö19	1
		Şiir türü öğretiminin sorunlu olması	Ö20	1
	Olumlu Görüşler	Kitapların metin türü öğretimi kazanımına uygun olması	Ö1, Ö2, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12, Ö14, Ö15	9
		Metin türü öğretimi etkinlerinin sayıca yeterli olması	Ö6, Ö8, Ö9, Ö10	4
		Metin türü öğretimi etkinlerinin niteliğinin yeterli olması	Ö6, Ö8, Ö9, Ö10	4
		Öğretilen metin türünün dil becerileriyle ilişkisinin kurulması	Ö1, Ö6, Ö10	3
		Metinlerin öğretilen türün özelliğini tam anlamıyla yansıtması	Ö8, Ö9	2

Çizelge 4.11’de “Türkçe Öğretmenlerinin Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türü Öğretimiyle İlgili Görüşleri” ele alınmıştır. Çizelge, 1 tema, 2 alt tema ve 14’ü olumlu, 5’i ise olumsuz görüş içeren 19 koddan oluşmaktadır. Buna göre “Türkçe Ders Kitaplarında Metin Türü Öğretimi” temasında olumsuz görüş içeren kodlar olarak “Metin türü öğretimi etkinlerinin niteliğinin yetersiz olması” (f=11), “Metin türü öğretimi etkinlerinin sayıca yetersiz olması” (f=9), “Bazı metinlerin öğretilen türün özelliğini tam anlamıyla yansıtması” (f=6), “Kitaplardaki metin türü çeşidinin az olması” (f=5), “Öğretilen bir metin türünün kitapta bir daha tekrar edilmemesi” (f=4), “Kitapların metin türü öğretimi kazanımına uygun olmaması” (f=3), “Programda yer alan bazı metin türlerinin ders kitaplarında bulunmaması” (f=3), “Programda yer almayan bazı metin türlerinin ders kitaplarında yer alması” (f=1), “Öğretilen metin türünün dil becerileriyle ilişkisinin kurulmaması” (f=1), “Ders kitaplarının metin türü öğretimi konusunda öğretmenleri yönlendirmemesi” (f=1), “Bir metin türünü öğretmek için farklı sınıf düzeylerindeki kitapların aynı metni kullanması” (f=1), “Roman türünün kısaltılarak öğretilmeye çalışılması” (f=1), “Metin türü öğretiminde yazma becerisinin yanlış kullanılması” (f=1), “Şiir türü öğretiminin sorunlu olması” (f=1) kodları; olumlu görüş içeren kodlar olarak da “Kitapların metin türü öğretimi kazanımına uygun olması” (f=9), “Metin türü öğretimi etkinlerinin sayıca yeterli olması” (f=4), “Metin türü öğretimi etkinlerinin niteliğinin yeterli olması” (f=4), “Öğretilen metin türünün dil becerileriyle ilişkisinin kurulması” (f=3) ve “Metinlerin öğretilen türün özelliğini tam anlamıyla yansıtması” (f=2) kodları yer bulmuştur. .

Aşağıda öğretmen görüşlerinden örneklere yer verilmiştir:

Hocam ben kitaptaki etkinliklerin nitelikli olduğunu düşünmüyorum açıkçası. (Ö3)
(Metin türü öğretimi etkinlerinin niteliğinin yetersiz olması)

Hocam etkinlikler yetersiz çünkü küçük bir etkinlik olarak veriliyor çocuklara. Zaten çocukların okuma alışkanlığı yok. Metinlerin türüne dair zaten fikirleri yok. Bir de bu, kitapta sadece üstünkörü bir etkinlikle geçilince çocuklar zaten öğrenemiyor. Yani daha fazla sayıda etkinlik olmalıydı. (Ö2) (Metin türü öğretimi etkinlerinin sayıca yetersiz olması)

Bazı metin türleri öğretilirken o metin türünün seçkin bir örneği ders kitabına konmamış oluyor. Mesele şöyle örnekleyeyim: Diyelim ki hikâye metni öğretilecek. Ama hikâye türünü öğretmek için seçilen metinde hikâyenin tüm özellikleri yer almıyor. Ne bileyim belki de öğrencinin hikâye ile masalı karıştırmasına sebep olacak şekilde bir metin bile konabiliyor. En büyük sorun bu bence. Öğrenci metin türünü öğrenirken o türün en iyi örneklerinden birini görmeli. Ders kitapları bu konuda kimi zaman eksik kalabiliyor. (Ö11) (Bazı metinlerin öğretilen türün özelliğini tam anlamıyla yansıtmaması)

Ders kitapları açıkçası tür zenginliği bakımından, öğretimden ziyade öncelikle çocuğun karşısına sunduğu tür zenginliği bakımından çok parlak değil. Çocukların öğrenebileceği birçok tür kitaplarda yok. Kitaplar genelde hikâye ve şiir üzerinden gidiyor. Bununla beraber az da olsa deneme, köşe yazısı gibi türler de kullanılıyor. Kitapların tür anlamında kısır olduğunu düşünüyorum. (Ö13) (Kitaplardaki metin türü çeşidinin az olması)

Türün öğretiminde yeterli olduğunu düşünüyorum ama hatırlatılmasında biraz sorun olduğu kanaatindeyim. Yani evet biz bir türü görüyoruz. Bunun özelliklerini öğreniyoruz. Türe ait bir örnek yazıyoruz ama bu öğrencilerin bir süre sonra türü unutması durumu düşünülerek, bir süre sonra bunun tekrarının gerektiğini düşünüyorum. Bu anlamda bir de tür öğretiminde daha çok yazma bölümü ayrılması gerektiğini düşünüyorum kitaplarda. (Ö8) (Öğretilen bir metin türünün kitapta bir daha tekrar edilmemesi)

Hocam ben kitapların metin türü öğretimi kazanımını yansıtmadığını düşünüyorum. Yansıtmıyor, eksik kalıyor bence. (Ö17). (Kitapların metin türü öğretimi kazanımına uygun olmaması)

Bazı türler var programda ama ders kitabında yer almıyor. Programda yok ama ders kitabında yer alıyor. Böyle bir şey söyleyebilirim. (Ö3) (Programda yer alan bazı metin türlerinin ders kitaplarında bulunmaması) (Programda yer almayan bazı metin türlerinin ders kitaplarında yer alması)

Ben kendi adıma yazma becerisiyle ilişki kurmaya çalışıyorum ama ders kitaplarında dinleme, okuma, yazma, konuşma becerileriyle türler arasında herhangi bir ilişki kurulmuyor. (Ö3) (Öğretilen metin türünün dil becerileriyle ilişkisinin kurulmaması)

Yani bence metin türleri önemli, ders kitaplarında biraz daha fazla yer bulsa, bir de kitaplar öğretmenleri biraz da fazla yönlendirebilse daha iyi olur. Mesela metin türlerinin sınıflanmasıyla ilgili bize net bir şey söylemeli. Biz de çocuklara böyle daha net öğretebiliriz. (Ö5) (Ders kitaplarının metin türü öğretimi konusunda öğretmenleri yönlendirmemesi)

Bazı metinler var, örneğin “İyimserlik Üzerine” isimli bir metin. O türde metin çok az olduğu için birçok ders kitabında bu metinle karşılaşabiliyoruz. Hatta öğrenciler bazı sınıflarda “Bu metni geçen yıl da okumuştuk.” diyebiliyor. Anlıyorum ki o metin türünde metin sayısı az ve yazarlar mecburen o metne yönelmiş. Böyle problemler var. (Ö19) (Bir metin türünü öğretmek için farklı sınıf düzeylerindeki kitapların aynı metni kullanması)

Roman türünün öğretiminde problemler var. Örneğin Çalığışu romanıyla alakalı metin var ama Çalığışu romanı 4-5 sayfada anlatılabilecek bir roman değil ya da öğrenciden bu romanı 4-5 sayfada anlamasını bekleyemeyiz. (Ö19) (Roman türünün kısaltılarak öğretilmeye çalışılması)

Bunun dışında yazma konusunda problemlerimiz var. Öğrenci bir metni okuyor ve öğrenciden yazma etkinliğinde bu okuduğu türde bir metin yazması isteniyor. Ama öğrencinin bu konuda altyapısı yoksa ya da öğrenci istenilen konuda hazır bulunuşluğa sahip değilse, o konuda bilgisi yoksa zaten böyle bir metin türünü ortaya koyamaz. Ders kitabı en azından bu konuda kolaydan zora şekilde planlanmalı. (Ö19) (Metin türü öğretiminde yazma becerisinin yanlış kullanılması)

Şiir türünün öğretiminde de sorun var. Alınan şiirler çok az, sayı olarak çok az. Nitelik anlamında ciddi anlamda tartışılır. Yani çocuklara edebî zevk vermeli kitaba alınan şiirler. (Ö20) (Şiir türü öğretiminin sorunlu olması)

Tür kazanımını yansıtması açısından düşünürsek, yani kazanımı yansıtıyor fakat az önce de belirttiğim gibi daha nitelikli etkinlikler olsa daha iyi olur (Ö12) (Kitapların metin türü öğretimi kazanımına uygun olması)

Ders kitaplarını tür öğretimini açısından değerlendirirsek kitaplardaki metinlerin programa uygun olduğunu düşünüyorum. Etkinlikler yine aynı şekilde, bu metin türlerini öğretmeye yönelik. Sayılarını da yeterli buluyorum. Aynı şekilde kazanımları da yansıtıyorlar. (Ö9) (Metin türü öğretimi etkinliklerinin sayıca yeterli olması) (Metin türü öğretimi etkinliklerinin niteliğinin yeterli olması)

Ders kitapları uygun, yani metin türlerine ait metinler içermesi bakımından. Verilen metinler hem türlerinin özelliklerine uygun hem de becerilerle ilişkili aynı zamanda. Çünkü metinlerle okuma da yapıyoruz, yazma da yapıyoruz, konuşma da yapıyoruz etkinlikler vasıtasıyla. (Ö6) (Öğretilen metin türünün dil becerileriyle ilişkisinin kurulması)

Yani son yıllarda ders kitaplarında aykırı durumlar tespit etmedim. Genellikle metin türleriyle verilen örneklerin özelliklerinin uyduğunu görüyorum. Bu alanda iyi, iyi bir şekilde yansıtıyor. İyi örnekler koyulmuş diye düşünüyorum. (Ö8) (Metinlerin öğretilen türün özelliğini tam anlamıyla yansıtması)

4.3.6. Türkçe Öğretmenlerinin Metin Türü Öğretiminde Sorun Yaşama Durumlarıyla İlgili Bulgular

Bu başlıkta “Türkçe öğretmenleri metin türü öğretiminde sorun yaşamakta mıdır?” alt problemine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kodlara ve frekanslarına yer verilmiştir.

Çizelge 4.12. Türkçe öğretmenlerinin metin türü öğretiminde sorun yaşama/yaşamama durumlarına ilişkin görüşleri

Tema	Alt Temalar	Kodlar	Katılımcılar	f
Türkçe Öğretmenlerinin Metin Türü Öğretiminde Sorun Yaşama Durumları	Metin Türü Öğretiminde Sorun Yaşama	Öğrencilerin, türlerin kendine has özelliklerini kavrayamaması	Ö2, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20	11

Çizelge 4.12. (devamı) Türkçe öğretmenlerinin metin türü öğretiminde sorun yaşama/yaşamama durumlarına ilişkin görüşleri

		Öğrencilerin bilgilendirici metin türlerini öğrenmekte zorlanması	Ö1, Ö5, Ö8, Ö12	4
		Öğrencilerin yazma becerilerinin yeterli seviyede olmaması sebebiyle yazılı anlatımlarında metin türünü oluşturamaması	Ö11, Ö13, Ö19, Ö20	4
		Tür öğretimine yeterli zaman ayıramama	Ö3, Ö5, Ö14	3
		Türkçe ders kitaplarındaki bazı metinlerin türlerinin özelliklerini iyi yansıtmaması	Ö6, Ö11, Ö19	3
		Öğrencilerin günlük hayatta metin türleriyle karşılaşmaması sebebiyle metin türlerini anlayamaması	Ö11, Ö13, Ö19	3
		Öğrencilerin soyut düşünememesi sebebiyle türlerin anlaşılması	Ö11, Ö13, Ö19	3
		Türkçe ders kitaplarındaki tür öğretimi etkinliklerinin yetersiz olması	Ö3, Ö7	2
		Ortaokulda öğretilen tür sayısının fazla olması	Ö14, Ö17	2
		Metin türü öğretiminde LGS'nin ezberci yaklaşımına uymak zorunda kalma	Ö14, Ö19	2
		Öğrencilerin tür kavramını başka kavramlarla karıştırması	Ö7	1
		Türkçe ders kitaplarındaki metin türü öğretiminin yüzeysel olması	Ö7	1
		Türkçe ders kitaplarının şiir öğretimine serbest şiirle başlaması	Ö8	1
		Türkçe ders kitaplarında yer alan ancak öğrencilere tür bilgisinin öğretilmesinin istenmediği metin türlerinin öğrenciler tarafından tür açısından sorgulanması	Ö15	1
	Metin Türü Öğretiminde Sorun Yaşamama	Metin türü öğretiminde herhangi bir sorun yaşamama	Ö4	1

Çizelge 4.12’de “Türkçe Öğretmenlerinin Metin Türü Öğretiminde Sorun Yaşama/Yaşamama Durumlarına İlişkin Görüşleri” ele alınmıştır. Çizelge, 1 tema, 2 alt tema ve 15 koddan oluşmaktadır. Buna göre “Türkçe Öğretmenlerinin Metin Türü Öğretiminde Sorun Yaşama Durumları” temasında görüşmeye katılan öğretmenlerden 19’u metin türü öğretiminde sorun yaşadıklarını belirtmiştir. 1 öğretmen ise metin türü öğretiminde herhangi bir sorun yaşamadığını belirtmiştir. “Metin Türü Öğretiminde Sorun Yaşama” alt teması altında “Öğrencilerin, türlerin kendine has özelliklerini kavrayamaması” (f=11), “Öğrencilerin bilgilendirici metin türlerini öğrenmekte zorlanması” (f=4), “Öğrencilerin yazma becerilerinin yeterli seviyede olmaması sebebiyle yazılı anlatımlarında metin türünü oluşturamaması” (f=4), “Tür öğretimine yeterli zaman ayıramama” (f=3), “Türkçe ders kitaplarındaki bazı metinlerin türlerinin özelliklerini iyi yansıtmaması” (f=3), “Öğrencilerin günlük hayatta metin türleriyle

karşılaşmaması sebebiyle metin türlerini anlayamaması” (f=3), “Öğrencilerin soyut düşünememesi sebebiyle türlerin anlaşılması” (f=3), “Türkçe ders kitaplarındaki tür öğretimi etkinliklerinin yetersiz olması” (f=2), “Ortaokulda öğretilen tür sayısının fazla olması” (f=2), “Metin türü öğretiminde LGS’nin ezberci yaklaşımına uymak zorunda kalma” (f=2), “Öğrencilerin tür kavramını başka kavramlarla karıştırması” (f=1), “Türkçe ders kitaplarındaki metin türü öğretiminin yüzeysel olması” (f=1), “Türkçe ders kitaplarının şiir öğretimine serbest şiirle başlaması” (f=1), “Türkçe ders kitaplarında yer alan ancak öğrencilere tür bilgisinin öğretilmesinin istenmediği metin türlerinin öğrenciler tarafından tür açısından sorgulanması” (f=1) kodları; “Metin Türü Öğretiminde Sorun Yaşamama” alt temasında da “Metin türü öğretiminde herhangi bir sorun yaşamama” (f=1) kodu yer bulmuştur.

Aşağıda bazı öğretmen görüşlerinden örneklere yer verilmiştir:

Hocam, çocuklar metin türlerini tam, net birbirinden ayıramıyor. Özellikle soru falan çözerken oluyor. Türlerin kendine özgü özelliklerini kavrayamadıkları için türleri birbirinden ayırırken hata yapıyorlar. (Ö5) (Öğrencilerin, türlerin kendine has özelliklerini kavrayamaması)

Metin türü öğretiminde sadece bilgilendirici metinlerin öğretiminde sorun yaşıyorum. Bazı bilgilendirici metin türlerini öğrenmekte ve birbirinden ayırmakta zorluk çekiyorlar. Özellikle deneme, sohbet, makale ve fıkra türlerinde öğrencilerin öğrenmekte zorluk yaşadığını söyleyebilirim. (Ö1) (Öğrencilerin bilgilendirici metin türlerini öğrenmekte zorlanması)

Şimdi metin türleri konusu aslında bağlantıları çok zengin bir konu. Metin türü dediğimiz zaman, bir metin oluştururken Türkçenin cümle yapısına hâkim olmanız lazım. Metinde giriş, gelişme, sonuç mantığının oturmuş olması lazım. Bir metne nasıl gidilir? Nasıl geliştirilir? Nasıl sonlandırılır? Bunun oturmuş olması lazım öğrencide. Düşünmeyi geliştirme yolu kavramı yani düşünceyi geliştirme yollarını teste görüp bu düşünceyi geliştirme yoludur demek değil, düşünceyi geliştirme yolunun bir metnin kurgulanmasında ne işe yaradığını bilmesi lazım öğrencinin veya anlatım biçimlerini öğrenmesi lazım. Ben hangi anlatım biçimini hangi tür metninde kullanabilirim? Şimdi arkada bunlar olmadan, bu oturmadan siz çocuğa istediğiniz kadar metin özelliğini anlatın. Bu oturmamış bir çocuğun hâliyle metin türünü anlaması çok zorlaşacak. Bir de biz öğrenciden bunu yazmasını istiyoruz, daha üst seviyede. Dolayısıyla ben, metin

türü öğretimindeki en büyük zorluğu çocuklardaki temel yazma becerisini geliştirmeden tür öğretimi yapmamıza bağlıyorum. Bunu yaptığımız için de, altyapısı sağlam olmayan zemin üzerinde öğretim yapıldığı için, çocukların zihninde tür bir yere oturamıyor. Belki en iyi ihtimal gördüğü bir yazı türünü sezebiliyor ancak kendisi bir eser vermesi gerektiğinde çok ciddi anlamda eksiklik yaşıyor çocuklar haklı olarak. (Ö13) (Öğrencilerin yazma becerilerinin yeterli seviyede olmaması sebebiyle yazılı anlatımlarında metin türünü oluşturamaması)

Evet yaşıyorum, zorluklarla karşılaşıyorum. Çünkü kitapta tür öğretiminde yeterince etkinlik yer almıyor, ben ekstradan zaman ayırdığımda bu sefer ders saatlerim yetmiyor. Yazma etkinliklerini eve ödev vermek zorunda kalıyorum. Onu da vakit darlığından kontrol etme imkânım olmuyor. (Ö3) (Tür öğretimine yeterli zaman ayıramama)

Metin türü öğretiminde aslında şöyle, türe yeterince iyi örnekler verebilirsek öğrenciler kavıyor, hani ayırt edici örnekler olmalı. Ama kitaplarda yer alan metinler bazen verildiği türün özelliklerini iyi yansıtmıyor. Mesela kitapta deneme metni örneği olarak bir metin verilmiş ama bu metin deneme türünün özelliklerini tam yansıtmıyor. Öğrenciler de tam kavrayamıyor türü. Belki daha net bir örnek verilse öğrenciler daha rahat kavrayacak. (Ö6) (Türkçe ders kitaplarındaki bazı metinlerin türlerinin özelliklerini iyi yansıtmaması)

Öğrencilerimiz günlük hayatta bu metin türlerinin çoğuyla karşılaşmıyor, okumuyor bundan ötürü de bunları anlaması, ayırt etmesi ya da yazması oldukça zor. (Ö19) (Öğrencilerin günlük hayatta metin türleriyle karşılaşmaması sebebiyle metin türlerini anlayamaması)

Bazı türlerin net bir şekilde ayırt edilememesi ya da öğrencilerin henüz bu zihinsel yeterliliğe sahip olmaması. Örneğin sohbet, deneme ya da makale. Öğrenci zaten yaş itibarıyla türlerin bazılarını ortaya koyamıyor. Öğrenci henüz soyut döneme yeni geçmiş oluyor ve ortaya soyut bir kavram koyması oldukça zor. (Ö19) (Öğrencilerin soyut düşünememesi sebebiyle türlerin anlaşılması)

Etkinlikler içerisinde metin türü öğretimiyle ilgili pek etkinliğe yer verilmiyor. Bunlar çok az. (Ö7) (Türkçe ders kitaplarındaki tür öğretimi etkinliklerinin yetersiz olması)

Metin türü öğretiminde zorlandığım tek nokta bu konunun uzun olması, kapsamlı olması çünkü çok metin türü var ve bunların çokluğu hem öğrenciyi hem öğretmeni yormakta. (Ö14) (Ortaokulda öğretilen tür sayısının fazla olması)

LGS büyük bir etken. Özellikle sekizinci sınıfta öğrenciler metin türü yazmak yerine bu türün özelliklerini ezberlemeye çalışıyor, çoktan seçmeli bir sınav olduğu için (Ö19) (Metin türü öğretiminde LGS'nin ezberci yaklaşımına uymak zorunda kalma)

Öğrencilere çok uzak gelen bir konu. Yani metnin türü dediğim zaman aldığım cevaplardan da zaten belli öğrencilerin ne kadar yabancı oldukları. Yani metnin türüyle ilgili bir çalışma yapıldığında sonunda metnin türünün ne olduğunu anlamaya çalıştığımızda dediğim gibi konunun bağlamından o kadar uzak cevaplar alabiliyorum ki örneğin diyor ki, “Metnin türü, tartışmacı anlatımdır hocam.” diyor. “Metnin türü örneklendirmedir.” diyor. Yani şeyi koyuyor araya, düşünceyi geliştirme yollarını koyuyor. Metnin anlatım biçimlerini ortaya koyuyor. Dediğim gibi benim en çok aldığım cevap da direkt metnin türünün kompozisyon olduğuna yönelik cevaplar. Öğrencilerde bu konuyla ilgili kafa karışıklığı olduğunu düşünüyorum hocam. (Ö7) (Öğrencilerin tür kavramını başka kavramlarla karıştırması)

Metin türlerini, en başta söylediğimi bir daha söyleyeceğim, ayırt etmek gerçekten zor bir şey değil. Ama burada öğrencilerin zorlanmasının sebebi Türkçe ders kitaplarındaki metin türlerinin yüzeysel olarak ele alınması. (Ö7) (Türkçe ders kitaplarındaki metin türü öğretiminin yüzeysel olması)

Şiirler bizim net şekilde görebileceğimiz farklı bir yazılışa sahip. Öğrencilerin bunu öğrenmesi kolay ama uygulamada biraz zor oluyor. Şiirlerin ahenklerinin, ölçü varsa ölçülerinin biraz daha belli edilmesi, kafiyeye şemalarının biraz daha göz önünde sunulması yani şiir örneği olarak serbest şiirler değil de kitaplarda ilk başta ölçülü şiirlerin öğrencilere verilmesi gerekir. Sonradan da yine serbest şiir örneklerinin verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü öğrenciler başta serbest şiirle karşılaşmış şiiri öğrenince daha sonraki ölçülü şiirlerde sorun yaşıyor. Bu anlamda da şiir öğretiminde ilk başlarda ölçülü şiirlerin olması gerektiğini düşünüyorum. (Ö8) (Türkçe ders kitaplarının şiir öğretimine serbest şiirle başlaması)

Programda yer alan bazı metin türlerinin tür bilgisi ders kitaplarında var. Bazı türleri ise öğrenciler sadece okuyor ancak metnin tür bilgisi verilmiyor. Şimdi öğrenci etkinlikte olmasa da metnin türünü merak ediyor. “Hocam diyor, bu metnin türü şu

mu?” Eski öğrendiği metin türlerinden birine benzetiyor. “Değil, bu başka bir metin türü.” diyorum. “Hocam biz bu türü ne zaman öğreneceğiz?” diyor. O metin türünün öğretimi programda da ders kitabında da yok. Bu da tür öğretimi açısından bir sorun bence (Ö15). (Türkçe ders kitaplarında yer alan ancak öğrencilere tür bilgisinin öğretilmesinin istenmediği metin türlerinin öğrenciler tarafından tür açısından sorgulanması)

Ben tür öğretiminde herhangi bir sorun yaşamıyorum hocam. Biraz güncel, eğlenceli metin örnekleriyle verince ilgi çekici oluyor konu. Ben de anlatırken zevk alıyorum. Kolay konu. (Ö4) (Metin türü öğretiminde herhangi bir sorun yaşamama).

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın bulgularından hareketle elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Sonuçlar, literatürde yer alan benzer çalışmalarla desteklenerek ve karşılaştırılarak tartışılmış ve ardından metin türlerinin öğretimi ile ilgili çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın birinci alt probleminde “Türkçe öğretmenlerinin “metin türü” kavramıyla ilgili görüşleri nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu alt problem bulgularında “Metin türü kavramının tanımına ilişkin bulgular” ve “Türkçe öğretmenlerinin metin türlerini ayırt etme durumuyla ilgili bulgular” başlıkları altında ele alınmıştır.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin “metin türü” kavramını en çok “Duygu ve düşünceleri aktarma aracı” olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu tanımın ardından sırasıyla “Bir metnin yazılma amacı”, “Bir metne özgü özelliklerin toplamı”, “Metinleri konuya, dil ve anlatıma göre sınıflandırmak” ve “Metin çeşitleri” tanımları da Türkçe öğretmenleri tarafından metin türü kavramını tanımlamak için kullanılmıştır.

Literatürde metin türü kavramıyla ilgili farklı bakış açılarıyla oluşturulmuş birçok tanım bulunmaktadır. Genel anlamda bakıldığında metin türünü; metinlerin biçimlerine, teknik özelliklerine ve konularına göre ayrılmış çeşitleri olarak tanımlamak mümkündür (Aytaş, 2006; Kavcar vd., 2007; Kolaç, 2009). Kavcar vd. (2007, s. 64) metin türlerinin insanların duygu ve düşüncelerini anlatma ihtiyacından doğduğunu ve tarih boyunca ortaya çıkan çeşitli ihtiyaçların yeni türleri de ortaya çıkardığını belirtmiştir. Swales (1990, s. 58) metin türünün oluşmasını insanlar arasındaki iletişimsel amaçlara bağlar. Bozkurt (2018, s. 86) da yazarın amacının üreteceği metnin türünü oluşturduğunu söyler. Metin türleriyle ilgili bu tanım ve bilgilerden hareketle Türkçe öğretmenlerinin metin türü tanımlamalarının literatürde

yer alan tanımlarla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılabilir. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenleri metin türü kavramının literatürde yer alan farklı yönlerine vurgu yapmışlardır.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin dörtte üçüne yakını metin türlerini birbirinden ayırma konusunda sorun yaşadıklarını belirtmektedir. Öğretmenlere metin türlerini ayırma konusunda niçin sorun yaşadıkları sorulduğunda ise öğretmenler tarafından en çok ortaya konulan sebep “Metin türlerinin birbirine yakın özelliklere sahip olması” olarak belirtilmiştir. Bunu “Metinlerin türünün özelliğini tam olarak yansıtmaması”, “Metinlerin kısaltılmış olması”, “Metin sınıflandırmasının yetersiz olması” ve “Metin yapısının değişmiş olması” gibi sebepler izlemiştir.

Dikkat edilirse araştırmaya katılan öğretmenler metin türlerini birbirinden ayırma konusundaki zorlanma sebeplerini açık ve net başlıklar hâlinde ortaya koymuşlardır. Bu başlıklardan biri olan “Metinlerin kısaltılmış olması” Türkçe ders kitaplarıyla ilgili olup, kısaltılan metnin türünü tespit etmek zor olabilir. Diğer başlıklar ise literatürde üzerinde durulan çoklu/karma metin türleriyle ilgilidir. Ren (2010) çoklu/karma metin türünü, iki ya da daha fazla metin türünün işlevsel bir şekilde entegre olması şeklinde tanımlar. Türlerin bu işlevsel birleşmesi hem metin hem de metin türü düzeyinde gerçekleşir. Ortaya çıkan ürün yeni bir tür değil, birleşen türlerin temel özelliklerini taşıyan ara bir türdür ancak bu ara tür yeni bir tür olarak kurumsallaşma şansı olan geçici olarak uyumlu bir bütündür. Dolayısıyla araştırmaya katılan öğretmenlerin metin türlerini tespit edememe sebeplerine bakıldığında bunun sebebini ders kitaplarında veya sınıfa getirilen birçok güncel metinde çoklu/karma türlerin varlığıyla açıklamak mümkündür. Bozkurt (2018, s. 95) günümüzde bilgi teknolojilerinin çoğalmasıyla metin türlerinin sürekli gelişip değiştiğini, çoklu/karma türlerin günümüz dünyasında daha çok yer bulduğunu belirtmektedir. İşeri de (2017, s. 169) gerçek hayatta karma olarak bulunan metin türlerinin öğretim hayatına da entegre edilmesinin metin türleri öğretimi açısından yararlı olacağını düşünmektedir. Tüm bunlardan hareketle çoklu/karma metin türlerinin eğitimde ve metin türü sınıflamalarında kullanılmasının metin türlerinin tespiti ile ilgili problemleri çözmeye işlevsel olabileceği söylenebilir.

Araştırmanın ikinci alt probleminde “Türkçe öğretmenlerinin ortaokul öğrencilerinin dil becerilerini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlandıklarıyla ilgili görüşleri nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu alt problem bulgularında

“Dinleme/izleme becerisini geliştirmek için yararlanılan metin türleriyle ilgili bulgular”, “Okuma becerisini geliştirmek için yararlanılan metin türleriyle ilgili bulgular”, “Konuşma becerisini geliştirmek için yararlanılan metin türleriyle ilgili bulgular” ve “Yazma becerisini geliştirmek için yararlanılan metin türleriyle ilgili bulgular” başlıkları altında ele alınmıştır.

Araştırmada Türkçe öğretmenlerinin dinleme/izleme becerisini geliştirmek için yararlandığı metin türleri frekansa göre sırasıyla hikâye, masal, fabl, tiyatro, anı, şiir, şarkı, mizahi fıkra, gezi yazısı ve türküdür. Öğretmenler dinleme/izleme becerisini geliştirmek için çoğunlukla hikâye edici metinlerden yararlanmakta, bilgilendirici metinleri ve şiirleri ise ihmal etmektedir. Türler bazında bakıldığında Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) yer alan birçok bilgilendirici metin türünün öğretmenler tarafından dinleme/izleme becerisini geliştirmek için kullanılmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenleri öğrencilerinin okuma becerisini geliştirmek için hikâye, masal, roman, fabl, çizgi roman, efsane, tiyatro, destan, deneme, söyleşi, makale, fıkra, gezi yazısı, anı, biyografi, röportaj, eleştiri ve şiir türlerinden yararlandıklarını söylemişlerdir. En çok yararlanılan türler ise frekans sırasıyla hikâye, masal, roman, şiir, deneme, söyleşi ve makaledir. Öğretmenler okuma becerisini geliştirmek için daha çok hikâye edici metinleri tercih etmekte, bilgilendirici metinleri ise çok daha az kullanmaktadır.

Öğretmenler, öğrencilerinin konuşma becerisini geliştirmek için tiyatro, masal, fabl, mizahi fıkra, hikâye, anı, münazara, günlük, gezi yazısı, haber metni, biyografi, otobiyografi, açık oturum, deneme, şiir, şarkı, türkü ve ninni türlerinden yararlanmaktadır. En çok yararlanılan türler ise tiyatro, anı, münazara ve şiirdir.

Öğretmenler, öğrencilerinin yazma becerisini geliştirmek için hikâye, masal, fabl, tiyatro, roman, çizgi roman, anı, deneme, otobiyografi, biyografi, günlük, söyleşi, gezi yazısı, dilekçe, fıkra, haber metni ve şiir türlerinden yararlanmaktadır. Öğretmenlerin en çok yazmalarını istediği türler ise hikâye, anı, masal, fabl, deneme ve şiirdir.

Dikkat edilirse öğretmenlerin, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek için daha çok hikâye edici metinlerden yararlandıkları görülecektir. Bunun sebebi olarak araştırmaya katılan bazı öğretmenlerin öğrencilerinin daha çok hikâye edici metinleri sevmesi, bunları daha iyi anlaması, bilgilendirici metinleri anlamak için öğrencilerinin ön bilgilerinin eksik olması gibi durumları ön plana çıkardıkları görülmüştür. Literatürde

de öğretmenlerin bu gözlemlerini destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Dymock and Nicholson, 2010; Güngör, 2019; Robinson and Kiewra, 1995; Yıldırım vd., 2010). Dolayısıyla bu sebepler öğretmenleri dil becerilerini geliştirmek için daha çok hikâye edici metinleri kullanmaya yönlendirmiştir. Ancak metin türlerinin dil becerilerini geliştirmek için birer araç olduğu unutulmamalı, öğrencilerin ne kadar çok metin türü ile karşılaşarsa o kadar çok üslup, farklı dil yapıları, farklı yazılış amacı ve anlatım tarzıyla muhatap olacağı unutulmamalıdır (Aytaş, 2006; Kolaç, 2009; Özbay ve Çeçen, 2012).

Literatürde yer bulmuş bazı araştırmalarda ders kitaplarında yer alan metin türü etkinliklerinin daha çok yazma ve okuma becerileriyle ilişkilendirildiği ancak dinleme/izleme ve konuşma becerileriyle metin türlerinin daha az ilişkilendirildiği tespit edilmiştir (Kıbrıs, 2019; Şimşek, 2023). Bu bulgular öğrencilerin dinleme/izleme ve konuşma becerilerinin gelişimine daha az önem verildiğine işaret edebilir. Oysa metin türleriyle dil becerileri arasında olabildiğince fazla ilişki kurmak, öğrencilerin dil becerilerini geliştirme konusunda etkili olacaktır.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde “Türkçe öğretmenlerinin metin türlerinin öğretimiyle ilgili görüşleri nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu alt problem bulgularında “Ortaokul düzeyindeki öğrencilere öğretilmesi gereken metin türleriyle ilgili bulgular”, “Ortaokul öğrencilerinin metin türlerini ayırt etme konusunda yaşadığı sorunlarla ilgili bulgular”, “Metin türü öğretim yöntem/teknik/uygulamalarıyla ilgili bulgular”, “Metin türü öğretimi açısından Türkçe Dersi Öğretim Programı’yla ilgili bulgular” ve “Türkçe öğretmenlerinin metin türü öğretiminde sorun yaşama durumlarıyla ilgili bulgular” başlıkları altında ele alınmıştır.

Türkçe öğretmenleri ortaokulda öğretilmesi gerektiğini düşündükleri birçok metin türünün adını söylemişlerdir. Adı geçen bu türlerden bazıları Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) yer almayan türlerdir. Öğretmenler hikâye edici türlerden frekans sırasıyla hikâye, fabl, masal, efsane, tiyatro, roman, karikatür, destan, çizgi roman ve mizahi fıkra türlerinin öğretilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Adı geçen bu türlerin hepsi Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) yer almaktadır. Öğretmenler bilgilendirici türlerden frekans sırasıyla anı, deneme, otobiyografi, günlük, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, biyografi, e-posta, dilekçe, eleştiri, haber metni, sosyal medya mesajları, broşür, mektup, öz geçmiş, blog, kılavuzlar, röportaj, reklam, kartpostal, özlü sözler, senaryo, mülakat ve tutanak türlerinin öğretilmesi gerektiğini

söylemişlerdir. Bu türlerden eleştiri, öz geçmiş, röportaj, senaryo, mülakat ve tutanak türleri Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) bulunmayan türlerdir. Öğretmenler şiir, şarkı, türkü, ninni ve mani türlerinin de öğretilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu türlerin tamamı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda mevcuttur. Öğrencilerin ne kadar çok metin türüyle karşılaşırorsa dil becerilerinin gelişiminin de o kadar iyi olacağı unutulmamalıdır (Aytaş, 2006; Kolaç, 2009; Özbay ve Çeçen, 2012).

Araştırmaya katılan tüm öğretmenler öğrencilerinin metin türlerini ayırt etme konusunda sorunlar yaşadığını belirtmektedir. Bu sorunlar araştırmada öğrencilerden kaynaklanan sorunlar, ders kitaplarından kaynaklanan sorunlar ve metinlerden kaynaklanan sorunlar başlıkları altında gruplandırılmıştır. Buna göre öğrencilerden kaynaklanan sorunlar; öğrencilerin metin türlerinin özelliklerini birbirine karıştırması, öğrencilerin metin türleri konusundaki bilgilerinin yetersiz olması, öğrencilerin okuduğu metni anlamaması, öğrencilerin okuduğu metnin üslup özelliklerini fark edememesi, öğrencilerin metin türlerini öğrenmek için çabasının olmaması gibi sorunlardır. Ders kitaplarından kaynaklanan sorunlar; öğrencilerin ders kitaplarında metin türleriyle ilgili yeterli sayıda örnek metin görmemesi, ders kitaplarının metin türlerini yeterince işlememesi, ders kitaplarında yer alan bazı metinlerin kısaltılmış olması sorunlarıdır. Metinlerden kaynaklanan sorunlar metin türlerinin birbirine yakın özelliklere sahip olması ve metinlerin türünün özelliğini tam olarak yansıtmaması sorunlarıdır.

Bulgularda Türkçe öğretmenlerinin bile kimi metin türlerini ayırt etme konusunda sorun yaşadıkları belirtilmiştir. Böyle bir durumda öğrencilerin de metin türlerini ayırt etme konusunda sorunlar yaşamamasına şaşırılmamalıdır. Ancak bu sorunları ortaya çıkaran durumların ortaya konması önemlidir. Metinlerden kaynaklı sorunları çözmek için çoklu/karma tür kavramının yaygınlaştırılması ve bunların Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (2019) dâhil edilmesi önemlidir (Bozkurt, 2018; Ren, 2010).

Türkçe öğretmenleri metin türlerini öğrencilerine öğretirken çeşitli yöntem, teknik, uygulamalar kullanmaktadır. Öğretmenler görüşmelerde metin türlerini öğretirken tür bilgisi verme, farklı metinleri tür açısından karşılaştırma, türü örneklendiren metin okuma/okutma, türle ilgili etkinlik yaptırma, türü örneklendiren metin yazdırma, tür bilgisini yazdırma, türü örneklendiren metin dinletme/izletme, metin türünü sezdirme, özellikleri ile türü eşleştirme, türü örneklendiren konuşma yaptırma, türe örnek oluşturan metinler gösterme, türü araştırmalarını isteme, metin türleriyle ilgili çoktan

seçmeli testler uygulama, drama yöntemi kullanma, oyunlaştırma yapma, türün Türk edebiyatındaki önemli temsilcilerinden bahsetme gibi yöntem, teknik ve uygulamalardan yararlandıklarını söylemişlerdir. Bu, tür öğretimi açısından öğretmenlerin çok çeşitli yöntem, teknik ve uygulamalar yaptıklarını göstermektedir. Kıbrıs (2019) çalışmasında ders kitaplarındaki tür öğretimi etkinliklerinin çok çeşitli yöntem, teknik ve uygulamalar içerdiğini belirtmektedir. Öğretmenlerin ve Türkçe ders kitaplarının metin türlerini öğretirken birçok farklı yöntem, teknik ve uygulamaya başvurması metin türlerinin öğretimi açısından olumludur.

Türkçe öğretmenlerinin, metin türlerinin öğretimi konusunda Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla (2019) ilgili olumlu ve olumsuz görüşleri bulunmaktadır. Olumsuz görüşlerden en sık bahsedilenler programda yer alan metin türü sayısının fazla olması, metin türlerinin nasıl öğretileceği ile ilgili programda herhangi bir bilgi bulunmaması ve programda metin türleriyle dil becerileri arasında ilişki kurulmamasıdır. Olumlu görüşlerden en sık bahsedilenler ise metin türlerinin sınıf düzeylerine ayrılarak öğretiminin planlanmasının isabetli olması, programda yer alan metin türleri sınıflama tablosunun olumlu olması ve programın metin türü çeşitliliği bakımından yeterli olmasıdır.

Türkçe öğretmenlerinin, metin türlerinin öğretimi konusunda Türkçe ders kitaplarıyla ilgili olumlu ve olumsuz görüşleri bulunmaktadır. Olumsuz görüşlerden en fazla dile getirilenler ders kitaplarındaki metin türü öğretimi etkinliklerinin niteliğinin yetersiz olması, metin türü öğretimi etkinliklerinin sayıca yetersiz olması, bazı metinlerin öğretilen türün özelliğini tam anlamıyla yansıtmaması, kitaplardaki metin türü çeşidinin az olması, öğretilen bir metin türünün kitapta bir daha tekrar edilmemesidir. Olumlu görüşlerden en fazla dile getirilenler ise kitapların metin türü öğretimi kazanımına uygun olması, metin türü öğretimi etkinliklerinin sayıca yeterli olması, metin türü öğretimi etkinliklerinin niteliğinin yeterli olması görüşleridir. Dikkat edilirse olumlu ve olumsuz görüşlerden bazılarının birbirinin zıddı olduğu fark edilir. Bu durum öğretmenlerin ders kitaplarının tür öğretimiyle ilgili farklı düşüncelere sahip olduğunu göstermektedir. Ancak olumsuz görüşlerin frekans olarak olumlu görüşlerden oldukça fazla olduğunu da belirtmek gerekir.

Literatürde Türkçe ders kitaplarındaki metin türleriyle ilgili birçok araştırma bulunmaktadır (Baş, 2003; Ceylan, Ercan ve Akpınar, 2017; Civan, 2019; Çeçen ve Çiftçi, 2007; Keklik, 2008; Kıbrıs, 2019; Kolaç, 2009; Pilav ve Oğuz, 2013; Özbay ve

Çeçen, 2012; Solak ve Yaylı, 2009; Sulak, 2009; Şafak, 2019; Şimşek, 2023; Temizyürek ve Delican, 2016; Türkben, 2018; Üründü, 2011; Yılmaz ve Korkmaz, 2016). Bu araştırmaların sonuçlarına göre metin türleri Türkçe ders kitaplarında dengesiz dağılmıştır (Baş, 2003; Ceylan, Ercan ve Akpınar, 2017; Civan, 2019; Çeçen ve Çiftçi, 2007; Keklik, 2008; Kolaç, 2009; Pilav ve Oğuz, 2013; Solak ve Yaylı, 2009; Şafak, 2019; Temizyürek ve Delican, 2016; Türkben, 2018; Yılmaz ve Korkmaz, 2016); Türkçe öğretim programlarında yer almayan kimi türler ders kitaplarında yer bulmuştur veya Türkçe öğretim programlarına göre ders kitaplarında yer alması gerektiği hâlde bazı türler ders kitaplarına konmamıştır (Baş, 2003; Ceylan, Ercan ve Akpınar, 2017; Pilav ve Oğuz, 2013; Solak ve Yaylı, 2009; Şafak, 2019); ders kitaplarında bazı metin türlerinin adlandırılmasında hatalar mevcuttur (Ceylan, Ercan ve Akpınar, 2017; Keklik, 2008; Özbay ve Çeçen, 2012; Üründü, 2011); kitaplarda öyküleyici metinlere çok yer verilirken bilgilendirici metinler ise ihmal edilmiştir (Baş, 2003; Keklik, 2008; Temizyürek ve Delican, 2016); ders kitaplarında metin türlerinin öğretimiyle ilgili etkinlikler tekdüzedir (Şimşek, 2023); ders kitaplarındaki bazı metin türleri örnek verildiği türün özelliğini yansıtmamaktadır (Civan, 2019). Türkçe ders kitaplarındaki metin türleriyle ilgili bu sorunların bu araştırmaya katılan öğretmenlerin ders kitaplarının tür öğretimi ile ilgili görüşlerini destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinden yalnızca biri haricinde hepsi metin türlerini öğrencilerine öğretirken çeşitli sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu sorunlardan en sık dile getirilenler öğrencilerin türlerin kendine has özelliklerini kavrayamaması, öğrencilerin bilgilendirici metin türlerini öğrenmekte zorlanması, öğrencilerin yazma becerilerinin yeterli seviyede olmaması sebebiyle yazılı anlatımlarında metin türünü oluşturamaması, tür öğretimine yeterli zaman ayıramama, Türkçe ders kitaplarındaki bazı metinlerin türlerinin özelliklerini iyi yansıtmaması, öğrencilerin günlük hayatta metin türleriyle karşılaşmaması sebebiyle metin türlerini anlayamaması ve öğrencilerin soyut düşünememesi sebebiyle türlerin anlaşılması olarak sıralanabilir.

5.2. Öneriler

Araştırmanın sonuçlarından yola çıkılarak aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun metin türlerini ayırma konusunda sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Bu sorunların en aza indirilmesi için öğretmenlerin bilgi teknolojilerinin çoğalmasıyla yaygınlaşan çoklu/karma türler hakkında bilgi edinmesi önerilebilir.
- Türkçe öğretmenleri öğrencilerinin dil becerilerini geliştirmek için en çok hikâye edici metinleri tercih etmektedir. Ancak bilgilendirici metinlerin ve şiirlerin ise bu konuda daha az kullanıldığı görülmektedir. Türkçe öğretmenleri bilgilendirici metinleri ve şiirleri de dil becerilerini geliştirmek için gerektiğinde araç olarak kullanılmalıdır.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türü etkinliklerinin daha çok yazma ve okuma becerileriyle ilişkilendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ders kitaplarının dinleme/izleme ve konuşma becerilerini geliştirmek için de metin türleriyle daha çok ilişkilendirilmesi yerinde olur.
- Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) yer almayan ancak çağın gereklerine uygun olacağından ve öğrencilerin faydasına olacağı düşünüldüğünden eleştiri, öz geçmiş, röportaj, senaryo, mülakat ve tutanak türlerinin programda ve ders kitaplarında yer alması gerekmektedir.
- Öğrencilerin metin türü kavramını daha iyi anlaması ve metin türlerini daha iyi ayırabilmesi için, yapılacak muhtemel bir program revizyonunda Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (2019) ve Türkçe ders kitaplarına çoklu/karma türlerin konması gerekmektedir.
- Türkçe ders kitaplarında metin türlerinin dengeli dağılmaması, Türkçe öğretim programlarında yer almayan kimi türlerin ders kitaplarında yer bulması veya Türkçe öğretim programlarına göre ders kitaplarında yer alması gerekmeyen metin türlerinin ders kitaplarına konması, ders kitaplarında bazı metin türlerinin adlandırılmasında sorunların olması, ders kitaplarındaki metin türü öğretimi etkinliklerinde sorunların olması gibi durumlar metin türlerinin öğretimi konusunda ders kitapları ekseninde sorunların oluşmasına sebep olmaktadır. Ders kitabı yazarlarının bu konuda hassas davranması gerekmektedir.

- Bu araştırmada metin türlerinin öğretimiyle ilgili ortaokulda Türkçe dersine giren öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Metin türlerinin  ğretimi konusunda araştırmacılar dil becerileri ile metin türleri arasındaki ilişkileri araştıran, hangi sınıf düzeylerinde hangi metin türlerinin öğretilmesinin daha iyi olacağını tespit eden, öğrencilerin metin türleriyle ilgili eğilimlerini ortaya koyan araştırmalar yaparak literatüre katkı sağlayabilirler.

KAYNAKÇA

- Akbayır, S. (2010). *Yazılı anlatım nasıl yazabilirim?* Ankara: Pegem.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2007). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Akçağ.
- Akturan, U. ve Esen, A. (2008). Fenomenoloji. İçinde T. Baş ve U. Akturan (Edt.), *Nitel araştırma yöntemleri: N vivo 7.0 ile nitel veri analizi* (s. 83-98). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Akyol, H. (2016). *Programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Altın, G. (2016). *Metin türlerinin 5. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri üzerindeki etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Aytaş, G. (2006). Edebî türlerden yararlanma. *Millî Eğitim Dergisi*, 34(169), 261–274.
- Aytaş, G., Özkan, Ö., Deniz, K., Doğan, Y., Uslu Üstten, A. ve Odacı, S. (2013). *Edebiyat bilgi ve kuramları*. Ankara: İldem.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 257-265.
- Baş, B. (2006). 1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı sahasında yazılmış tahkiyeli metinlerin söz varlığı üzerine bir araştırma. Yayımlanmamış Doktora Tezi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Baş, T., Usta, Y. ve Uyar, E. Ö. (2008). Derinlemesine görüşme. İçinde T. Baş ve U. Akturan (Edt.), *Nitel araştırma yöntemleri* (s. 111-116). Ankara: Seçkin.
- Berg, B. L. (2004). *Qualitative research methods for the social sciences*. USA: Pearson Education.
- Bozkurt, B. Ü. (2018). *Okuma ve Yazma Eğitiminde Metin Türlerini Sınıflama Sorunsalı ve Çoklu/Karma Türlerin Öğretimiyle İlgili Öneriler. Türkçenin Eğitimi-Öğretiminde Kuramsal ve Uygulamalı Çalışmalar-10*. (Haz. N. E. Uzun, B. Ü. Bozkurt), 75-99, İstanbul: Okan Üniversitesi Yayınları.
- Bozkurt, B. Ü. (2019). Türkçe öğretmeni adaylarının metin türlerini kavramlaştırma eğilimleri ve tür farkındalıkları. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 86-102.
- Cemiloğlu, M. (2004). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. İstanbul: Aktüel Yayınları.
- Ceylan, M. (2016). *Okuma başarısızlığı olan öğrencilerin farklı metin türlerinde okuma akıcılıklarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Ceylan, Z., Ercan, A. N. ve Akpınar, Ş. (2017). 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgi verici metinlerin tema ve tür açısından incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 5(6), 296-306.
- Civan, M. (2019). *6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının tema ve metin türü açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Coşkun, E. (2007). Yazma eğitimi. İçinde A. Kırkkılıç ve H. Akyol (Edt.), *İlköğretimde Türkçe öğretimi* (s. 49-91). Ankara: Pegem.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry research design: choosing among five approaches*. London: Sage Publications.
- Çakır, F. (1997). *İlkokul Türkçe ders kitaplarının eğitim öğretime uygunluğunun değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çeçen, M. A. (2011). Yazma eğitimi açısından metin bilgisi. İçinde M. Özbay (Edt.), *Yazma eğitimi* (s. 127-146). Ankara: Pegem.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 173, 39-43.
- Dijk, T. A. V. (1988). *News as discourse*. Holland: University of Groningen.
- Dilidüzgün, Ş. (2017). *Metindilbilim ve Türkçe öğretimi*. Ankara: Anı.
- Dymock, S. and Nicholson, T. (2010). "High 5!" Strategies to enhance comprehension of expository text. *Reading Teacher*, 64(3), 166-178.
- Erdal, K. (2013). Çocuk edebiyatının kaynakları/şiir. İçinde Ö. Yıllar ve L. Turan (Edt.), *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı* (s. 179-188). Ankara: Pegem.
- Gall, D. M., Gall, P. J. and Borg, W. R. (2007). *Educational reseach: An introduction*. Boston: Pearson.
- Göçer, A. (2010), Türkçe öğretiminde çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için seçkin edebî ürünlerden yararlanma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 341-367.
- Güleryüz, H. (2003). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Günay, V. D. (2003). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual.
- Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2013). *Anlama teknikleri 1 uygulamalı okuma eğitimi el kitabı*. Ankara: Grafiker.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Pegem.

- Güngör, A. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin okuma becerilerinin geliştirilmesinde metin türlerine ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Harris, J. (1993). *Introducing writing*. London: Penguin English.
- İşeri, K. (2017). *Sözden yazıya dile gelen metin*. Ankara: Pegem.
- Karaalioglu, S. K. (1992). *Yazmak ve konuşmak sanatı kompozisyon*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Aksoy, Ö. (2007). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Keklik, S. (2008). 1–8. sınıf Türkçe dersi ders kitaplarının metin türleri ve özellikleri açısından incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye, Mayıs.
- Kıbrıs, S. (2019). *Ortaokul (5-8. sınıflar) Türkçe Dersi Öğretim Programı ve ders kitaplarında metin türü farkındalığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 594-626.
- Lester, S. (1999). *An introduction to phenomenological research*. UK: Stan Lester Dev.
- Marshall, C. and Rossman, G. B. (2006). *Designing qualitative research*. London: Sage Publications.
- MEB (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma* (Çev: S. Turan). Ankara: Nobel.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi* (Çev: S. Akbaba Altun ve A. Ersoy). Ankara: Pegem.
- Onursal, İ. (2003). Türkçe metinlerde bağdaşıklık ve tutarlılık. İçinde A. Kıran, E. Korkut & S. Ağıldere (Edt.), *Günümüz dilbilim çalışmaları* (s. 121-132). İstanbul: Multilingual.
- Özbay, M. ve Çeçen, M. A. (2012). Türkçe ders kitaplarında (6-8. sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 67-76.
- Özdemir, E. (2004). *Sözlü-yazılı anlatım sanatı (kompozisyon)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özdemir, E. (2013). *Eleştirel okuma*. Ankara: Bilgi.

- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative evaluation and research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Patton, M. Q. (2015). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Çev: M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Pegem.
- Pellegrini, A. D. and Galda, S. L. (1982). The effects of thematic-fantasy play in the development of children's story comprehension. *American Educational Research Journal*, 19, 443-452.
- Pilav, S. ve Oğuz, M. M. (2013). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri üzerine bir araştırma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 16-30.
- Ren G. W. (2010) Text, genre and multi-genre. *Studies in Literature and Language*, 1(7), 82-88.
- Robinson, D. H. and Kiewra, K. A. (1995). Visual argument: Graphic organizers are superior to outlines in improving learning from text. *Journal of Educational Psychology*, 87(3), 455-467.
- Salkind, N. J. (1991). *Exploring research*. New York: Macmillan.
- Sanders, P. (1982). Phenomenology: A new way of viewing organizational research. *The Academy of Management Review*, 7(3), 353-360.
- Seggie, F., N. ve Bayyurt, Y. (2015). Nitel araştırma yöntemi. İçinde F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Edt.), *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* (s. 11-22). Ankara: Anı.
- Serin, N. (2011). *Okuma alışkanlığının kazandırılmasında edebî türlerin etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 441-453.
- Sulak, S. E. (2009). *İlköğretim okulları 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türlerine göre yapılarının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Swales J. M. (1990). *Genre analysis: English in academic and research settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Şafak, M. A. (2019). *Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki metin türlerinin incelenmesi ve değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Şahin, T. Y. ve Yıldırım, S. (1999). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Şenöz Ayata, C. (2003). *Almanca ve Türkçe metin türü olarak yazın eleştirisi*. İstanbul: Mavi Bulut.
- Şimşek, E. (2023). *Türkçe ders kitaplarındaki metin türü öğretimine yönelik etkinliklerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- TDK. (2011). *Türkçe sözlük*. (11. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Temizkan, M. (2009). *Metin türlerine göre okuduğunu anlama eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Temizyürek, F. ve Delican, B. (2016). İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(3), 842-856.
- Türkben, T. (2018). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2152-2166.
- Ülper, H. (2011). Öğrenci metinlerinin tutarlılık ölçütleri bağlamında değerlendirilmesi. *Turkish Studies (Electronic)*, 6(4), 849-863.
- Üründü, V. (2011). *6-8. Sınıf Türkçe ders kitaplarının tema ve metin türü yönünden incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- van der Mescht, H. (2004). Phenomenology in education: A case study in educational leadership. *Indo-Pasific Journal of Phenomenology*, 4(1), 1-16.
- Yazıcı, N. (2004). *Anlatı metinlerinde ön ve arka planı belirginleştiren dilsel görünüşler: Türkçe üzerine gözlemler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, K., Yıldız, M., Ateş, S. ve Rasinski, T. (2010). İlköğretim beşinci sınıf Türk öğrencilerin metin türlerine göre okuduğunu ve dinlediğini anlama düzeyleri. *Elementary Education Online*, 9, 44-51.
- Yılmaz, M. ve Korkmaz, C. (2016). İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(36), 33-46.

EKLER

EK-1: Görüşme Formu

Cinsiyet: Kadın () Erkek ()

Görev Süresi: 1-5 yıl () 6-10 yıl () 11- 20 yıl () 21 yıl ve üzeri ()

Mezun Olunan Üniversite:

Mezun Olunan Bölüm: Türkçe Öğretmenliği () Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği () Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü () Diğer () (.....)

Eğitim Durumu: Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()

Tür Kavramı

1- Metin türü (edebî tür) kavramı hakkında bilgi verir misiniz? Metin türü ne demektir?

2- Metin türlerini ayırt etme konusunda zorluklar yaşadığınız oluyor mu? Bunun sebepleri nelerdir?

Tür - Beceri İlişkisi

3- Ortaokul öğrencilerinin dinleme/izleme becerisini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlanıyorsunuz?

4- Ortaokul öğrencilerinin okuma becerisini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlanıyorsunuz?

5- Ortaokul öğrencilerinin konuşma becerisini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlanıyorsunuz?

6- Ortaokul öğrencilerinin yazma becerisini geliştirmek için hangi metin türlerinden yararlanıyorsunuz?

Metin Türlerinin Öğretiminde Ortaya Çıkan Durumlar

7- Ortaokul düzeyinde öğrencilere hangi metin türleri öğretilmelidir? Neden?

8- Ortaokul düzeyindeki öğrencilerin metin türlerini ayırt etme konusunda sorun yaşadığını düşünüyor musunuz? Hangi sorunları yaşıyorlar?

9- Öğrencilere metin türlerini hangi yöntem/teknik/uygulamalarla öğretiyorsunuz?

10- Türkçe Dersi Öğretim Programı'nı (2019) tür öğretimi açısından nasıl buluyorsunuz?

11- Ders kitaplarını tür öğretimi açısından değerlendiriniz.

12- Metin türü öğretiminde sorun yaşıyor musunuz/zorluklarla karşılaşılıyor musunuz?

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Çilem TARAKCI

Eğitim Durumu

Lisans : Gazi Üniversitesi / Gazi Eğitim Fakültesi / Türkçe Eğitimi (2011-2015)

Yüksek Lisans : Kırıkkale Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı (2020-2023)

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Tarakcı, Ç. ve Kayadibi, N. (2023). Metin türleri açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *International Journal of Education and New Approaches*, 6(1), 150-166. <https://doi.org/10.52974/jena.1302420>